

Beköszöntő: igaz tükörre szükség van

Van, aki szeret tükörbe nézni, van, aki nem, mert a tükör mindig a valóságot mutatja. A Kedves Olvasó most egy tükört tart a kezében. A Versenytükörbe érdemes lesz bepillantani mindenkinek, akár szereti a versenyt, akár tart tőle.

A Gazdasági Versenyhivatal évszakonként megjelenő magazinja, hasonlatosan a GVH tevékenységéhez, lendületesen, fiatalosan, de egyben megbízhatóan szeretne tájékoztatni minden versenypolitika, versenyjog iránt érdeklődőt. Függetlenül attól, hogy a Kedves Olvasó vevőként, eladóként, fogyasztóként, vagy éppen az állami hatalom valamely ágában dolgozóként érintett a piaci versenyben. Függetlenül attól, hogy szereti vagy tart a versenytől. A sokszor hangsúlyozott függetlenség a 15. születésnapjához közeledő GVH, s egyben a magyar gazdasági élet egyik legfőbb, megőrzendő kincse. E szemlélet óhatatlanul kisugárzik e lapra, annak hangvételére is. A szerzők többsége ugyan versenyhivatali munkatárs, de tudatában vagyunk annak, hogy a Versenytükör csak akkor érdemli majd ki a Kedves Olvasó figyelmét, ha a versenypolitikai eseményekről objektíven, torzulásmentesen tudósi-

tunk. Célunk e lappal elsősorban az, hogy az erősítésre mindig rászoruló versenykultúrát támogassuk. A versenyszabályok érvényesüléséhez nem csak jól alkalmazható törvény, elkötelezett, független versenyhatóság, hivatása magaslatán álló bírói kar szükséges, hanem a verseny ügyében érzékeny közvélemény, a versenyszabályok szükségességét megértő gazdasági szereplők is.

A Versenytükör a magyar versenypolitika legszélesebb területét kívánja lefedni. A GVH jogalkalmazási munkáját kitevő területek, mint a fogyasztók versenyben történő megtévesztése, a versenykorlátozó megállapodások, gazdasági erőfölénnyel szembeni fellépés és a fúziók, felvásárlások ellenőrzése meghatározó témák lesznek. Emellett fontosnak tartom bemutatni a versenyhivatal kevesebb nyilvánosságot kapó, a verseny érvényesülése érdekében folytatott szakmai-politikai lobbitevékenységét. A tükörben láthatóvá válnak a versenypolitika egyéb területei is, mint az állami támogatások versenyjogi ellenőrzése és a bírói jogalkalmazás tárgyát képező tisztességtelen versenycselekmények. Tekintettel leszünk arra is,

hogy a modern versenypolitika nem művelhető zárt ajtók mögött: nyitottsággal kell kezelnünk a nemzeti fejlődés érdekében, különös tekintettel az EU versenypolitikájára,

amely most már közvetlenül érint szinte minden magyar üzletembert is. Talán nem véletlen az sem, hogy a Versenytükör első számának megjelenése egybeesik az OECD-vel közösen létrehozott Verseny Központ ünnepélyes megnyitójával.

A Versenytükör első száma az elmúlt néhány hónap legfontosabb versenytanácsai és bírósági döntéseiről, a GVH-t érintő hazai és külföldi eseményekről számol be. A lap jelentős részét aktuális, mélyebb elemzések közlésének szenteljük, amelyek szerzői között nem csak a versenyhivatal munkatársait üdvözölhetjük. A versenypolitika szélesebb megközelítését tükrözi, hogy megismerkedhetünk az ipari tulajdonjog és az állami támogatások ellenőrzésének szakavatott képviselőinek gondolataival is. Az első szám fontos témáját adja az utóbbi időben fókuszba került közbeszerzési kartellek kérdésköre. A feltárt kartellezők szigorú, elrettentő erejű megbüntetésére, a kartellből kiszállni kívánók feltárára ösztönzése a hivatal kiemelt célkitűzései közé tartozik. Nem véletlen, hogy a portré rovat elsőként a GVH Kartell Csoportjának munkáját tárja elénk.

A Versenytükör második, téli száma, mely terveink szerint decemberben kerülhet a Kedves Olvasó kezébe, a GVH 15 éves jubileumához kötődő interjúk, tanulmányok lesznek olvashatók. Reményeink szerint beszámolhatunk a nagy várakozással kísért, lakáshitelezést és a villamos energia piacot érintő ágazati vizsgálatok eredményeiről is.

Első főszerkesztői előszómban örömteli kötelességem megköszönni mindazoknak, akik az első szám létrehozásában részt vettek, akár szerzői, szerkesztői, kiadói munkájukkal, akár tanácsaikkal segítettek. Remélem, hogy a jövőben a Kedves Olvasó is hozzájárul észrevételeivel, témajavaslatokkal ahhoz, hogy a Versenytükört mind többen érezzük magunkénak.

Bízom abban, hogy az újságot szerkesztők, írók lelkes munkája nyomán olyan tükört tudunk csiszolni, amelyet mindenki szívesen vesz kézbe, függetlenül attól, hogy szereti, vagy éppen tart a versenytől.

TÓTH TIHAMÉR
FŐSZERKESZTŐ

2 Főszerkesztői
beköszöntő

A Versenytanács határozatai

4 Az elmúlt három hónap
döntései

5 Felvásárlások:
szalámi-politika

6 Hihetünk-e
a reklámoknak?

7 Ki lehet
bejelentő?

Fókuszban:
Vadász kartellek

7 Kartellt feldobó
vállalkozások

8 Grafikus kartell

8 Tévés társaság
erőfölénnyel való
visszaélés vádjá alatt

Versenypártolás

10 Patikai árverseny a nem
támogatott gyógyszerek
piacain?

11 Taxi árszabályozás
Budapesten

A tárgyalóteremben történt

13 Mozikartell – a Csillagok
háborúja folytatódik?

14 Közvilágítás
korszerűsítése

15 A Legfelsőbb Bíróság
ítéletének ismertetése
16 Mikor függeszthető fel
a bírság befizetése?

Uniós hírek

17 A Tetra Laval ítélet

17 EU-hírek dióhéjban

18 Antitrösztreform
az EU-ban: egy év a ta-
paszlatok tükrében
18 Új irányelv a tisztesség-
telen kereskedelemről

Nemzetközi színtér

19 ICN kartell konferencia
Bonnban

20 OECD központ
Budapesten

GVH hírek

21 Debreceni konferencia
a szabadfoglalkozásúak
versenyjogi
megítéléséről

22 GVH konferencia
a beszerzés alatti ár
kérdéseiről

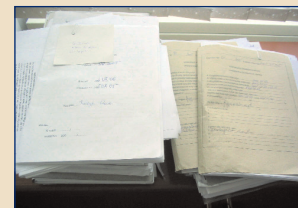
22 Megújult
a versenytörvény

22 Megalakult a Jogi Iroda,
bemutatkozik
az új irodavezető

22 Államfői kitüntetés a tá-
vozó irodavezetőnek

Riport

23 A GVH 15 éve
bírói szemmel

Elemzések

25 Közbeszerzés vagy
közbe szerzés?

31 Milyen fogyasztót
kell védenie
a versenyjognak?

35 A szellemi
szabadfoglalkozásúak
és a versenyjog

37 Az EU versenypolitika
újdonosságai: állami támo-
gatások ellenőrzése
Magyarországon

Portré

41 A Kartell Csoport

Vendégváró

42 A szellemi tulajdonjog
aktuális kérdései

Vissza a múltba

45 Grófi egyezség
a XVII. század végéről

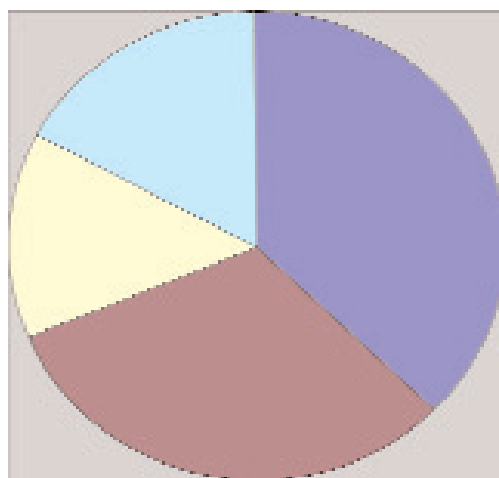
Statisztikák

47 A GVH működése
számokban

A Versenytanács határozatai

Az elmúlt három hónap döntései

A Versenytanács 2005 júniusában, júliusában és augusztusában 35 határozatot hozott, két eljárás esetében gazdasági erőfölénnyel való visszaélés és kartell tárgyában is döntést hozva.

- Fogyasztók megtévesztése
- Fúziókontroll
- Erőfölénnyel visszaélés
- Versenykorlátozó megállapodások

Gazdasági erőfölénnyel való visszaélés		
Vj-49/2004.	Magyar RTL Televízió Rt.	megszüntetés (részben szünetelés után, részben jogsértés hiányában)
Vj-91/2004.	Comix System Termelő, Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.	megszüntetés
Vj-120/2004.	Nógrádi Béke Mezőgazdasági Ipari és Szolgáltató Szövetkezet Berkenye Faluszövetkezet	jogsértés megállapítása
Vj-141/2004.	Dow AgroSciences Hungary Növényvédőszer Kereskedelmi Kft.	megszüntetés
Vj-24/2005.	Nyírségi-Szárnyas Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft., Hungerit Baromfifeldolgozó és Élelmiszeripari Rt., Merian Orosháza Finom Szárnyas Különlegességek Rt.	megszüntetés
Versenyt korlátozó megállapodás		
Vj-98/2004.	Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, Magyar Tervezőgrafikusok Egyesülete, Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége	jogsértés megállapítása, magatartás folytatásának megtiltása, bírság kiszabása
Vj-101/2004.	Kemira GrowHow Oy és a Kemira GrowHow Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., Tessenderlo Chemie NV és Tessenderlo Chemie Hungária Kft.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása
Vj-120/2004.	Nógrádi Béke Mezőgazdasági Ipari és Szolgáltató Szövetkezet Berkenye Faluszövetkezet	jogsértés megállapítása
Vj-23/2005.	Rába-csoport, Integris-Rendszerház Informatikai Szolgáltató Kft.	megszüntetés
Vj-24/2005.	Nyírségi-Szárnyas Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft., Hungerit Baromfifeldolgozó és Élelmiszeripari Rt., Merian Orosháza Finom Szárnyas Különlegességek Rt.	megszüntetés
Mentesítés		
Vj-207/2004.	Rába-csoport, Integris-Rendszerház Informatikai Szolgáltató Kft.	mentesítés
Összefonódás		
Vj-53/2005.	Dél-magyarországi Húsiipari Rt., Pick Szeged Rt.	engedélyezés
Vj-56/2005.	Villas Austria GmbH, Heraklith Consulting & Engineering GmbH	engedélyezési kötelezettség hiányának megállapítása
Vj-67/2005.	Colas-Hungária Építőipari Kft., Hoffmann Építőipari Rt., Hoffmann-Gépjavító és Szolgáltató Kft.	engedélyezés
Vj-81/2005.	Hungaropharma Gyógyszerkereskedelmi Rt., HAJDÚ Gyógyszerkereskedelmi Rt.	engedélyezés
Vj-86/2005.	Erdészeti és Faipari Termékeket Értékesítő és Feldolgozó Rt., Ligniwood Kft.	engedélyezés
Vj-88/2005.	AVE Magyarország Kft., Zöldfok Településgazdálkodási és Kommunális Rt.	engedélyezési kötelezettség hiányának megállapítása
Vj-91/2005.	Schneider Electric SA., Invensys Messner GmbH, Satchwell SAS, Satchwell Control Systems Ltd., Atmostech OY, Invensys Bygnings Systemer A/S, Eliwell & Controlli Srl, Invensys Middle East FZE	engedélyezés
Vj-96/2005.	Ségécé Societé En Commandite Simple, Plaza Centers Magyarország Menedzselési és Ellenőrzési Kft.	engedélyezés
Vj-103/2005.	Österreichische Post AG, Feibra Magyarországi Kereskedelmi És Szolgáltató Kft.	engedélyezési kötelezettség hiányának megállapítása
Vj-112/2005.	DB Real Estate Investment GMBH, AIAS Ingatlanbefektetési Kft.	engedélyezés
Vj-113/2005.	General Electric Company, Everest VIT, Incorporated	engedélyezés
Fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása		
Vj-177/2004.	Üstöki Kereskedelmi, Szolgáltató és Ügynöki Kft.	jogsértés megállapítása, magatartás folytatásának megtiltása, bírság kiszabása
Vj-199/2004.	Szole-Meat Húsiipari Kft.	megszüntetés (szünetelés után)
Vj-8/2005.	Avalon Team Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	jogsértés megállapítása, magatartás folytatásának megtiltása, bírság kiszabása
Vj-10/2005.	Walmart Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása
Vj-11/2005.	Linka és Társa Kft.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása
Vj-15/2005.	Magyar RTL Televízió Rt.	megszüntetés
Vj-18/2005.	Ford Motor Hungary Kft.	megszüntetés
Vj-32/2005.	Magyar Telekom Rt.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása
Vj-33/2005.	Kereskedelmi és Hitelbank Rt.	jogsértés megállapítása, magatartás folytatásának megtiltása, bírság kiszabása
Vj-41/2005.	Auchan Magyarország Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása
Vj-49/2005.	Electro World Magyarország Kft.	jogsértés megállapítása, magatartás folytatásának megtiltása, bírság kiszabása
Vj-50/2005.	VIP-REX Kft.	jogsértés megállapítása, bírság kiszabása
Vj-58/2005.	CBA Kereskedelmi Kft.	megszüntetés

Szalámi-politika

A GVH engedélyezte, hogy a Dél-Magyarországi Húsipari Rt. irányítást szerezzen a Pick Szeged Rt. felett.

A Dél-Magyarországi Húsipari Rt. (Délhús Rt.) 32,16 százalékos szavazati jogot biztosító részesedést szerzett a Pick Szeged Rt. részvényeiből. A Délhús Rt. a Bonitas 2002. Kft. által közvetlenül vagy közvetve irányított vállalkozások alkotta vállalkozáscsoport tagja (pl. az Új-Mizo Tejtermékek Gyártó, Forgalmazó és Szolgáltató Rt.-vel együtt).

A Pick Szeged Rt. közgyűlésén a társaság igazgatóságának tagjait visszahívták és új igazgatóságot választottak, ennek tagjai közé választva a Délhús Rt. vezérigazgatóját is. A közgyűlést követően a Pick Szeged Rt. igazgatósági ülésén az igazgatóság tagjai az igazgatóság elnökének a Délhús Rt. vezérigazgatóját választották meg. A Versenytanács szerint ez önmagában nem jelenti azt, hogy a Délhús Rt. a Pick Szeged Rt. versenytörvény szerinti (tényleges) irányítója lenne. Szintén nem hozott létre összefonódást eredményező (szerződésen alapuló) irányítási viszonyt a két vállalkozás között létrejött Együttműködési Keretmegállapodás, amely szerint a bel- és külkereskedelemben, a marketing, az alap- segéd- és csomagolóanyagok beszerzése együttes fellépéssel történik.

A Versenytanács szerint ugyanakkor összefonódás engedélyezési eljárás keretében értékelendő, hogy a Délhús Rt. a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügye-

letének benyújtotta nyilvános vételi ajánlatát a Pick Szeged Rt. valamennyi, névre szóló szavazati jogot biztosító többszörös részvényére, amelytől elállhat, ha az ajánlatát elfogadó nyilatkozatok alapján szavazati jogai a Pick Szeged Rt.-ben nem emelkednének 50% fölé.

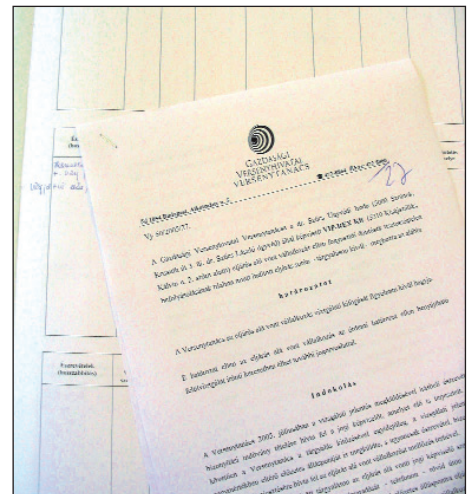
Megállapítást nyert, hogy a két vállalkozáscsoport tevékenységi köréből adódóan vertikális versenyhatásokkal nem kell számolni. Versenyaggályokra alapított adó portfólio- és konglomerátum hatások sem voltak azonosíthatók, figyelembe véve a Bonitas-csoport húsfeldolgozásán kívüli tevékenységeinek piaci részesedéseit, továbbá azt, hogy a magas piaci részesedésű szalámit gyártó Pick-csoport is az irányítást felette megszerző Bonitas-csoporttal azonos nagyságrendű vállalkozáscsoport.

Gyógyító élelmiszer

A Versenytanács évente több alkalommal hoz határozatot élelmiszerként forgalomba hozható termékeknek gyógyhatást tulajdonító reklámokkal, tájékoztatásokkal kapcsolatban.

A Vj-8/2005. számú ügyben a Versenytanács megállapította, hogy az Avalon Team Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. a fogyasztók megtévesztésére alkalmas magatartást tanúsított azzal, hogy a Vivax, Metabol, Oxitarm és Életkristály termékek forgalmazása, valamint az azokkal kapcsolatos tájékoztatás során a termékeknek gyógyhatást tulajdonított. A vállalko-

NUTRITIONAL INFORMATION / AZ AJÁNLOTT NAPI ADAG (1 RAGÓTABLETTA) TARTALMAZ / WARTOSC ODZYWCZA	
Amount / Per Tablet / Mennyiség tablettánként / Jedna tableta zawiera	
Vitamin A / A-vitamin / Vitamina A
Beta Carotene / Beta-karotin / Beta-karoten
Vitamin C / C-vitamin / Vitamina C
Vitamin D3 / D3-vitamin / Vitamina D3
Vitamin E / E-vitamin / Vitamina E
Vitamin B1 / B1-vitamin / Vitamina B1
Vitamin B2 / B2-vitamin / Vitamina B2 (as Riboflavin / mint Riboflavin / riboflavin)
Vitamin B3 / B3-vitamin / Vitamina B3 (as Nicotin / niacina)
Vitamin B5 / B5-vitamin / Vitamina B5 (Pantothenic Acid / Pantotén-sav / kwas pantotenyowy)
Vitamin B6 / B6-vitamin / Vitamina B6
Vitamin B9 / B9-vitamin / Vitamina B9 (as Folic Acid / mint Folsav / kwas folowy)
Vitamin B12 / B12-vitamin / Vitamina B12
Vitamin H / H-vitamin / Vitamina H (Biotin / biotylna)
Vitamin K / K-vitamin (Fitomenadiol) / Vitamina K (filochinon)
Calcium / Kalcium / Wapń
Iron / Vas / Żelazo
Zinc / Cink / Cynk
Magnesium / Magnézium / Magnez
Copper / Réz / Miedź
Chromium / Króm / Chrom
Manganese / Mangán / Mangan
Selenium / Szelén / Selen

zást a jogsértő magatartás további folytatásától eltiltotta és helyreigazító nyilatkozat közzétételére, valamint 30 millió forint bírság megfizetésére kötelezte.

A határozat aláhúzta, a gyógyhatású, az emberi szervezetre ható készítményeket kereső vásárlók a fogyasztók speciális csoportját jelentik, akik a gyógyulás vagy gyógyító hatás, illetve a fogyás, a várt hatás reményében lényegesen érzékenyebben reagálnak az ezt ígérő tájékoztatásra és anyagi erejüket meghaladó kiadásokra is hajlandóak. E piac fogyasztóit egészségügyi problémáik, testi és egyéb adottságokból adódó fogyatékoságaik fokozottan kiszolgáltatottakká teszik.

A Versenytanács szerint gyógyhatásra utaló tájékoztatást csak az arra hivatott hatóság igazolásának (engedélyének) megszerzése után lehet adni. A Magyarországon forgalomba kerülő, emberi fogyasztásra szánt termékek esetében kizárólag a jogszabályi felhatalmazással rendelkező intézmény jogosult annak elbírálására, hogy egy adott termék milyen típusú, milyen hatásmechanizmusú árucategóriába (gyógyszer, gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású termék, vagy különleges táplálkozási igényeket kielégítő élelmiszer stb.) sorolható be. Gyógyhatást akkor lehet egy készítménynek tulajdonítani, ha azt gyógyszerként, vagy gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású terméként engedélyezték, s ehhez a hatásokat vizsgálatokkal igazolták, melyek eredményeit a szakhatóság (az Országos Gyógyszerészeti Intézet) elfogadta. Az engedélyezési szabályrendszer által kialakított besorolási rendszer egyben kijelöli az egyes kategóriákba tartozó készítmények, termékek előállítási, forgalmazási, reklámozási feltételeit, illetve népszerűsítésük korlátjait, s így a vállalkozások nem tulajdoníthatnak gyógyhatást élelmiszereknek.

A Versenytanács határozatai

A reklámok versenyjogi értékelése

A fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása tárgyában indított versenyfelügyeleti eljárások többsége a vállalkozások által közzétett reklámokkal kapcsolatosak: a kereskedőnek nem szabad lódiátania

A Versenytanács Vj-32/2005. számú ügyben hozott határozata összefoglalja az e téren alkalmazott alapelveket. Általános követelményként fogalmazódik meg, hogy a nyereség és vagyonszerzés céljából gazdasági tevékenységet folytató vállalkozásnak a magáról vagy termékeinek lényeges tulajdonságáról adott, fogyasztóknak szóló tájékoztatása igaz és pontos legyen.

A fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolását tiltó rendelkezéseknek nem tényállási eleme sem a fogyasztóknak okozott sérelem megvalósítása, sem a fogyasztói panaszok rendelkezésre állása. A jogsértő magatartás megvalósításához tehát nincs szükség a megtévesztés bekövetkezését megállapító konkrét fogyasztói panaszra. A jogsértés megállapíthatósága kapcsán a fogyasztói panaszok léte vagy hiánya nem bír jelentőséggel, mivel fogyasztói panaszok hiányában is tanúsítható a fogyasztók megtévesztésére alkalmas magatartás.

A jogsértő tájékoztatás akkor is megvalósul, ha utóbb mód van a teljes körű valós információ megismerésére, a versenytörvény ugyanis a fogyasztók tisztességtelen befolyásolására alkalmas tájékoztatást tilalmazza, e sérelem pedig a jogsértő információk közreadásával befejeződik.

A Versenytanács szerint a reklámok megfogalmazása nem alapulhat azon az elven, hogy az ésszerűen eljáró fogyasztónak eleve ellenőriznie kell, az adott reklám állítása megfelel-e a valóságnak, illetve az más módon esetleg megtévesztő-e. Egy reklám nem alapozhat arra, hogy tartalma szabadon meghatározható, bármit állíthat, mivel a fogyasztónak ésszerűen kell eljárnia, s ő ellenőrizze, hogy a reklám állítása megfelel-e a valóságnak. Ennek megfelelően nem szolgálhat a vállalkozások versenyjogi mentesülésére az arra történő hivatkozás, hogy a fogyasztó kellő távolságtartással kezelje a reklámokat, a fogyasztó járjon el ésszerűen, a fogyasztó tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a reklámok állításait - további tájékozódással - ellenőrizze. Ez a szemlélet magában hordozza a tisztességes verseny egyik alapelemének, a bizalomnak, a piaci szereplők állításaiba vetett hitnek az intézményesített megkérdőjelezését.

A reklám fogyasztóknak szóló üzenetének megállapítása kapcsán a Versenytanács figyelemmel van arra, hogy a különböző marketingkommunikációs eszközök, illetve csatornák eltérő módon képesek az információk fogyasztók részére történő átadására. A reklámok általában igen kevés információ közlésére alkalmasak, s a velük való találkozás során a fogyasztó nem végzi el a reklámok részletes elemzését.

A Versenytanács a Vj-170/2004. és Vj-191/2004. számú ügyben az eljárás alá vont, mobiltelefon szolgáltatást nyújtó vállalkozás által előadottakat elfogadva állapította meg, a marketingkommunikációs eszközök, illetve csatornák között különbség mutatkozik abban, hogy azok csak néhány vagy részletesebb információk közlésére alkalmasak-e. Általánosságban elmondható, hogy a legszűkebb információátbocsátó kapacitással a tömegkommunikációs médiumok (sajtó, tévé, rádió, óriásposzter) rendelkeznek.

A Versenytanács szerint a nyomtatásban megjelent reklámok esetén jelentőséggel bír az abban foglalt egyes információk elhelyezése, egyes képek, információk kiemelése, illetve „elrejtése”, az alkalmazott betűnagyság, s minden más olyan reklámmegoldás, amely kihatással van a reklámban közvetített információk összehatására. A nyomtatott sajtóban megjelent reklámok és a szórólap által a fogyasztóknak közvetített üzenet kapcsán a címsoroknak, kiemeléseknek sokkal nagyobb a szerepük, mint az apró betűs közléseknek. A címsorokkal, kiemelt szövegrészekkel találkozó fogyasztó esetében nem szükségszerű, hogy a reklám más (adott esetben jóval kisebb betűvel szereplő) közléseit is megismerje. A nyomtatott sajtóban megjelenő reklám általában csak a fősor, az illusztráció, egy limitált terjedelmű szövegtest és a reklámozó emblémája/logotípiája közlésére alkalmas.

A televíziós reklámban az időkorlátok miatt a sajtóhirdetésnél jóval kevesebb információ fér el. A vetítés rövid időtartama, illetve a gyorsan pergő képek miatt a reklám üzenete nem azonosítható a reklám forgatókönyvében egymás után megfogalmazott állítások összességével, s külön kiemelendő, hogy a reklámban nem hangsúlyosan megjelenő, kis betűmérettel elhelyezett írásbeli információ ténylegesen nem nyújt tájékoztatást a fogyasztók számára.

Az óriásplakát befogadására egy autós-
nak maximum 1 másodperce, egy nem si-
ető járókelőnek maximum 2-3 másodper-
ce van. Ebből következően az óriásposzter
maximum 3 motívummal dolgozhat,
amennyiben hatásos kíván maradni (fő-
sor, kép és embléma). A kiemelkedően ha-
tásos óriásposzterek két (kép, embléma)
vagy csak egy motívummal működnek. A
reklám főüzenetének tehát kiemelkedő
szerepe van, s az apró betűs információk
tájékoztatásban betöltött szerepe gya-
korlatilag elhanyagolható.

Ki lehet bejelentő?

A Gazdasági Versenyhivatalhoz benyújtott bejelentések esetén vizsgálatra kerül a bejelentői minőség is

A Gazdasági Versenyhivatalhoz gyakran érkeznek olyan bejelentések, amelyeket egy érdekképviseleti szervezet nyújt be, sérelmezve, hogy valamely vállalkozás (jellemzően: tagjainak a versenytársa) versenytörvénybe ütköző magatartást tanúsít. A jogszabály értelmében versenytörvénybe ütköző magatartás észlelése esetén a Gazdasági Versenyhivatalhoz intézett bejelentéssel élhet az, akinek jogát vagy jogos érdekét az ügy érinti. Ha a vizsgáló ügy dönt, hogy az adott bejelentés alapján nem indít versenyfelügyeleti eljárást, a bejelentő e határozattal szemben a Versenytanácshoz fordulhat jogorvoslatl. A jogorvoslati kérelmek elbírálása során a Versenytanács vizsgálja, hogy fennáll-e az érintettség, azaz a bejelentő jogát vagy jogos érdekét az ügy sérti-e, az üggyel a bejelentő közvetlenül érintett-e.

A Versenytanács az elmúlt időszakban több határozatában leszögezte, érdekvédelmi szervezeteknek nincs önálló bejelentési jogosultságuk, mivel nem a szervezetet, hanem annak tagjait érinti közvetlenül a piaci magatartás. Ez az álláspont összhangban van egyrészt a versenyfelügyeleti eljárásokat követő bírósági eljárásokban kialakult gyakorlattal, mely szerint a bíróság csak abban az esetben fogadja be a bejelentő jogorvoslati keresetét, ha a felperes perindításhoz fűződő érdeke nyilvánvaló és közvetlen,

másrészt a bejelentések kapcsán hozott versenytanácsi határozatok felülvizsgálata során követett bírói gyakorlattal. Ez utóbbi körben megemlítendő a Fővárosi Bíróság B-504/2004. számú ügyben hozott végzése, amely szerint a bejelentői státusz és az azt megillető jogok akkor illethetnek meg érdekvédelmi szervezetet, ha kifejezett törvényi felhatalmazása van az adott ügyben való fellépésre. Mivel a versenytörvény ilyen felhatalmazást nem ad, ezért általános érvennyel mondható, hogy bejelentői státusz versenytársat megillette, de érdekvédelmi szervezetet nem. Ennek megfelelően a Versenytanács érintettség hiánya miatt elutasítja a valamely érdekképviseleti szervezet által benyújtott jogorvoslati kérelmet.

A versenytörvény 2005. november 1-jén hatályba lépő módosítása jelentős változást hoz a bejelentések, panaszok szabályozásában, egyebek között kimondva, hogy a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozó, a törvény és az EK-Szerződés adott rendelkezéseibe ütköző magatartás észlelése esetén bárki bejelentéssel vagy panasszal élhet a hatósághoz.

Vadászidény

A Versenytanács az elmúlt időszakban két esetben is fellépett vadgazdálkodással kapcsolatos versenyt korlátozó megállapodásokkal szemben. Az eljárás alá vontak bíróság előtt keresik igazukat

A 34 eljárás alá vonttal, köztük a Vadgazdasági Termékek és Szolgáltatások Terméktanácsával (Terméktanács) és a Budapesti Agrárkamarával (Agrárkamara) szemben lefolytatott Vj-89/2003. számú ügyben feltárára került, hogy a Terméktanács 2002–2003-ra szóló vadászati árjegyzékjavaslata vadászatszervező vállalkozásokhoz került, amelyet azok annak megvitatása után 2001. november 5-i keltezéssel véglegesítettek. 2001. november 28-i keltezéssel a Terméktanács is „Minimálárak 2002–2003. évre” címmel árjegyzéket állapított meg. A 2003. és a 2004. évre szólóan a Terméktanács és az Agrárkamara által egyeztetett, bérvadászati ajánlott minimálárakat tartalmazó árjegyzék került elfogadásra 2002 végén.

A Versenytanács megállapította, hogy az eljárás alá vontak magatartása alkalmas volt a gazdasági verseny korlátozására. A Versenytanács a Terméktanácsot 150 millió, az Agrárkamaráét 15 millió, további 15 bérvadászattal és vadászatszervező vállalkozást összesen 17 millió forint bírság megfizetésére kötelezte. A bírság kiszabásánál a Versenytanács figyelembe vette, hogy a Terméktanács kezdeményezte az egész piac befolyásolására alkalmas, a 2002–2003. és a 2003–2004. évre vonatkozó minimálárak meghatározását, azzal, hogy a 2003–2004. évi minimálárak a Terméktanács és az Agrárkamara közös elhatározásaként jelentek meg a piacon, nem kívánatos kölcsönhatásban orientálva a bérvadászattal jogosultakat és a vadászatszervezőket az általuk alkalmazott árak meghatározásakor.

A Versenytanács következetes gyakorlata szerint az ajánlott vagy kötelező minimálárakban való megállapodás, az ezekre vonatkozó szervezeti döntés tiltott. Az ilyen egyezség megakadályozza, hogy az árak a kereslet-kínálat szerint alakuljanak. Az áregyeztetésben részt vevő vállalkozások nem érdekeltek az innovációban és a költséghatékony termelésben. Az egyeztetett ár megvédi a kevésbé hatékony versenytársat, s nem ösztönzi a szolgáltatás minőségének javítására és árának kedvezőbbé tételére.

A Terméktanáccsal és 12 vállalkozással szemben indított, Vj-132/2003. számú eljárásban megállapítást nyert, hogy a Terméktanács 2000. augusztus 28. és 2004. április 8. között a tagságára nézve kötelező, de az egész vadhús felvásárlási piacra is továbbgyűrűző nagyvadfelvásárlási árakat határozott meg 11 alkalommal. Az egész vadhúsfelvásárlási piacot érintő magatartás alkalmas volt arra, hogy a vadhúsfelvásárlók egymás közötti, a termelők egymás közötti versenyét korlátozza,

A Versenytanács határozatai

valamint a vadhúsfelvásárlók és termelők közötti alku szerepét gyengítse és a piac egységesedését eredményezze. A Versenytanács a verseny korlátozására alkalmas döntéseket hozó Terméktanáccsal szemben 80 millió forint bírságot szabott ki. Mivel a versenyjogi felelősséget a Terméktanács viseli ármeghatározó döntéséért, az eljárás alá vont tagok vonatkozásában az eljárás megszüntetésre került.

A bírságoló határozatokat, így ezeket is általában megtámadják az érintettek a Fővárosi Bíróság előtt, így az ügy végleges lezárására még több évet kell várni.

Gra-fifika

A művészi tartalmat hordozó szolgáltatás sem mentesül a verseny szabályok alól

A hazai tervezőgrafikusi tevékenységet végzők egy része három egyesületi formában működő társadalmi szervezetben rendelkezik tagsággal. A Vj-98/2004. számú ügyben bizonyítást nyert, hogy a Magyar Tervezőgrafikusok Egyesülete évek óta ad ki részletes tervező grafikusai árjegyzéket, amely nemcsak tagsága, de a megrendelők és a piac többi szereplője számára is hozzáférhető. Az árjegyzékek kiadásához 2000 áprilisától a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete és a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége is csatlakozott, legalábbis oly módon, hogy nem kifogásolta az árjegyzék kiadásaként történő feltüntetését. Az árjegyzékek meghatározták az egyes tervezőgrafikai szolgáltatások minimumárait, valamint egyéb ártényezőket is (pl. vázlatdíj, sürgősségi felár).

A Versenytanács megítélése szerint az eljárás alá vontak magatartása alkalmas a verseny korlátozására. Kiemelésre került, a jogsértés megállapíthatósága szempontjából közömbös, hogy az egyesületek csak tájékoztatónak szánták az árakat, mert önmagában a díjtételek közzétételét is tiltja a versenytörvény. Mindhárom eljárás alá vont egyesületi formában működő társadalmi szervezet, egyiküket sem illeti meg jogszabályi felhatalmazáson alapulóan piaci árak meghatározása, még ajánlati formában sem. Megjegyezte a Versenytanács, önmagában még egy kamarai minősítés (amellyel a Magyar Tervezőgrafikusok Egyesülete egyébként sem rendelkezett) sem lenne elegendő

ajánlott árak versenyjogilag nem kifogásolható meghatározására erre vonatkozó kifejezett törvényi felhatalmazás hiányában.

A Versenytanács a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületével szemben 18 000 000, a Magyar Tervezőgrafikusok Egyesületével szemben 6 000 000, míg a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségével szemben 2 500 000 Ft bírságot szabott ki. A bírságok összegének megállapításakor a Versenytanács egyebek között figyelemmel volt az egyesületek tagsága közötti átfedésekre. A határozatot bíróság előtt megtámadták.

Az idő pénz

A GVH az ÁSZF módosítását követően megszüntette az RTL Klubbal szemben indított eljárást

A médiatörvény korlátozza a televíziós csatornák által reklámra fordítható időt. Az nem haladhatja meg óránként a 12 percet és a műsorok megszakíthatóságára nézve is vannak korlátozó szabályok. Így a gyakorlatban általában 8-9 perc reklámidő értékesíthető jogszerűen óránként, aminél lényegesen nagyobb reklámigény jelentkezik a magas nézettségű televíziócsatornáknál. Az RTL Klub ezért 2004. évre változtatott a reklámidő ellenértékének megállapítási módján. 2003. évig előre meghatározta a reklámidő (pontosabban: adott konkrét reklámidő nézettségének) ellenértékét és addig fogadott el megrendeléseket, amíg azok az előzőek szerinti időkereten nem terjedtek túl. Az új rendszerben az RTL-Klub adott időszakra (egy

hónap) nézve az összes megrendelést elfogadja. A megrendelésben azonban a reklámozónak azt kell vállalnia, hogy adott összeget (költségvetést) az RTL-Klub részére az igényelt reklámok ellenértékéért megfizet. Ezen összegért az egyes reklámozók olyan mennyiségű reklámidőt (nézettséget) kapnak, amennyit az időkeret - a többi megrendelői igényt is figyelembe véve - lehetővé tesz. Ily módon egységnyi nézettség ellenértékét (az ún. csatornaátlagárat) csak az adott hónapot követően ismerhetik meg a reklámozók. Az új rendszer következtében 2004. első félévben a csatorna-átlagárak jelentősen (közel 25 százalékkal) emelkedtek.

A GVH versenyfelügyeleti eljárást indított annak vizsgálatára, hogy a csatorna-átlagárak utólagos és egyoldalú megállapításával az RTL-Klub megsértette-e a Tptv. gazdasági erőfölénnyel való visszaélést tiltó rendelkezéseit.

Az eljárás során a GVH megállapította, hogy a csatornaátlagár „utólagos” megállapítása önmagában nem jogszerűtlen, mert következetesen érvényesített gyakorlat (pl. Vj-126/2000.) szerint az árát meghatározottnak kell tekinteni akkor is, ha a szerződés nem tartalmazza a szolgáltatásért fizetendő pénzbeli ellenszolgáltatás összegét, de az árát a teljesítéskor a szerződés alapján ki lehet számítani. Az ár „utólagos” megállapításának egyértelműsége azonban csak szükséges, de nem elégséges feltétele a jogszerűségnek. Maga a számítási módszer is tartalmazhat olyan elemeket, amelyek tisztességtelenül megállapított (túlzottan magas) árhoz vezet(het)nek. Az ármegállapítási módszer vizsgálatakor a GVH abból indult ki, hogy a túlzottan magas ár fogalmilag kizárt olyan esetben, ha az adott áru (szolgáltatás) objektíve korlátozottan állítható

elő, és az alkalmazott áron a teljes mennyiség gazdára talál. Ilyen feltételek mellett ugyanis nincs jóléti veszteség, mert nem juthattak volna a fogyasztók több áruhoz, ha az eladó alacsonyabb árat érvényesít. Ilyen árat nem is lenne célszerű versenyjogi eszközökkel kikényszeríteni, mert az szinte szükségszerűen az elosztás nem piacokonform módszereihez (ismertségen alapuló árhoz jutás, sorbanállás, üzérkedés) vezet. A vizsgált időszakban (2004. I. félévben) az RTL Klub által felhasznált reklámidő megegyezett a régi rendszer érvényesülésének időszakában felhasznált reklámidővel. Ezért nem volt kétségbe vonható, hogy az RTL Klub 2004. I. félévében kihasználta a reklámidő kapacitását, ami az előzőek alapján azt jelentette, hogy díjai ezen időszakban nem voltak tisztességtelenül megállapítottak.

Az RTL Klub által alkalmazott új rendszert életbe léptető ÁSZF ugyanakkor nem tartalmazott rendelkezést arra nézve, hogy közölnie kell üzletfeleivel a következő évre vonatkozó reklámidőt; illetve vannak-e és milyen következményei annak, ha az RTL Klub az „ígért” reklámidőnél kevesebbet használ fel. A GVH Versenytanács RTL-Klubbal közölt előzetes álláspontja szerint az, hogy ezen kérdéseket az új rendszer nem szabályozta, indokolatlan előny kikötésének minősül. Ezek hiányában ugyanis, ha az RTL Klub saját döntése alapján nem használja ki (vagy nem tudja kihasználni) reklámidőjét, akkor annak számára nincs semmiféle hátrányos következménye, az teljes egészében a reklámozót terheli. A reklámozó tehát nem csak akkor fizetne magasabb csatorna-átlagárat (nem csak akkor kapna kevesebb nézettséget adott összegért), ha a kereslet megnőtt, hanem akkor is, ha az

RTL Klub (bármilyen okból) nem használja ki a lehetséges (ígért) reklámidőt.

Az RTL-Klub az előzetes álláspont ismeretében kérte az eljárás szünetelését. A szünetelés esetére vállalta, hogy az ÁSZF-et kiegészíti oly módon, hogy adott évre vállalt reklámidőt havi bontásban a megelőző év október 15. napjáig közzéteszi, azt nem csökkentve önkényesen az előző évi reklámidőhöz képest. Ha pedig a saját érdekkörében felmerülő okból kevesebb reklámidőt sugároz, akkor azt egyező többlet-reklámidő automatikus biztosításával kompenzálja legkésőbb a sugárzást követő második hónap végéig. Az RTL-Klub az eljárás szünetelésének időtartama alatt az ÁSZF-et az előzőeknek megfelelően módosította, ezért a GVH vele szemben az eljárást megszüntette.

Nemzetközi kartell a takarmány-foszfát piacon

„Súgás” után lebukott az eddig ismert leghosszabb ideig tartó kartell

A Gazdasági Versenyhivatal eljáró versenytanácsa június 29-én kelt, azóta jogerőre emelkedett határozatában megállapította, hogy a finn Kemira csoport és a belga Tessanderlo csoport vállalkozásai Magyarországot érintően piacfelosztó és áregyeztető megállapodásban vettek részt. A nemzetközi kartell részeként megvalósult, 2003-ig tartó jogsértés 1991. óta ellentétes a magyar versenyszabályokkal.

A kartell, melyre a párhuzamos ármozgás miatt több forgalmazó is gyanakodott, a takarmányfoszfát gyártását, forgalmazását érintette. A takarmányfoszfát legfontosabb vevői állati takarmánygyártók és nagy hústermelők, akik maguk keverik a takarmányt.

A kilencvenes éveket megelőzően indult együttműködésben, melynek a magyar piac csak csekély részét jelentette, az iparág legjelentősebb résztvevői piaci részesedésük megőrzését kívánták biztosítani. Az évek során a megállapodás számos feltétele, a résztvevők köre és földraj-

zi lefedettsége is módosult, 1991 után terjesztették ki többek között Magyarország területére is. Az együttműködés időtartama alatt a résztvevők információt cseréltek - többek között - az eladott mennyiségekről és az árakról, mennyiségileg értékelték a piaci keresletet, elosztották a kvótákat, amikor pedig túlhaladták az "engedélyezett" kvótát, kompenzációs mechanizmusban állapodtak meg. A magyar leányvállalatok nem a kartell szervezésében, hanem annak végrehajtásában vettek részt.

Az eljárás megindítására a GVH engedékenységi politikája alapján került sor: a Kemira elsőként jelentkezett a GVH Kartell Csoportjánál, bizonyítékokat szolgáltatva az európai kartell magyar hatásairól. Ezt követően a Tessanderlo is elismerte a jogsértést, további fontos írásos bizonyítékokkal szolgálva. A GVH engedékenységi politikája a titkos kartellek feltárása, a még működő összejárások destabilizálása érdekében a versenyfelügyeleti bírság teljes vagy részleges elengedését helyezi kilátásba az együttműködő vállalkozások részére. Ennek köszönhetően az eljárás megindulását segítő Kemira a bírság teljes összege alól mentesült, míg a másodikként jelentkező Tessanderlo 131 millió Ft bírságot köteles befizetni. A címzett vállalkozások a rendelkezésre álló határidőn belül nem támadták meg a határozatot bírság előtt.

A GVH elnökének és a Versenytanács elnökének 3/2003. sz. közleménye szerint az egyébként kiszabható bírság teljes mértékben annak az egy vállalkozásnak engedhető el, amely

- (i) a GVH számára még nem ismert kartellról elsőként szolgáltat olyan információkat és bizonyítékokat, amelyek alapján a vizsgálat megindítható, vagy
- (ii) a GVH által már megindított eljárásban elsőként szolgáltat olyan új bizonyítékokat és információkat, amelyek alapján a jogsértés megállapítható, feltéve, hogy a benyújtás időpontjában a GVH még nem rendelkezett elegendő bizonyítékkal ahhoz, hogy a jogsértést megállapítsa;
- az eljárás során teljes mértékben együttműködik, mindenre kiterjedő feltáró magatartást folytat;
- a kartellben való részvételét megszünteti
- a kartell létrehozásakor egyetlen vállalkozást sem kényszerített a jogsértő együttműködésre

A Gazdasági Versenyhivaltól a versenytörvény alapján véleményt kell kérni minden olyan előterjesztés esetén, amikor a készülő szabályozás vagy beavatkozás a verseny viszonyait - így a vállalatok piacralépését, piacon maradását, a verseny intenzitását stb. - érinti. Azt, hogy a készülő döntésnek van-e a verseny viszonyaira kiható jellege, az előterjesztőnek kellene meghatároznia. Ez a szelekció azonban nem mindig sikeres. A GVH több olyan szabályozási tervezetet kap, amelyben ilyen elem nincsen, ellenben számos olyan esetre is van példa, amikor az előterjesztő nem veszi észre a versenykorlátozó elemeket a készülő szabályozásban. A véleményeztetés kötelezettsége nem terjed ki az önkormányzati kompetenciába tartozó szabályozásokra, de a helyi önkormányzatoknak joga van kérdést intézni a GVH-hoz. Ugyancsak ritkán van példa arra, hogy a törvényalkotási parlamenti fázisában kerüljön sor véleménykérésre. Nincsen annak sem akadály, hogy amennyiben sajtóból, vagy más úton jut a GVH tudomására a versenykorlátozó szabályozás tervezete, akkor megkíséreljen befolyást gyakorolni a döntéshozatalra. 2005 tavaszán két olyan eset is történt, ahol a nyomásgyakorlás, a verseny érdekében való közbenjárás más-más útját kísérelték meg alkalmazni több-kevesebb sikerrel. A két eset közös vonása, hogy a fix árak felszabadítása, vagy bevezetése volt a vita tárgya.

Patikai árverseny a nem támogatott gyógyszerek piacain?

A GVH csak részsikert ért el az új gyógyszertörvény megalkotása során: kevés tér nyílt a fogyasztók érdekeit szolgáló verseny előtt

Az Európai Unió gyógyszerpiaci szabályozásaiban egyszerre lehet kitapintani a tagállamok közötti kereskedelmet akadályozó szabályozási korlátok leépítésének (lásd központi forgalomba hozatal engedélyezés intézményeinek megteremtése), az innováció ösztönzésének (szabadalmi védelem további kiterjesztése), a verseny fokozásának (generikus gyógy-

szerpiacokon), a fogyasztóvédelem erősítésének (pl. fogyasztói információadás minimumainak standardizálása), s a gyógyszerbiztonság fokozásának, a támogatások piactorzító hatásai csökkentésének (átláthatósági direktíva) szándékait. Ezeknek a folyamatoknak a jegyében a 2001-ben egységesített gyógyszerpiaci szabályok 2004-ben módosításra kerültek, aminek következtében a magyar gyógyszerjogi törvény is korrekcióra szorult.

Az új gyógyszerjogi törvény tervezetében - mely lényegében a korábbi termékbiztonsági, forgalomba hozatal-engedélyezési eljárásokat, fogyasztóvédelmi előírásokat igazította az új európai előírásokhoz - megjelent azonban néhány érdekes kiegészítő elem is. Ezek a hazai gyógyszer kiskereskedelem tíz éve élő, erősen versenykorlátozó konstrukciójában kisebb deregulációt, némileg intenzívebb versenyt nyitottak volna meg: az eredeti előterjesztés szerint a nem támogatott gyógyszerek piacán megszűnt volna az árösszabályozás, és a - sajátos szabályozási technikával: negyedévenkénti kamarai árkihirdetéssel, és árengedménytilommal kialakított - fix árak. Nem érintette volna azonban a dereguláció a leglényegesebb piacralépési korlátokat, s a nem vényköteles gyógyszereknek a 2003-as Európai Bírósági „DocMorris” döntés nyomán felszabadításra „ítelt” - határokon át lépő internetes kereskedelmének - európai jogba ütköző korlátait sem.

A nem támogatott gyógyszerek piacain a szabad árverseny lehetőségének megteremtése élénk patikusi ellenállást váltott ki, mely nem nélkülözte „az árverseny áremelést hoz” mondással való ríogatást, vagy a „társadalom közös érdeke az egyforma gyógyszerár, mert ez biztosítja a hozzáférési esélyegyenlőséget” jellegű szövegek hangoztatását.

A Gazdasági Versenyhivatal 2003-ban részletes elemzést készített a gyógyszerpiacról, melyben a gyógyszer-kiskereskedelem területén erőteljes deregulációt (pl. patikaalapítási korlátok feloldása, nem vényköteles piacokon az árverseny lehetővé tétele), emellett pedig néhány kiegészítő - a hozzáférési garanciákat javító - állami beavatkozások megteremtését (területi és készletelési pótlék), illetve a fogyasztói információk aszimmetria csökkentését sürgette.

A törvény parlamenti tárgyalása során megkereste tehát a GVH a tervezetet tárgyaló Egészségügyi Bizottságot, hogy meggyőzze: szükség van a verseny strukturális korlátainak legalább részleges lebontására (a patikaalapítási korlátoknak a szolgáltatási versenyt erősítő feloldására) ahhoz, hogy az árverseny lehetőségének megteremtésétől várt pozitív hatások bekövetkezzenek.

Ezzel párhuzamosan a gyógyszerjogi lobbisták is erőteljes nyomást gyakoroltak (alírásgyűjtés a lakossági tiltakozás igazolására, magyar kisvállalkozói érdekekre történő hivatkozások stb.), hogy ne lehessen a patikák között árverseny, fennmaradjanak a gyógyszer-kiskereskedők versenytől védett pozíciói.

A küzdelem végeredménye fontos, de csupán részleges előrelépés a verseny piac irányába:

- A támogatott gyógyszerek körében megmarad az árösszabályozás, s a gyógyszerárak kizárólag térítési díjon szolgálhatnak ki gyógyszert a betegeknek (ez garanciát jelent a biztosítottak és a társadalombiztosítás számára is, mert egyértelműen törvénysértővé tesz minden olyan patikusi fenyegetést, amely a teljes áras gyógyszer expedálásra - például legutóbb 2003. nyarán - felbukkanhat).

- Fennmarad a miniszteri árösszabályozás a nem támogatott gyógyszerek körében is, s ezzel együtt termékszinten lesz kötelező érvényesíteni maximumként a szabályozott árrést. Más-más árak lehetnek a patikákban attól függően, hogy az adott vállalkozás mennyiért szerzett be egy adott készítményt, illetve ennél is alacsonyabb ár formájában ad-e saját maga további kedvezményt a vásárlóinak. Ez valójában érdeke a vásárlóknak, de nem annyira érdeke a patikusoknak, s a gyártók, illetve nagy- és kiskereskedők versenyének függvényében eredményezhet árkü-

lönbségeket, esetleg árcsökkenést egyes gyógyszertárakban.

– Megmarad a fogyasztói árak tájékoztató jellegű közzétételének lehetősége a kamara számára, de az állami szabályozás e tekintetben megszűnik, így a kamarán múlik, hogy él-e és hogyan a felhatalmazással. A versenyjog alkalmazása szempontjából a jövőben a közzététel részleteiben, módjában való megegyezés már vállalatok közötti megegyezésnek minősül.

– A gyógyszertár-alapítás és a gyógyszer kiskereskedelmi forgalmazás korlátai fennmaradtak, nem lett nagyobb piaci ösztönzés sem a folyamatos nyitva tartásra, sem az egyéb, egészségügyi vagy kényelmi többlétszolgáltatások (gondozás, elkülönült tanácsadás, házhoz szállítás, internetes árusítás stb.) nyújtására, bár kétségtelen, hogy a miniszter felhatalmazást kapott az utóbbiak szabályozására.

A változás a GVH prognóza szerint nem fog intenzív árversenyt elindítani. Ennek egyrészt az az oka, hogy a jelenlegi maximált árretek szintje eléggé megközelíti a kiskereskedelem (jellemzően mikro- és kisvállalkozások) indokolt költségeinek szintjét, s kevés tartaléka van a patikáknak az árversenyre. Emellett, mivel a belépés továbbra is szinte lehetetlen a patikapiacra, a verseny kényszeréből fakadó ösztönözottség foka is alacsony.

A másik ok, hogy európai összehasonlításban a nagykereskedelmi árretek is lecsökkent, emellett az utóbbi években a nagykereskedelem erősen koncentráldott, ami a nagykereskedelmi vállalatok közötti ár- és rabatt verseny intenzitását csökkentette. Ezzel a beszerzésnél megszerezhető „árkedvezmények” között is relatíve kicsik a különbségek.

Ezzel együtt is fontos változást jelent, hogy a gyógyszertárak között a nem támogatott gyógyszerek körében árkülönbségek alakulhatnak ki, amelynek megjelenése a vásárlói viselkedés megváltozását eredményezheti. A saját árak listáinak patikában való kifüggesztése, más típusú közlése is új elem lesz a gyógyszerári gyakorlatban. A hazai fogyasztói érzékenységek minden piacon elég magas. Várható tehát, hogy az árkülönbségek megjelenése hatni fog a vásárlók patikák közötti választására, ami visszahat a patikák közötti ár- és szolgáltatási versenyre is.

Megváltozik a hatóságok jogalkalmazási terhe is. Az árhatóságnak (minisztérium) ellenőrzést kell folytatnia legalább a nagyobb forgalmú, vagy láncként műkö-

dó, s közösen beszerző gyógyszertárakban azért, hogy a termékszintű árazási szabály (hatósági árretek) betartását ellenőrizze. Mivel megszűnt a patikák közötti árversenyt korlátozó törvényi előírás, megnyílik a lehetőség a versenyjog alkalmazására, nagyobb odafigyelést igényel a versenyhatóság részéről is a gyógyszertárak árazási gyakorlata.

Szemben az árral: fix ár a taxipiaci verseny érdekében?

Vannak, akik úgy gondolják, hogy a romboló árversenynek gátat kell szabni – avagy hogyan küzd a taxis lobbival a fogyasztók érdekeiért

2004 nyarán a Parlament ellenszavazat nélkül hagyta jóvá a Gazdasági Versenyhivatal elnökének szokásos évi beszámolóját. Nemsokra rá elsöprő többség – és csupán két ellenszavazat – fogadta azt a kormánypárti képviselők által jegyzett egyéni képviselői indítványt, amely megágyazott a taxisok egy része által követelt fix tarifát lehetővé tevő árszabályozásnak. Az első esetben a fogyasztók versenyhez fűződő érdekeit védő versenyhivatal munkáját ismerték el, a második alkalommal viszont egyes érdekcsoportok üzleti érdekeit szolgáló versenyellenes döntést hoztak.

A két egyéni képviselő indítványa az árak meghatározásáról szóló törvény módosítását célozta. A javaslat részletes szakmai vitára nem került, a kormányzat kétsoros álláspontja Budapest idegenforgalmi jelentőségére utalt az ügyben. Vajon tényleg igaz, hogy a városba érkező idegent a fix tarifa védi meg a hiénák ellen, ha a maximált tarifa sem képes erre?

Az ártörvény mellékletében hosszú évek óta csak maximált hatósági árak termékek és szolgáltatások szerepeltek. Az érintett piacok jellemzően klasszikus közszolgáltatások. A döntés óta ismét lehet példa az árversenyt teljesen kizáró rögzített árakra, ráadásul egy közérdekűnek nem feltétlenül mondható területen.

A törvénymódosítást kezdeményező képviselői indítvány szerint a taxisok indo-

kolatlanul alacsony árakkal próbálnak versenyelőnyhöz jutni, ami rontja a szolgáltatási verseny esélyét. Ezt hívják a versenyjogban árversenynek, amit ezidáig a fogyasztói érdekeket szolgáló, bár a piaci szereplők számára kétségtelenül kényelmetlen jelenségként ítélt meg a Gazdasági Versenyhivatal. A képviselői indítvánnyal egybeeső vállalati védekezéseket árkartell ügyekben ezidáig következetesen elutasította a Versenytanács. Ennek legékebb példája a budapesti taxikartell ügy, amikor a versenyhatóság nyolc taxis társaságra rótt ki árak egyeztetése miatt több milliós bírságot (az ügy bírósági felülvizsgálata folyamatban van). Az ügyben a Versenytanács elutasította azt a védekezést, mely a tarifaszabályozás irányába tett lépésként próbálta jobb fényben feltüntetni a kartellt. Látni kell, hogy érdemben nem sok különbség van egy privát árkartell és az állami ár rögzítés között, különösen, ha az államilag, vagy önkormányzat által rögzített ár a piaci szereplők által reálisnak tartott áron alapul. Mindkét formáció kiiktatja a piacok hatékony működéséhez szükséges – és a fogyasztók versenyhez fűződő érdekeivel egybeeső – árversenyt.

Nem kellett sokáig várni és 2005 tavaszán a fővárosi önkormányzat számára előterjesztés készült, amely már konkrét formába öntötte az ártörvényi felhatalmazáson alapuló fix tarifát. Nem mellékes az sem, hogy hogyan, hiszen nem csupán azokra a fogyasztói döntési szituációkra korlátozta a fix árat, ahol egyértelműek a potenciális utas választási lehetőségeinek korlátai (utcai leintés, vagy droszton történő indulás, ahol a szakmai szokások szerint az érkezési sorrend határozza meg az indulási sorrendet is), hanem azokra a további szolgáltatásfajtákra is (szerződéses fuvar megállapodások, előrendelés), ahol az előzetes tájékozódás és választás lehetősége létező valóság. Az előterjesztésben szereplő tarifa mértékére is érdemes néhány szót áldozni, hiszen a jelenlegi maximált tarifa szintjén javasolta rögzíteni az árakat, megfejelve még egy kiállási díjjal is, amit akkor kellett volna fizetni, ha rendelésre megy a taxi. Megjegyzendő, hogy éppen az utóbb említett szolgáltatási területeken a tavasz folyamán mélyen, akár 30-40%-kal is a hatósági ármaximum alatt voltak a piaci verseny hatására kialakult árak, miközben a fuvarszervező cégek még így is alacsony, 30% körüli kapacitáskihasználásról panaszkodnak. Bebizonyosodni látszott az a félelem, hogy a törvényi felhatalmazás alapján az árszabályozás mellett döntő önkormányzat

Versenypártolás

olyan díjakat rögzít, amelyek nem az utasok, hanem a taxisok vélt érdekeit szolgálják.

A javaslat szerint azért lett volna jobb ez az ár a fogyasztónak, mert a rögzített ár kiszámítható, ellenőrizhető. A taxisokról kialakult rossz vélemény is javulhat. Ugyancsak érdekes az az indok, amely szerint az árverseny előnyei csupán látzólagosak. Ezek szerint az az utas jár majd jól, aki jóval többet fizet, mint amennyibe a fuvar jelenleg kerülne. Figyelemre méltóak voltak azok az érvek is, amelyek a taxisok megélhetési problémáiról, vagy adót nem fizető mulasztásairól szóltak. Ezek szerint a taxisok érdekei, vagy az állam adóbevétele növeléséhez fűződő szempontjai előbbre valók az utasok érdekeinél? Vagy tényleg hihetően hangzik, hogy a taxisok egy része által szorgalmazott fix tarifa egybeesik a fogyasztói érdekekkel? Tényleg igaz, hogy ha magas lenne a tarifa, ettől egy csapásra befizetnék a helyi iparüzési adót a taxisok, vagy javulna a megélhetésük? Vajon tényleg nem működnek a kereslet-kínálat törvényei ezen a piacon? Egy nagymértékű áremelés nem váltana ki kínálatnövekedést és egyúttal keresletcsökkenést? Tényleg javulna a taxisok megélhetése, adófizetési hajlandósága, ha még több lenne az eszkimó és még kevesebb a fóka?

Mindezzel nem azt szeretnénk mondani, hogy az árkérdés közömbös, vagy hogy az állam ne is vegye magának a bátorságot megálljt parancsolni a gyanútlan utasokat kihasználó "taxisoknak", ne végezze el adóbeszedési feladatait. Ennek azonban nem az árak rögzítése a módja. Nagy hiba egy komplex szabályozási kérdéskörből egyetlen elemet kiragadni és a többi, ezzel szervesen összefüggő egyéb szempontot – mint például a taxisengedély-feltételei, a drosztrendszer, fogyasztói tájékoztatás mikéntje, ellenőrzések gyakorisága – teljesen érintetlenül hagyni. Tetszik vagy sem, ha az állam szabályoz, akkor a szabályok betartását ellenőrizni kell, akár taxamétekről, akár adófizetésről, akár hatósági ármaximálásról van szó. Költeni kell emellett a fogyasztói tájékoztatásra is. Nem elég drosztokat kijelölni, ott nem haszontalan az adott városban érvényes sajátos szabályokról is tájékoztatni, ideértve az ármaximumokat is, különösen a repülőtereken, és a pályaudvarokon. És ha már vannak drosztok, nem árt olyan táblákat is kitenni, amik irányt mutatnak a tájékozatlan utazni vágyóknak arról, hogy merre kell menni, ha taxiba akar szállni.

A jelenlegi körülmények mellett a taxis társadalom rendkívül összetett: a taxis „hiénák” keverednek a több éve becsülettel dolgozó taxisokkal, az autópark összetételét nem is említve. Eltérő költségekkel, eltérő színvonalon dolgozó taxisoknak egységes árat szabni nem lehet. Több iparágban szerzett tapasztalatok alapján látjuk, hogy nagyon nehéz, ha nem lehetetlen a hatósági árakat „jól” meghatározni. Még ha feltételezzük is az ármegállapítók jószándékúságát és pártatlanságát, hozzáértését, nehéz ledolgozni az árhoz költségadatokat szolgáltatók információs előnyét is.

Az indoklás természetesen nem nélkülözte az utalásokat az európaiságra sem. Hiszen 2004. május 1. óta EU-tagok vagyunk. Az európai kitekintés azonban kimerül egy tényekkel alá nem támasztott röpke mondattal, mely szerint a fix árképzés megfelel az Európai Unió tagországi gyakorlatának. Az európaiság kapcsán eszébe jut viszont a versenyért aggódó embernek, hogy a csatlakozás óta nem csak a vállalkozások, hanem az állam számára is kötelezőek az uniós versenyszabályok. Egy példát említve, a tagállam nem hozhat olyan jogszabályt, amely háttalanná tenné a vállalatokra vonatkozó versenyszabályokat. Ha a vállalkozásoknak tilos az árkartell - márpedig tilos -, akkor az állam nem biztathatja, vagy nem kötelezheti a piaci szereplőket kartellzésre.

Mind a parlamenti képviselői indítványban, mind az önkormányzati rendelet előkészítési fázisában hangsúlyozásra került, hogy az árrögzítés még nem jelenti a törvényt végéig. A következő megoldandó „probléma” abban rejlik, hogy túl sok a taxis. Egyetlen példaként Bécs városát szokás emlegetni. Nem tudjuk, hogy ilyen ér-

zés felmerül-e azokban, aki nem a sógoroktól, hanem például New Yorkból tér ha-za Budapestre, vagy esetleg turistaként érkezik hazánkba - ha már az idegenforgalomra olyan gyakran hivatkoztunk a törvény- és rendeletmódosítás érdekében. De ne legyenek kétségeink! Ha képviselőink egyhangúan fogyasztóvédó rendelkezésként ünnepezték az árverseny kizárását, úgy a taxis kvóta bevezetésére is lenne meggyőző magyarázat. És abban is bizonyosak lehetünk, hogy ha lesz majd kvóta, ahhoz nem árveréssel lehet majd hozzájutni, hanem érdemekért cserébe, ahogyan az az orvosi praxisjog esetén is megtörtént.

Érdemes azért megjegyezni, hogy a GVH más példákat (brit, svéd, holland, ausztrál) talált a taxipiari szabályozások átalakítására. Nagy-Britanniában az ottani versenyhatóság (OFT) 2003-ban végzett részletes elemzést a taxipiari szabályozásokról és javaslatot tett a deregulációra (különösen az engedélyek számának korlátozását kívánják megszüntetni). Az OFT tanulmánya részletes áttekintést ad más országok akkori szabályozási beavatkozásairól és a szabályozások tervezett átalakítási irányairól is, amelyekből világosan kirajzolódik egy deregulációs irány mind a létszám, mind pedig az árszabályozást tekintve, ellenben a fogyasztóvédelmi jellegű elemek fenntartása, vagy szigorítása több helyen is napirenden volt. Érdemes azt is tudni, hogy mindazokban az országokban, ahol a létszámszabályozás effektív korlátot jelent a belépésre, azzal küzdenek, hogy a licenc megvásárlásakor felmerült többletráfordításokat (holtteher veszteség) hogyan lehetne úgy megszüntetni, hogy azok a taxiengedélytulajdonosok, akik emiatt hiteleket felvéve eladósodtak, ne menjenek tönkre a piac felszabadításakor. (Ilyen probléma merülne fel nálunk is, ha például az orvosi praxisjog megszűnne.)

Az idei év tavaszán a Gazdasági Versenyhivatal is sziszifuszi munkát (polgármester és jegyző megkeresése, sajtóközlemény, tárgyalások az előterjesztés készítőivel) végzett azért, hogy megakadályozza a budapesti tarifák fixálását. Eddig sikerült elérni, hogy ne kerüljön az önkormányzat elé az előterjesztés. Sajnos nincsenek kétségeink abban, hogy egyes lobbistáknak több erőforrásuk van, hogy ismételt erőfeszítéseket tegyenek a fix árak bevezetésére, miközben a fogyasztói érdekeknek nincsenek hasonlóan erős lobbiszervezetei. A küzdelmet azonban nem adjuk fel.

Mozikartell – a Csillagok háborúja folytatódik?

A Fővárosi Bíróság 2005. február 28-én kelt ítéletében elutasította a felperesek kereseteit. A Versenytanács 2003 novemberében hozott határozatában megállapította, hogy a Mammut, az Eurocenter, a Lurdy-Ház, a Duna Plaza, a Campona, a Westend, a MOM-Park bevásárlóközpontokban mozikat üzemeltetők 2002. április 25-i áremelésüket versenykorlátozó módon, összehangoltan valószínűsítették meg. A GVH ezért az alábbi bírságot szabta ki:

– Intercom Nemzetközi Kulturális Szolgáltató Rt. 83 millió Ft.

– Palace Cinemas Magyarország Szórakoztató Kft. és a UCICE Magyarország Szórakoztató Kft. IV. r. egyetemlegesen 83 millió Ft.

– Budapest Film Kulturális Szolgáltató Kft. 37 millió Ft.

A Versenytanács a közvetett és a közvetlen bizonyítékok együttes értékelésével, valamint a bizonyítási teher jogkövetkezményeinek levonásával maga is meggyőződött az eljárás során, hogy az eljárás alá vont vállalkozások 2002. április 25-i áremelésüket tiltott összehangolt magatartással valószínűsítették meg, mert az áremelés lényeges elemeinek (tárgy, mérték, idő-

pont) azonosságát, illetve nagyfokú harmóniáját mutató árjelenség nem az érintett piac törvényszerűségeiből kizárólag adódó következmény, azaz kifogásolhatatlan magatartás volt.

A Versenytanács emlékeztetett arra, hogy összehangolt magatartásnak minősül, ha két vagy több vállalkozás egymás-

sal tudatosan együttműködik – anélkül, hogy egymással megállapodást kötnének – annak érdekében vagy azzal a hatással, hogy a verseny kényszerítő nyomásától szabaduljanak, illetve azt enyhítsék. Az összehangolt magatartásnak nem feltétele közös cselekvési terv részletes kidolgozása, mert elégséges a versenytársak közötti olyan kapcsolatfelvétel, amelynek célja vagy hatása a versenytársak jövőbeli magatartását képes befolyásolni. Ezzel a magatartással a megállapodáshoz hasonlóan kizárják vagy legalábbis jelentősen csökkentik a versenyfolyamatban rejlő bizonytalansági tényezőt, mint a hatásos verseny mozgatórugóját. Minden olyan kapcsolatfelvétel – mint amilyen tetten érhető volt a jelen eljárásban –, amely célja vagy hatása a versenytárs tudomására hozni a tervezett saját magatartást, miáltal befolyásolható a másik magatartása, kizárja az egymástól függetlenül kialakult nem tudatos, de a tudatos párhuzamos magatartás megállapíthatóságát is.

Az ítélet szerint annak bizonyításához, hogy az egy időben megjelenő közel egy-séges áremelés versenytörvénybe ütközik-e vagy éppen ésszerű párhuzamos piaci magatartásról van csupán szó, a konkrét egyeztetésekre utaló bizonyítékok mérlegelése mellett az érintett piac szerkezetének, működésének vizsgálata is szükséges. A bíróság egyetértett a versenyhivatallal abban, hogy a piaci folyamatok nem voltak annyira átláthatók, hogy a versenytársak legális módon biztosan tudhatták volna a másik tervezett áremelésének mértékét. Még ha az áremelés időpontja a két sikerfilm, a Skorpiókirály és a Star Wars megjelenése miatt várható is volt, arra nem talált ésszerű magyarázatot, hogy miért pont 1090 forintos csúcsjegyár került alkalmazásra a multiplex mozikban.

A Fővárosi Bíróság a GVH által kiszabott bírságok összegén sem változtatott. Mint emlékeztet, e határozatban a versenyhivatal a GVH elnöke és a Versenytanács elnöke által jegyzett közlemény szerint állapította meg a bírság összegét.

Az ítéletet a felperes vállalkozások a Fővárosi Ítéltábla előtt megfellebbezték.

Fontosabb felperesi érvek:

- túl szűk a piacmeghatározás
- az árak az emelést követően sem voltak teljesen egyezők
- az áremelés időpontja a sikerfilmek megjelenése miatt adott volt
- a 100 Ft-os emelés ésszerű, szokásos a piacon
- elsősorban a filmforgalmazók határozzák meg a jegyár alakulását
- a GVH félreértelmezte a vállalkozások közötti telefonbeszélgetést és e-mail levél váltást
- a bírság mértéke a jogsértés rövid időtartama miatt túlzott.

Még mindig nem került pont a közvilágítás-korszerűsítési ügyek végére

A Versenytanács a Vj-176/2001. sz. ügyben hozott határozata kimondta, hogy a Dél-Magyarországi Áramszolgáltató Rt. (DÉMÁSZ) gazdasági erőfölényes helyzetével több esetben is visszaélt és emiatt a jogsértések súlyát tükröző, több tízmilliós bírságot szabott ki. A Versenytanács megállapította, hogy a DÉMÁSZ gazdasági erőfölényes helyzetben van az áramszolgáltatás piacán - ideértve a közvilágítási célzatú villamos energia szolgáltatását is. Szintén erősek a pozíciói a kapcsolódó közvilágítás korszerűsítési, valamint üzemeltetési és karbantartási piacokon. A Versenytanács bizonyítottan látta, hogy a DÉMÁSZ arra használta fel az áramszol-

gáltatás terén fennálló kizárólagos jogát, hogy a liberalizált közvilágításkorszerűsítési piacon megnehezítse versenytársai, a piacra újonnan belépők helyzetét.

Hasonló ügyben a TITÁSZ-t is elmarasztalta a Versenytanács.

A Fővárosi Bíróság 2005. március 30-án meghozott ítéletében – az eljárás során beszerzett szakértői véleményre alapozva – alperes határozatát részben megváltoztatta, a kiszabott bírságot jelentősen csökkentette. A Fővárosi Bíróság alperes gazdasági erőfölényre vonatkozó megállapítását helyénvalónak találta. Hiányos indoklás miatt a bíróság az első, a harmadik és a negyedik tényállás szerinti jogsér-

tések tekintetében „nem volt abban a helyzetben, hogy az elmarasztalások jogszerűségét megnyugtatóan megállapítsa”. A szakértői vélemény megállapításaira támaszkodva kimondta a bíróság, hogy a második és részben az ötödik tényállásban említett jogellenes magatartás „nem volt a felperes terhére róható”. Szintén a szakértői jelentésre hivatkozva a kötbér mértékének túlzott mértéke kapcsán a GVH-nak adott igazat, így az ötödik tényállásban említett elmarasztalással egyetértett, a bírság összegét ehhez igazítottan leszállította.

Az elsőfokú ítélet ellen mind a GVH, mind az áramszolgáltatók fellebbeztek.

A Versenytanács nem jogerős DÉMÁSZ határozatában visszaélésnek minősített magatartások:

1. a közvilágítás korszerűsítéséhez kapcsolódó kivitelezési terv jóváhagyását műszaki-biztonsági szempontokon túl tulajdonosi, üzemeltetési kérdésekben való megegyezéshez is kötötte;

2. a közvilágítás korszerűsítés kivitelezéséhez csak akkor járult hozzá, ha a Közvil Rt. megvásárolja tőle a felszerelésre kerülő lámpatesteket;

3. a korszerűsített közvilágítás szolgáltatás nyújtásához szükséges szerződések megkötését, indokolatlanul hátráltatta;

4. azokkal az önkormányzatokkal, ahol a DÉMÁSZ végzi a közvilágítás korszerűsítését, az általánostól eltérő, olyan kedvező feltételekkel vállalta villamos energia szolgáltatását és hibaelhárítást, amelyeket nem kínált azoknak a településeknek, amelyek más vállalkozást bíztak meg a korszerűsítéssel;

5. egyes önkormányzatokkal olyan hosszú távú teljes körű közvilágítás szolgáltatási szerződéseket kötött, amelyekben kötbér kikötésével megakadályozza, de legalábbis korlátozza az önkormányzatokat abban, hogy feljogosított fogyasztóként mástól is vásárolhassanak közvilágítási célra villamos energiát.

A TITÁSZ-szal szemben az 1., 2. és 5. pontok szerinti jogsértések kerültek megállapításra.

A Legfelsőbb Bíróság előzetes döntéshozatal ügyében hozott ítéletének ismertetése

A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) hivatalból indított versenyfelügyeleti eljárást három vállalkozás ellen annak megállapítására, hogy azok irányítást szereztek-e a Hejőcsabai Cement és Mészipari Rt. (HCM) felett. A GVH az eljárást megszüntette, mivel álláspontja szerint az irányítás megszerzésének ténye nem volt bizonyítható.

A határozat felülvizsgálata iránt a HCM korábbi tulajdonosai nyújtottak be keresetet. A perindítási jogosultságukat arra alapították, hogy a jogellenes összefonódás fosztotta meg őket az eredetileg birtokolt HCM részvénymennységtől, illetve hivatkoztak arra is, hogy tevékenységi körükbe tartozik a cementgyári hulladékégetés, ezért versenyjogi szempontból a cementgyárak piacán is megjelenének, azonban a sérelmezett irányításszerzés a piacra lépésüket akadályozza, és így nemcsak tulajdonosi, hanem versenytársi minőségben is sérelmet szenvedtek.

Az elsőfokú bíróság a keresetet arra való hivatkozással utasította el, hogy a felperesek sem a Tptv., sem az Áe. szerinti ügyfélnek nem minősülnek, így ügyféli jogállásuk hiánya miatt a keresetindítási joguk hiányzik. A Pp. 327. § (1) bekezdése alapján szintén nem állapítható meg perindítási joguk, mivel más piacon tevékenykednek, mint a vizsgált vállalkozások, és az összefonódásból eredő polgári jogi jégsérelmük nem tekinthető olyan jognak, vagy törvényes érdeknek, mely perindítási jogosultságukat megteremtené.

Az ítélet ellen e felperesek fellebbezést nyújtottak be, és kezdeményezték egyben az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárását abban a kérdésben, hogy a keresetindítási jogukat az Európai Bíróság – Pp.-hez képest – tágabb értelmezést adó gyakorlata szerint kell-e megítélni.

A másodfokú bíróság keresetet elutasító ítélete szerint a GVH-nak nem kellett alkalmaznia a közösségi jogot a határozata meghozatala során, így a közösségi jog és a közösségi bíróságok gyakorlatának vizsgálatára nem is kerülhetett sor. Közösségi jog alkalmazására csak a 2004. május 1-e után hozott határozatok esetében kerülhet sor, mivel az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére vonatkozó eljárási szabályokat 2004. május 1-i hatállyal iktatták be a Pp.-be.

A felperes felülvizsgálati kérelmében arra hivatkozott, hogy a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell az előzetes döntéshozatali eljárásra vonatkozó szabályokat. Álláspontja szerint a kérelem keresetindítási jogra (eljárási kérdésre) vonatkozott - arra, hogy milyen esetben tekinthető a felperes közvetlenül és személyében érintettnek, ha a határozat a vállalkozások összefonódásának engedélyezése iránti olyan eljárásban született, amely eljárásban a felperes sem kérelmezőként, sem eljárás alá vont vállalkozásként nem szerepelt. Ezért a közösségi jognak a keresetindítási jogosultságra vonatkozó szabályait alkalmazni kell a perben, függetlenül attól, hogy mikor hozta meg a határozatát az alperes.

A Legfelsőbb Bíróság (LB) ítélete szerint alaptalan volt a felperes felülvizsgálati kérelme a keresetindítási jog megállapítására, és a közösségi jog alkalmazására irányuló részében.

Az ítélet szerint a kérdés eldöntésének lényege, hogy egy adott időintervallumban, azaz a Tptv. 83. § (1) bekezdése szerinti keresetindítási határidőben a keresetindítási jogra vonatkozó szabályok szerint a felpereseket a keresetindítási jog megillette-e. Az LB szerint a határozat 2002. február 19-i kézbesítését figyelembe véve, arról kellett döntenie, hogy 2002. február 20. és március 31.-e között volt-e olyan szabályozás, amely a felperesek keresetindítását megengedte, illetve ezen

időtartam alatti európai bírósági gyakorlat irányadó-e, tekintettel arra, hogy a keresetindítási jog adott intervallumban fennálló jogosultság, az utóbb visszaható hatállyal nem teremthető meg, nem hozható létre.

Az LB szerint a közösségi jog nem alkalmazható olyan kérdésre, amely a csatlakozás időpontja előtt merült fel és adott időtartamra, konkrétan a közigazgatási perekben a harmincnapos határidőre vonatkozott. A keresetindítási jog így nem prolongálódik, a keresetindítás feltételeinek a per indításakor kell fennállniuk, nem utóbb kell azok feltételeit megteremteni. Mindezek alapján arra jutott az LB, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás iránti kezdeményezésnek nem volt helye, hiszen 2002. II-II. hónapokra az Európai Bíróság jogértelmezése, gyakorlata irreleváns – figyelemmel a 2004. május 1. napjától történő csatlakozására.

A fentiekben túlmenően megvizsgálta LB azt is, hogy felperesnek jogát, vagy törvényes érdekét érinti-e az eljárás tárgyát képező határozat, vagyis van-e a felperesnek a nemzeti jog alapján perindítási jogosultsága. Az ítélet szerint a felperes által vélt azon lehetőség mely szerint a per remélt kimenetelétől függően valamely reparációval kedvezőbb helyzetbe kerülhet, mint részvényes, nem eredményezheti annak megállapítását, hogy a versenyfelügyeleti ügy érinti a felperes jogát.

A végrehajtás felfüggesztésével kapcsolatos bírói gyakorlat

Az elmúlt évben - feltehetőleg a kiszabott bírságok robbanásszerű összegének növekedése folytán - megszorodott a Gazdasági Versenyhivatal bírságot kiszabó határozatai végrehajtásának felfüggesztésére irányuló keresetek száma.

A Tpv. 2001. február 1-jétől hatályos 83. §-ának (1) bekezdése szerint az ügy érdemében hozott határozat ellen előterjesztett keresetnek nincs halasztó hatálya a határozat végrehajtására (azonnali végrehajthatóság).

A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 332. § (3) bekezdése szerint a bíróság a közigazgatási határozat végrehajtásának felfüggesztését, az eljárás során bármikor – már a tárgyalás kitűzése előtt is –, akár hivatalból, akár kérelemre elrendelheti. A 330. § (3) bekezdése szerint a bíróság a keresetlevél beérkezésétől számított nyolc napon belül határoz a végrehajtás felfüggesztésének kérdésében, amennyiben végrehajtás felfüggesztését a fél kéri.

A fentiekben túlmenően további irányadó rendelkezéseket tartalmaz a KK. 14. sz. állásfoglalás II. pontja, mely szerint a bíróság a közigazgatási határozat végrehajtásának felfüggesztését különösen akkor rendelheti el, ha

a) a határozat azonnal végrehajthatóvá nyilvánítása jogszabályt sért, illetőleg

b) ha a felfüggesztést különös méltánylást érdemlő vagy egyéb jelentős körülmények indokolják vagy

c) ha a végrehajtás a fél számára súlyos hátrányt előidéző következményekkel járhat.

Az alábbiakban be kívánunk mutatni néhány alapelvet, melyek az elmúlt év ítéleteiben jelentek meg:

– Általános szabályként elmondható, hogy a végrehajtás felfüggesztése esetében is alkalmazandó a Pp. 164. §-ának (1) bekezdése, mely szerint a per eldöntéséhez szükséges tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valóban fogadja el.

– Önmagában az eljárási jogszabálysértésre, illetve eltérő jogi álláspontra hivat-

Néhány fontosabb ügyben kiszabott bírság végrehajtásának alakulása

Ügyszám	Fővárosi Bíróság végzése a végrehajtás felfüggesztéséről	Fővárosi Ítéltábla végzése a végrehajtás felfüggesztéséről
Vj-70/2002 Mozikartell Budapest Film 37 000 000 Ft. Intercom Rt. 83 000 000 Ft. Palace Cinemas Kft. és UCICE Kft. 83 000 000 Ft. egyetemlegesen	Felfüggeszti a végrehajtást.	–
Vj-138/2002. Bartók Béla út Strabag: 137 000 000 Ft. Ring: 52 000 000 Ft. EGUT: 56 000 000 Ft.	Elutasítja a felperesek keresetét.	Helyben hagyja az FB végzését.
Vj-154/2002 NYUFI Székház Baucont Kft. 149 000 000 Ft. Közép.építő Rt. 149 000 000 Ft.	Elutasítja a felperes (BAUCONT) keresetét. Elutasítja a felperes keresetét az új eljárásban is.	Hatályon kívül helyezi az FB végzését és új eljárásra utasítja.
Vj-27/2003 Autópálya kartell Strabag Rt. 2 468 000 000 Ft. Betonút Rt. 2 212 000 000 Ft. Hídépítő Rt. 1 371 000 000 Ft. Debmüt Rt. 496 000 000 Ft. Egút Rt. 496 000 000 Ft.	Elutasítja a felperesek keresetét. A megismételt eljárás még folyamatban van.	Hatályon kívül helyezi az FB végzését és új eljárásra utasítja.
Vj-28/2003 NYUFI Székház Épker Kft. 227 000 000 Ft. Baucont Kft. 227 000 000 Ft. KÉSZ Kft. 136 000 000 Ft.	Elutasítja a felperesek keresetét.	Hatályon kívül helyezi az FB végzését eljárásjogi hiba okán ¹⁰ .

kozás, vagy a bírság összegszerűsége, annak nagysága nem alapozhatja meg a végrehajtás felfüggesztését.¹

– Nem foglalhat állást a bíróság a határozat felfüggesztése körében az ügy érdemére kiható, a határozat jogszerűségét érintő kérdésekben, azokról az elsőfokú eljárást befejező határozatban kell döntenet.²

– A felfüggesztésről szóló döntés feltétele, hogy az azt kérelmező meghatározott - a vagyoni helyzete igazoló- iratok rendelkezésére bocsátásán túlmenően indokolja is meg kérelmét, illetve ennek bizonyítékait tárja a bíróság elé.³

– Az iratok hiányos csatolása önmagában a felfüggesztésre irányuló kérelem elutasításának indoka lehet.⁴

– A KK. 14. számú állásfoglalás II./a pontjára való hivatkozás alaptalan, hiszen maga a Tpv. rendeli el az azonnali végrehajthatóságot és nem a GVH.⁵

– Nem alapozható a végrehajtás felfüggesztése arra a tényre, hogy az adott jog-

kérdésben még nincsen kialakult bírói gyakorlat.⁶

– Nem vehető figyelembe különös méltánylást érdemlő, vagy jelentős körülményként, illetve súlyos hátrányt előidéző következményként az, hogy az eltiltott tevékenységgel azonos tevékenységet folytatnak a felperes versenytársai.⁷

– Nem alapozhatja meg a végrehajtás felfüggesztését a fél által befizetett bírság esetleges visszafizetése miatt a közigazgatási szervnél utóbb felmerülő járulékok, költségek.⁸

– Felfüggeszthető a végrehajtás, amennyiben a határozatok azonnali végrehajthatóságához fűződő közérdek, vagyis a piaci versenyre gyakorolt hatás kiküszöbölése az átlagosnál kisebb súlyú, mint a felperes gazdálkodásában a döntés következtében bekövetkező hátrány.⁹

¹ Ld. pl. Fővárosi Bíróság 7.K.33.782./2004/2-II. sz., és Fővárosi Ítéltábla 2. Kpkf.52.044./2005/3. számú végzései.

² Ld. pl. Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.28.676/2004/3. számú végzése.

³ Ld. pl. Fővárosi Bíróság 7.K.32.439./2004/6. számú végzése.

⁴ Ld. pl. Fővárosi Bíróság 7.K.31315./2004/16. számú végzése.

⁵ Ld. pl. Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.28.902/2004/3. számú végzése.

⁶ Ld. pl. Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.28.902/2004/3. számú végzése.

⁷ Ld. pl. Fővárosi Ítéltábla 2.Kpkf.52.044/2005/3. számú végzése.

⁸ Ld. pl. Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.28.902/2004/3. számú végzése.

⁹ Ld. pl. Fővárosi Bíróság 7.K.30482./2005/3. számú végzése

¹⁰ Az FB nem volt megfelelően megalakítva: egyesbíró járt el három bíró helyett.

Az Európai Bíróság ítélete a Tetra Laval ügyben

[C-12/03 és C-13/03 ügyek, Európai Bizottság kontra Tetra Laval BV]

Az Európai Bíróság (EKB) 2005 februárjában meghozta ítéletét a Tetra Laval ügyben, melyben elutasította az Európai Bizottság fellebbezését. Az ügy előzménye, hogy a Bizottság 2001-ben több tilthatározatot hozott, amelyek ellen az érintett cégek jogorvoslatot éltek. 2002-ben az Elsőfokú Bíróság három bizottsági fúziós határozatot is megsemmisített fél éven belül, ezek egyike volt a Tetra Laval/Sidel ügyben hozott határozat, amely ellen a Bizottság az EKB-hoz fordult jogorvoslatért.

Az alapeljárás résztvevői a Tetra Laval BV és a Sidel SA voltak. Előbbi erőfölényes pozícióval rendelkezik a különböző italok kartoncsomagolásának piacán, míg utóbbi az italok polietilén-tereftalát csomagolását gyártó berendezések gyártásában vezető vállalkozás. A Bizottság szerint a fúzió révén a Tetra Laval erőfölényével visszaélve a Sidel vezető piaci pozícióját is erőfölényessé változtatná, ráadásul az Tetra Laval csoport erőfölényes pozíciója is tovább erősödne. 2002 októberi ítéletében az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy a Bizottság nyilvánvaló értékelési hibákat követett el határozatában, s erre tekintettel megsemmisítette a határozatot.

Jelen ügyben az EKB elutasította a Bizottság keresetét. Az EKB szerint az Elsőfokú Bíróság megfelelően gyakorolta felülvizsgálati jogköreit, amikor megállapította, hogy a Bizottság tiltást alátámasztó érvei, illetve azok bizonyítékai elégtelenek, hiányosak, semmitmondóak, következtetlenek, éppen ezért pontatlanok. Bár a Bizottság közgazdasági kérdésekben nagy mozgásteret élvez, ez nem jelenti azt, hogy a közösségi bíróságok a felülvizsgálat során nem értékelhetik a Bizottság közgazdasági kérdésekben adott értelmezését.

Az EKB megállapítása szerint bár az Elsőfokú Bíróság jogi tévedést követett el, amikor elutasította a Bizottság érveit a Tetra Laval Sidel jövőbeni esetleges jogsértő magatartása kapcsán, ez mégsem eredményezheti ítélete hatályon kívül helyezését, hiszen a bizottsági határozat megsemmisítését nem ez, hanem a Tetra Laval vállalásainak elmulasztott értékelése eredményezte. A jogorvoslatban előadott egyéb érvek alaptalannak bizonyultak, vagy azokkal az EKB nem foglalkozott, mert nem bizonyultak jogkérdésnek.

Az EKB ítélete tehát megerősítette az Elsőfokú Bíróság korábbi ítéletét. Ez azért nagy jelentőségű, mivel a Bizottság korábbi sorozatos bírósági kudarcai után jelentős változások történtek a Bizottságon belül a fúziós eljárások kapcsán. Az ítéletek nyomán a jövőben lényegesen alaposabb és jobban alátámasztott közgazdaságtani érvelés szükséges egy fúzió megtiltásához.

EU-hírek dióhéjban

Erőfölényes reform

A közösségi versenyjog reformjának első, túlnyomóan a 81. cikk alkalmazását átalakító szakaszt követően sor kerül a 82. cikkre is. Az Európai Bizottság tervei szerint 2006 folyamán közlemény formájában kerül sor az erőfölénnyel való visszaélések vizsgálatainak újrastrukturálására. A közlemény tervezetéről a Bizottság szeptembertől folytat megbeszéléseket a nemzeti versenyhatóságokkal, majd az év végétől az üzleti szféra számára is lehetőség nyílik észrevételek megtételére. A tervezet bizottsági honlapon való elérhetőségének pontos időpontja egyelőre nem ismert.

Több versenyjogi pert

A versenyjogi jogsértések feltárásában a Bizottság szándékai szerint a jövőben fokozott szerepet játszana a magánjogi jogérvényesítés. A jogsértések miatt kárt szenvedett felek bíróság előtti jogérvényesítése növeli a felfedezett jogsértések számát, fokozza az elrettentő hatást és lehetővé teszi a hatósági eljárásban el nem érhető kártérítést. Az Európában megdöbbentően alacsony szinten lévő magánjogi jogérvényesítési aktivitás növelése lehetőségeinek vizsgálatára a Bizottság egy Zöld Könyv kibocsátásának lehetőségét tárgyalja a tagállami versenyhatóságokkal.

Energia ágazati vizsgálat az EU-ban is

Az Európai Bizottság vizsgálatot indított a gáz- és árampiaci verseny feltérképezésére. A jól működő energiapiacok döntő fontosságúak az európai ipar versenyképessége szempontjából és hogy a fogyasztók megkapják a liberalizációtól elvárt előnyöket, mint például a szállítók választéka és az alacsonyabb árak. A vizsgálat választ ad a fogyasztóknak és az új piaci belépőknek a nagykereskedelmi piacok alakulásáról és a fogyasztók korlátozott választási lehetőségeivel kapcsolatos aggályaira. Vizsgálni fogják többek között a jelenlegi energiaárak emelkedésének okát is. A vizsgálat kiegészíti az EU energiaügyi jogszabályok végrehajtásának most folyó bizottsági ellenőrzését, és a részletes energiapiaci jelentés 2005 végére várható.

Ágazati vizsgálat a pénzügyi szektorban

Európai Bizottság elhatározta, hogy vizsgálatot indít a pénzügyi szolgáltatások közül a lakossági bankszolgáltatás és az üzleti biztosítás területén az Európai Unióban. Azt vizsgálják, hogy működik-e verseny ezeken a piacokon, és eléggé versenyképesek-e a piacok ahhoz, hogy a fogyasztók is élvezzék minden előnyt. A vizsgálat kiegészíti a Bizottság párhuzamosan zajló kezdeményezését a pénzügyi szolgáltatások egységes piacán a szabályozási korlátok eltávolítására. Az ágazati vizsgálat lefolytatásához a Bizottság szorosan együttműködik a piaci szereplőkkel és a tagállamok hatóságaival. A Bizottság a vizsgálatot a lakossági bankszolgáltatás, különösen a bankkártyák áttekintésével kezdi. A lakossági bankszolgáltatások és az üzleti biztosítás egyéb szempontú vizsgálatára az év során később kerül sor.

Antitrösztreform az Európai Unióban – egy év a tapasztalatok tükrében –

Az Európai Bizottság és az International Bar Association közös rendezésében 2005 márciusában került sor egy nagyszabású konferenciára Brüsszelben, mely a csaknem egy éve hatályba lépett új közösségi antitröszt szabályok alkalmazásában eddig felhalmozódott tapasztalatok feltérképezését tűzte ki célul.

A konferenciát az Európai Bizottság Verseny Főigazgatóságának két vezetőjének beszéde foglalta keretbe. Neelie Kroes, az Európai Bizottság versenyügyekért felelős tagja a konferenciát megnyitó előadásában bejelentette, hogy a közeljövőtől kezdődően a Verseny Főigazgatóságon belül új, önálló igazgatóságot alakítanak ki, amelynek kizárólagos feladata a kartellek elleni küzdelem lesz. Ezenkívül a versenyhatóságok nemzetközi együttműködésének szükséges erősítése és a Nemzetközi Verseny Hálózat (International Competition Network - ICN) idén júniusi, Budapesten megrendezendő konferenciája kapcsán a Gazdasági Versenyhivatalt külön megemlíttette.

A csatlakozásunktól hatályos versenyszabályok alkalmazásának versenyhatósági tapasztalataival foglalkozó első kerekasztal vendége volt Tóth Tihamér, a Versenytanács elnöke is. A további kerekasztal-beszélgetések olyan kérdéseket tár-

galtak, mint például az együttműködés és a közösségi jog egységes alkalmazása az Európai Verseny Hálózaton (European Competition Network - ECN) belül, a közgazdaságtan szerepe az antitröszt szabályok érvényre juttatása során, a közösségi versenyszabályok és a közgazdaságtan nemzeti bíróságok általi alkalmazása, a tisztességes eljárás az eltérő nemzeti eljá-

rások és szankciók mezejében, valamint a közösségi versenyszabályok magánjogi érvényesítésének erősítése.

A konferenciát Philip Lowe, a Verseny Főigazgatóság vezetőjének előadása zárta. A Bizottság időszerűnek tartja az erőfőlényrel visszaélés tilalmába ütköző gyakorlat felülvizsgálatát, továbbá bejelentette, hogy az év végéig nyilvános vitára kívánják bocsátani az ezzel kapcsolatos iránymutatások tervezetét.

A konferencián elhangzott előadások és további anyagok az IBA honlapján érhetők el: <http://www.ibanet.org>

Új közösségi irányelv az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól

2005 májusában született meg a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló közösségi irányelv (Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról), melynek értelmében immár uniós szinten szabályozzák a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tilalmát.

Az ún. „b2c (business to consumers) kapcsolatok” szabályozásával a jogalkotó célja egyrészt a fogyasztók jogainak tisztázása, másrészt pedig a határokon átnyúló kereskedelem fellendítése volt. Az irányelv új megközelítést tükröz, hiszen teljes harmonizációt vezet be, s általánosan tilalmaz minden tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot. Ily módon az irányelv alkalmazása nem termékspecifikus és nem korlátozódik egy adott piacra vagy cselekménytípusra sem. A megtévesztő piaci magatartás tilalma egyébként a közösségi jogban már korábban is ismert volt, hiszen azt a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló közösségi irányelv (84/450/EGK számú tanácsi irányelv) is tartalmazta. Ez utóbbi irányelv alapján az Európai Bíróság a Pall corp. v Dahlausen; a Verband Sozialer Wettbewerb e.V. v. Clinique Laboratories SNC and Estée Lauder Cosmetics GmbH; a Mars; a Bizottság v. Németország „Sauce Hollandaise”; a Gut Springenheide; az

Estée Lauder v Lancaster ügyekben dolgozta ki az „európai fogyasztó modelljét”, mely olyan átlagos fogyasztót jelöl, aki kellőképpen tájékozott és kellően figyelmes – tekintetbe véve egyes kulturális, szociális és nyelvi jellegzetességeket is –, és akit ezentúl az új irányelv hatálya alá tartozó ügyek eldöntésénél viszonyítási alapként kell majd kezelni. Fontos még megemlíteni, hogy külön szakasz védi az ún. különösen kiszolgáltatott fogyasztókat, illetve hogy az átlagfogyasztóra vonatkozó vizsgálat során az irányelv szerint a jogalkalmazónak saját mérlegelési jogkörén belül kell döntést hoznia – az Európai Bíróság gyakorlata ugyanis csak kivételes esetekben engedi meg, hogy statisztikai adatokra támaszkodjon.

Az irányelv a megtévesztést – amelybe egyébként beleértendő a megtévesztő mulasztás is –, valamint az agresszív gyakorlatot külön is nevesíti, mellékletében pedig felsorolásra kerültek azok a magatartásformák, melyek minden körülmények között tisztességtelenné minősülnek.

Összességében elmondható, hogy a jogalkotói szándék szerint a jövőben a fogyasztók azonos szintű védelemben részesülnek majd az agresszív illetve félrevezető marketingfogásokkal szemben, függetlenül attól, hogy lakóhelyük közelében vagy egy másik tagállamban vásárolnak. A vállalkozások életét pedig minden valószínűség szerint megkönnyíti az új, átlátható szabályozás, így nem fognak a számtalan nemzeti jogszabály és bírói döntés útvesztőjében elveszni.

ICN éves konferencia Bonnban

A világ versenyhatóságait és nemzetközi szakértőket tömörítő szervezet konferenciája a kartellek elleni erőteljes fellépést szorgalmazta.

A 2001 októberében létrehozott, a világ valamennyi versenyhatóságának együttműködését célzó hálózat június 6–8-án tartotta idei éves konferenciáját. A rendezvényre ezúttal a német versenyhatóság szervezésében került sor, Bonnban. A konferencia, amely immáron a negyedik volt az ICN történetében, több mint 400 résztvevőjével a legnagyobb nemzetközi versenyjogi rendezvénynek bizonyult. Több mint 80 versenyhatóság képviseltette magát az üléseken és az üzleti világ szakemberei, valamint a versenyjoggal foglalkozó ügyvédi irodák munkatársai is nagy számban vettek részt a tanácskozásokon.

A két és félnapos rendezvényen az ICN valamennyi munkacsoportja bemutatta az elmúlt egy év során folytatott munkáját és vázolták a következő feladatokat is. Különösen két munkacsoport teljesítménye érdemel említést.

Nagy érdeklődés kísérte a 2004 májusában alakult Kartell Munkacsoport beszámolóját. Az EU Bizottság és a magyar versenyhatóság társelnökségével létrejött munkacsoport tevékenységének első évében a kartellek elleni harc legalapvetőbb kérdéseivel foglalkozott. Ennek kapcsán a kartellek elleni hatékony fellépés érdekében három koncepcionális témakör áttekintésére került sor, melynek keretében a munkacsoport a hard-core kartellek definíciós, valamint a kartellüldözés szervezeti és a hatékony szankcionálás kérdéseiről készített háttéranyagokat. Másrészt a gyakorlati, jogalkalmazási vonalat illetően a vizsgálati eszközök és az engedékenységi politikák elemzését végezték el a munkacsoportban részt vevő versenyhatóságok, illetve sor került egy olyan kérdőív kidolgozására is, amely a 2005/06-os majdani kitöltést követően azon túl, hogy elősegíti majd az egyes versenyhatóságok együttműködését a több jogrendszert érintő kartellek elleni fellépésben, tájékoztatást nyújt majd az üzleti világ szereplői számára is az egyes ver-

senyjogok részletes kartell-, illetve engedékenységi szabályairól.

A fúziókkal foglalkozó munkacsoport a fúziós vizsgálat hatékonyságával, átláthatóságával és kiszámíthatóságával kapcsolatos eljárásról, az eljárás tisztességességével, az információ bizalmas jellegével és a versenyhatóságok közötti együttműködés kérdéseivel stb. foglalkozó korábbi ajánlások mellé további két ajánlást készített el, ezúttal a fúziókkal kapcsolatos versenyhatósági aggályok orvoslása, illetve a versenyhatóságok vizsgálati jogosultságai kapcsán. Ezzel az ajánlások száma 13-ra emelkedett és egy erre vonatkozó áttekintés alapján kiderült, hogy az elmúlt évek során ezek az ajánlások a különböző versenyjogi rendszerek közelítését eredményezték. Ez nemcsak a különböző versenyhatóságok együttműködését segíti hatékonyan, de előnyös a vállalkozások számára is: az ajánlásoknak betudhatóan egyre inkább hasonló fúziós szabályokkal szembesülnek világszerte. A Fúziós Munkacsoport másik említésre érdemes felmérése áttekinti a fúziós engedélyezéshez kötött versenyhatósági feltételek alkalmazásának alapelveit, és elemzi az egyes alkalmazható feltételek előnyeit és hátrányait.

A Bonni Konferencia anyagai megtalálhatóak az ICN honlapján a következő címen: www.internationalcompetitionnetwork.org, az alábbi útvonalon: Annual Conferences - Materials from the Fourth Annual Conference, Bonn, Germany (5–8 June, 2005)

Az OECD versenyügyi tevékenysége

Az OECD Versenyügyi Bizottsága (OECD Competition Committee) a világ legnagyobb és legtöbbet hivatkozott elméleti versenypolitikai elemzéseket készítő szervezete, mely számos esetben segíti mind a versenyhatóságok és más független hatóságok, mind a kormányok és a jogalkotók munkáját. A Versenyügyi Bizottság tagjai az OECD 30 tagországát képviselő versenyhatóságok vezetői.

A Versenyügyi Bizottság munkájából a tagállamok közvetlenül profitálnak, hiszen a tagállamok hatóságainak ritkán van lehetőségük egy-egy jogalkalmazási terület vagy iparág olyan alapos és mélyre-

ható vizsgálatára, mint azt az OECD teszi. Mivel a kutatások eredményei a Versenyügyi Bizottság munkáján keresztül közvetlenül a tagországok rendelkezésére állnak, azok ily módon jelentős erőforrásokat takaríthatnak meg.

A Versenyügyi Bizottság munkája bizonyos speciális kérdések tekintetében két fő munkacsoportban zajlik. A 2. számú munkacsoport a szabályozás és a verseny összefüggéseit vizsgálja (Working Party 2 on competition and economic regulation). Egy közel múltban készült felmérés alapján ennek a munkacsoportnak a munkája felbecsülhetetlen mértékben segítette a tagállamok törvényhozási, versenyfelügyeleti és versenypártolási tevékenységét. A telekommunikációról, és a villamos energiáról szóló anyagok számos konkrét esetben szolgáltak a tagállami jogalkotás és jogalkalmazás alapjául. Emellett nagy hatása volt a strukturális szétválasztásról szóló, valamint a szabályozóhatóságok és versenyhatóságok kapcsolatáról szóló jelentéseknek is.

A 3. számú munkacsoport a versenyfelügyelet és a nemzetközi együttműködés kérdéseire fókuszál (Working Party 3 on law enforcement and cooperation). Ennek a munkacsoportnak az anyagaiból legnagyobb mértékben a versenyhatóságok profitálnak. A kartellekről szóló, évek óta zajló következetes és kitartó munka eredményeként számos versenyhatóság alakította úgy jogszabályait, eljárási rendjét melynek következtében nőtt a verseny legsúlyosabb korlátozásait leleplező eljárások száma és hatékonysága.

A Bizottság munkájának egy részét egyik munkacsoport alá sem rendeli (ez a szűkebb értelemben vett Competition Committee munka). A közelmúltban feldolgozott témák, mint például a szellemi tulajdonnal kapcsolatos versenykérdések, a felfaló magatartások, vagy a fúziókkal kapcsolatban alkalmazott feltételszabások elemzése már több konkrét esetben segítette a tagállami jogalkalmazók munkáját. (Jó példa erre a GVH jelenleg is zajló projektje a fúziós feltételszabások kutatásával kapcsolatban, melynek célja, egy a jogalkalmazás egységességét és kiszámíthatóságát elősegítő közlemény kibocsátása.)

A Bizottság működésének egyik speciális területét adja az úgynevezett közös munkacsoport a kereskedelem és verseny összefüggéseinek vizsgálatára (Joint Group on Trade and Competition).

A Bizottság tevékenységei formájukat tekintve lehetnek:

– *Kerekasztalok (Roundtables)*: melyek során az OECD Titkársága által egy adott

témában elvégzett kutatás eredményét a tagállamok azonos témában elkészített beszámolóival együtt vitatnak meg a Bizottság előtt a tagállamok.

– *Jelentések (Reports)*: melyek évente két-három alkalommal, egy speciális témakört részletesen megvizsgáló, az OECD Titkársága által - gyakran külső szakértők bevonásával készített - elemzések.

– *Ajánlások (Recommendations)*: melyeket az OECD Tanácsa egyes kiemelt témákban, a tagországok kormányainak illetve versenyhatóságainak címez.

– *Országjelentések (Country reviews)*: melyek országonként elemzik a versenyre és az állami szabályozásra jellemző intézményi felépítést, eljárási jellegzetességeket, és a versenypolitika kialakításának jellemzőit. Az országjelentések mellett ajánlásokat tesznek egy-egy konkrét ország kormányának és versenyhatóságának a versenyre esetlegesen kedvezőbb helyzetet létrehozó megoldásokra. A Magyarországgal kapcsolatos jelentés 1999-ben készült el és került megvitatásra a Bizottság előtt. Az országjelentéseknek és a bennük foglalt ajánlásoknak nagyon erős alakító ereje van egy-egy ország versenypolitikájának kialakítására nézve.

A Bizottság munkájának hátterét az OECD Titkárságának részét képező Versenyügyi Divízió (Competition Division) adja. A Divízió központi tevékenysége a Bizottság munkájának szakmai segítése. Ennek során a Divízió felelős a Bizottsági kerekasztal háttéranyagok, jelentések, országjelentések elkészítéséért. Ezeket az igen nagy jelentőségű és sokak által használt elemzéseket a Divízió alkalmazásában álló, magasan képzett és nagy tapasztalattal rendelkező közgazdászok és jogászok a tagállamok versenyhatóságaival konzultálva készítik el.

Jelentős források irányulnak továbbá a nem OECD tagországok versenyhatóságainak nyújtott úgynevezett technikai segítségnyújtására (OECD Competition Outreach). A technikai segítségnyújtás koordinálására és az ilyen jellegű tevékenységek számának növelésére az OECD Dél-Koreával és Magyarországgal együttműködve létrehozott egy-egy versenyügyi regionális központot Szöulban és Budapesten. Ez utóbbi tevékenysége a közép- és kelet-európai versenyhatóságok munkáját hivatott segíteni.

Az OECD Versenyügyi Bizottságának működéséről, a korábbi anyagokról és a tervezett programokról a www.oecd.org/competition oldalon lehet bővebben olvasni.

Nemzetközi versenyjogi központ Budapesten

Az OECD és a GVH által közösen alapított OECD Budapesti Versenyügyi Regionális Oktatási Központ ez év februárjában a magyar Kormány anyagi támogatásával jött létre. A Regionális Oktatási Központ az OECD Versenyügyi Részlege és a GVH szakmai hátterére építve oktatási és szakmai programok szervezésén keresztül nyújt segítséget elsősorban a közép-, kelet- és délkelet-európai országok versenyhatóságai számára. A Regionális Oktatási Központ létrehozásának elsődleges célja a versenypolitika, versenyjog és a versenykultúra fejlesztése, valamint a versenyhatóságok munkájának elősegítése hozzájárulva a verseny javításához és ezzel a gazdasági növekedéshez, melyet különböző szakmai programokon keresztül valósítanak meg a Központ munkatársai. A GVH fontosnak tartja a saját gyakorlati tapasztalatainak továbbadását a hasonló fejlődési stádiumokat bejáró kelet- és délkelet-európai államok számára, hiszen a hivatal munkatársainak saját tapasztalata is van arról, hogy milyen is ezeken a „képzéseken” való részvétel. A 90-es évek első felében hasonló szemináriumokon és konferenciákon ismerkedhettek meg a hivatal munkatársai a fejlettebb jogrendszerek versenyjogi, versenypolitikai tapasztalataival és ezzel szerezhettek első kézből nélkülözhetetlen ismereteket.

Ugyan a Regionális Oktatási Központ már 2005 februárjában megkezdte működését és az azóta eltelt fél év alatt több színvonalas és a részt vevő országok képviselői számára hasznos programot szervezett, a Központ „szülőatyjai” méltó nyitóprogramról kívántak gondoskodni. A konferenciát a miniszterelnök nyitja meg, ezután pedig Richard Hecklinger (OECD főtitkár helyettese) tart bevezető előadást. A színvonalas szakmai program keretében ezeken túl előadásokat tartanak az OECD (Frederic Jenny, aki a francia Cour de Cassation tagja, valamint az OECD Versenyügyi Bizottság elnöke), az EU (Lars-Hendrik Röller, az EU Bizottság Verseny Főigazgatóság vezető közgazdásza) és jeles hazai szakemberek (Chikán Attila professzor). A téma (versenypolitika, versenyképesség, növekedés kapcsolata) kiválasztása mindenképpen aktuális és hasznosítható hazai környezetben is és a célországokból érkezők számára is. Természetesen azonban ez az egyetlen nap csak az alapvetésre elégséges, a részletekkel további szemináriumok, konferenciák kell hogy foglalkozzanak.

A mostani konferencia nem előzmény nélküli. A tavalyi évben is szervezett a GVH egy hasonló nemzetközi konferenciát, melyet egyrészt Magyarország EU-csatlakozása, másrészt a tagállamokban a csatlakozás időpontjában hatályba lépett merőben új eljárási és együttműködési rendeltettségű aktuálissá. Az érdekes és eszmeccserére alkalmas téma mellett a konferencia „fényét” az is emelte, hogy a GVH elnökének sikerült megnyernie a konferencián való részvételre és egy előadás megtartására Mario Monti urat, aki az EU Bizottság versenyügyekért felelős biztosa volt akkoriban. Ennek a ténynek azért van nagy

jelentősége, mert a Monti úr a csatlakozás előtti időszakban a csatlakozó államok közül egyedül Magyarországra tett „szakmai” kirándulást és tartott méltató előadást a magyar versenyjogról, a versenyhivatal működéséről. A konferencia témája a közösségi versenypolitika és versenyjog magyarországi alkalmazása volt és a brüsszeli biztoson kívül más nemzetközi és hazai előadók osztották meg ismereteiket a résztvevőkkel. A délelőtti program előadásokat tartalmazott vállalati versenyjog, illetve állami támogatások témában. A délutáni szekcióüléseken pedig a hallgatóságoknak is lehetősége nyílt arra, hogy kérdéseikkel gondolkodóba ejtsék a szakma elismert előadóit. A hallgatóság soraiban üdvözölhettük a szakmai elméleti és gyakorlati, valamint a közigazgatás és a vállalati szféra képviselőit, valamint a téma iránt érdeklődő szakújságírókat.

Versenyjogi konferencia Debrecenben

A Gazdasági Versenyhivatal a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karával együttműködésben 2005. április 22-én Versenyjogi konferenciát tartott a szellemi szabadfoglalkozásuk és önszabályozó szervezeteik tevékenységének versenyjogi aspektusairól. A rendezvényen a szakmai kamarák tevékenységével kapcsolatos álláspontjaikat oszthatták meg a versenyjogi és az érintett kamarai, minisztériumi szakértők.

A konferenciát Várnay Ernő, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara Európa-jogi Tanszékének vezetője nyitotta köszöntőjével, majd az egyetem képviselőjében Papp Mónika egyetemi adjunktus tartott előadást a versenypolitika és a versenyjog célkitűzéseiről, eszközrendszeréről, valamint a magyar és az európai közösségi versenyhatóságok intézményi felépítéséről. A nyitó előadásokat követően a szakmai szabályozások egyes elemeivel kapcsolatos versenypolitikai álláspontot a Gazdasági Versenyhivatal képviselőjében Nagy Krisztina, a Szolgáltatási Iroda vizsgálója mutatta be (lásd ehhez a kapcsolódó tanulmányt az elemzés rovatban). A szakmai kamarák önszabályozó gyakorlatának megítélését, valamint a Gazdasági Versenyhivatal jelentősebb eljárásait a Versenytanács képviselőjében dr. Kállai Mária versenytanács tag ismertette. Kiemelte, hogy a szellemi szabadfoglalkozásuk, s így a szakmai kamarák tevékenysége is a versenyjog hatálya alá vonható, a jogsértőnek ítélt kamarai szabályzatokat, előírásokat pedig a Hivatal a jövőben szigorú bírsággal sújtja, tükrözve a versenykorlátozó rendelkezések piaci szerepét, s visszatartva a szervezeteket ezek későbbi alkalmazásától.

Az Európai Bizottság Versenyügyi Főigazgatóságáról Bottka Viktor vizsgáló képviselte az Európai Bizottság véleményét a szakmai szolgáltatások piacán tapasztalható versenyről, bemutatva a Bizottság és a nemzeti hatóságok együttműködését, a Bizottság egyes tagállamokban végzett átfogó tényfeltáró munkáját, s az ezek alapján kiadott Közleményét. Hangsúlyozta, hogy a szakmai szolgáltatások fontos szerepet játszanak az európai gazdaság versenyképességé-

nek javításában, és előrehaladásuk része a fejlődéssel és foglalkoztatással kapcsolatos Lisszaboni Stratégiának. Ennek megfelelően a Bizottság felkérte az egyes nemzeti hatóságokat és szabályozókat a hatáskörükbe tartozó szakmák esetében fennálló lehetséges versenykorlátozó rendelkezések körének, valamint az elérendő közérdek indokoltságának, s az ezzel való arányosságának meghatározására, ennek tapasztalatait pedig jelentéseiben értékelte.

Végül a szakmai szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes versenyjogi kérdésekről Miskolczi Bodnár Péter, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara Civilisztikai Intézetének egyetemi tanára tartott előadást. Elismerve a Bizottság, valamint a nemzeti hatóságok e téren végzett versenyfelügyeleti és versenypártolási munkájának jelentőségét, felhívta a figyelmet arra, hogy a szakmai szolgáltatások egységes kezelése háttérbe szoríthatja az egyes szakmák egyedi sajátosságainak figyelembevételét. Hangsúlyozta, hogy a versenykorlátozónak ítélt rendelkezések csak megfontolt eljárás keretében számolhatók fel, olyan szakmák esetében pedig, melyek elsősorban nem piaci tevékenységet végeznek, így különösen a közjegyzőknél ezek indokoltsága alapvetően megkérdőjelezhető.

Az előadásokat követően élénk kerekasztalvita alakult ki a résztvevők között, így az egyes kamarák és minisztériumok képviselői fejtették ki álláspontjaikat saját szakmaik versenyjogi megítéléséről, a Fővárosi Ítéltábla képviselői a versenyfelügyeleti eljárások jogorvoslati tanulságairól, valamint a szlovák versenyhatóság munkatársai az e területen végzett tevékenységükről. A kötetlen beszélgetésen elhangzott érvek, vélemények hasznos visszacsatolást jelentettek a területtel foglalkozó versenyjogi szakértőknek és szakmai képviselőknek.

A beszerzési ár alatti értékesítés és a vevői erő kérdései

A Gazdasági Versenyhivatal 2005. április 21-én és 22-én konferenciát rendezett, amelynek aktualitását az új kereskedelmi törvényhez kapcsolódó jogalkotási folyamat adta.

A konferencia első napjának fő előadója Paul Dobson, a Loughborough University egyetemi tanára volt. Dobson professzor előadásában hangsúlyozta, hogy a szupermarketek közötti erős verseny a fogyasztók számára az alacsonyabb árak, a szélesebb áruválaszték és a jobb minőségű termékek előnyével jár. Ezenkívül arra is felhívta a figyelmet, hogy a versenyjog következetes alkalmazásával, így a szupermarketek közötti esetleges fúziók szigorú felülvizsgálatával és a tisztességtelen verseny tilalmának eszközével lehet kezelhető a beszerzési ár alatti értékesítés és a vevői erő problémaköre.

A konferencia második napját az OECD Budapesti Versenyügyi Regionális Oktatási Központ szervezte a magyar közigazgatásban dolgozó munkatársak és a parlamenti pártok frakciói szakértőinek részére a Gazdasági Versenyhivatalban.

A második nap kiemelkedő előadását az OECD Versenyügyi Részlegének vezetője tartotta. Bernard Joe Phillips előadásában beszámolt az OECD által készített nagy-

szabású tanulmányról, amelyben a szerzők rámutattak arra, hogy azok az országok, amelyek jogszabályban bevezették a beszerzési ár alatti értékesítés tilalmát, viszonylag rövid idő alatt számottevő inflációval, növekvő munkanélküliséggel és romló makrogazdasági mutatókkal találják szemben magukat. Azokban az országokban azonban, amelyekben erős verseny tapasztalható a termékek piacán, statisztikai adatok bizonyítják ennek pozitív hatását a GDP növekedésére és a munkaerőpiacra.

Megújult a versenytörvény

Az Országgyűlés a 2005. évi LXVIII. törvénnyel módosította a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényt és egy ponton a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvényt.

A legfontosabb új rendelkezések az alábbi területeket érintik:

- a bejelentési rendszer módosítása,
- az ehhez kapcsolódó magánjogi jogérvényesítés lehetőségének világossá tétele,
- versenykorlátozó megállapodások egyedi mentesítésének megszűnése,
- a vállalkozás-csoport fogalmának kodifikálása,
- a fúziós szabályok és eljárás korszerűsítése (lásd a kapcsolódó tanulmányt az elemzés rovatban),
- a védekezéshez való jog kiteljesítéséhez kapcsolódó szabályozás,
- a bírságra vonatkozó szabályozás finomítása.

A törvény legtöbb rendelkezése a Ket. hatálybalépésével egyidejűleg, 2005. november 1-jén lép hatályba. Az új szabályokat főszabályként a hatálybalépése után indult ügyekben, illetve a bírósági ítéletet követően megismételt eljárásokban kell alkalmazni.

Megalakult a Jogi Iroda

Az elmúlt években többször is megfogalmazódott annak igénye, hogy létrejön a hivatalban egy önálló szervezeti egység, mely a vizsgálók munkájának jogi

szempontú segítségét koncentráltan valószínűsíti meg. Ennek következtében, valamint hosszas előkészítő munka eredményeként alakult meg 2005. július 15-én a Jogi Iroda, melynek jövőbeni szerepe a hivatal versenyfelügyeleti eljárásainak vizsgálati szakának jogi szempontú egységesítése, kimerítőbb jogi megalapozása. Az iroda vezetésével a GVH elnöke dr. Wallacher Lajost bízta meg, aki ezt megelőzően az Igazságügyi Minisztérium Európai Közösségi Jogi Főosztály általános főosztályvezető-helyettese volt. Szakterületei közé tartozott az európai uniós jog általános kérdései, versenyjog, fogyasztóvédelem magánjogi szabályai, polgári jogi igazságügyi együttműködés az Európai Unióban, polgári eljárásjog, nemzetközi magánjog, szerződési jog, a szellemi tulajdonjog egyes kérdései mellett természetesen a versenyjog is, így nem a hivatalba kerülésével került kezébe először a versenytörvény. Jó munkát kívánunk neki és kollégáinak!

Magas állami kitüntetés

2005. augusztus 20-án alkalmából a GVH egyik, nyugdíjba vonuló munkatársa állami kitüntetésben részesült. A GVH elnökének javaslatára a köztársasági elnök a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésben részesítette dr. Nyeste András urat, aki a hivatal Szolgáltatási Irodáját vezette hosszú évekig. Nyeste András a versenyjog területén végzett másfél évtizedes, magas színvonalú szakmai és vezetői tevékenysége elismeréséül kapta a kitüntetést. Ezúton is nagy örömmel gratulálunk neki!

Öcsödi Ágnes bírónő a GVH elmúlt 15 évéről

Dr. Öcsödi Ágnes a Fővárosi Bíróság akkoriban megalakult Közigazgatási Kollégiumának bírójaként 1992-től tárgyalja a „versenyügyekben hozott közigazgatási határozat felülvizsgálata” iránt indított pereket – mondhatjuk, elsőként találkozott a bíróság elé kerülő ügyeinkkel. Korábban polgári joggal, családjoggal foglalkozott.

Vt.: – Hogyan, miért történt a váltás? Elismert, rutinos polgári bíróként miért vállalt egy új jogterület megismerésére?

Ö. Á.: – A bírói munka varázsa éppen abban áll, hogy még azonos ügycsoporton belül is igen színes, változatos feladat az egyes esetek megismerése, a tényállás kiderítése, a bizonyítékok mérlegelése, a jogvita eldöntése. Mondják, ahhoz, hogy egy bíró változatlan érdeklődéssel, kellő lelkesedéssel, kíváncsisággal, friss szemmel fogadja az ügyeket, 5–8 évente célszerű ügycsoportot váltani - ezt tettem én is, és nem bántam meg.

Amikor a kollégiumvezető felajánlotta ezt a lehetőséget, először is elolvastam a Versenytörvényt. Érdekesnek találtam. A törvény szövegéből kitűnt újszerű szemlélete, a fogalmak, lehet gondolkodni, megoldásokat keresni. Az is vonzott, hogy miután ezen a területen nincs kialakult bírói gyakorlat, részt vehetek ennek kialakításában, minden döntés első lesz a maga nemében - így igent mondtam.

Az első perek érkezése után folyamatos ügyeimnek kb. 1/5-ét adták a versenyügyek. Ez azt jelentette, hogy kb. 50 ügygel folyamatosan dolgoztam. Megjegyzem, néhány kivételtől eltekintve elvileg csak én tárgyaltam versenyügyeket.

Vt.: – A „versenyügyeken” belül milyen megoszlást mutattak az egyes jogsértésekhez kapcsolódó perek?

Ö. Á.: – Az indulásnál a fogyasztók megítélésével kapcsolatos perek érkeztek. Az akkoriban induló piacgazdaság gyermekbetegségeihez tartozott a fogyasztókra rázúduló számtalan, korábban ismer-

retlen értékesítési forma – gondolok pl. a csomagküldő szolgálatokra –, a hiányos tájékoztatások, a hangzatos, de félreérthető reklámok stb. Igen sok ügy indult a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés miatt is, majd a későbbiekben a súlypont áttevődött a kartellügyekre. Legkevesebb, alig néhány ügy érkezett az összefonódásokkal kapcsolatban.

Vt.: – Lehet-e különbséget tenni az ügyek között azok nehézsége szerint, és van-e „kedvenc” ügycsoportja a Bírónőnek?

Ö. Á.: – Az ügyek „nehézségét” nem lehet ügycsoporthoz kötni. A fogyasztók megtévesztésével kapcsolatos perek általában egyszerűbbek, de felmerült itt is néhány érdekes kérdés, melyekre a választ ugyancsak a bírói gyakorlat adta meg, így pl. a „speciális” fogyasztók fogalma - gyógyszer, gyógyhatású szer tájékoztatója, reklám esetén.

A bíróság nem volt elnéző a jogsértést elkövetőkkel, mielőbb rendre, tisztességre kellett tanítani azokat, akik a naiv fogyasztók bizalmával visszaéltek. A Versenytanács szigorú bírságait a Bíróság sem igen enyhítette, nem fogadta el a jog-

sértők kimentéseit. Az évek során a fogyasztókkal szemben nőtt az elvárás, az „ésszerűen” viselkedő fogyasztó kötelessége lett gondosan eljárni vásárlásainál, választásánál.

A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés nagyon sokszínű lehet, míg a kartellügyekben a bizonyítási nehézségek, az elmentés állítások mérlegelése teszi izgalmassá a tárgyalást. Különösen kell figyelni arra például, hogy a vizsgálat során betartották-e a garanciális jellegű eljárási szabályokat.

Minden ügycsoportban vannak szép, jogilag érdekes ügyek.

Vt.: – Melyik volt a legemlékezetesebb ügy?

Ö. Á.: – Azért említem most az ún. Kávékartellt, mert ez jó tíz évvel ezelőtt indult, rendkívül érdekes volt a bizonyítási eljárás, a bizonyítékok mérlegelése és példa arra is, hogy a mérlegelés milyen sajátos, speciális megnyilvánulása az, hogy ugyanazon tényeket eltérő módon értékelhetünk. Így adódott, hogy hat bíró eltérően dönt és közel 10 évvel a per indulása után került végleg lezárásra.

Vt.: – Miután Ön szinte a kezdetektől napjainkig folyamatosan tárgyalt versenyügyeket, így követhette a Verseny törvény több módosítását is. Ezek zavarták vagy éppen segítették a bírói munkát?

Ö. Á.: – Az 1990. évi LXXXVI. törvény eljárásjoga meglehetősen szűkszavú, hézagos volt. Ezen az egymásra épülő törvény módosítások sokat segítettek.

Hasznos volt a Tpv. módosítása, amikor az eljárási kényszer helyébe a hivatal-

A GVH a bíróságon

A hatályos versenytörvény lehetővé teszi, hogy az ügyfél a GVH érdemi határozatának felülvizsgálatát keresetben kérje a bíróságon. A kereset nyomán indult közigazgatási perben - melyet I. fokon a Fővárosi Bíróság, II. fokon pedig a Legfelsőbb Bíróság, illetve 2003 közepétől a Fővárosi Ítéltábla folytat le - a bíróság a GVH határozatát megváltoztathatja, illetve a határozatot hatályon kívül helyezheti, valamint ez utóbbi esetben új eljárás lefolytatására is kötelezheti a GVH-t.

A hivatalból indított eljárások körében a határozatok megtámadása tekintetében 2004-ben is folytatódott az a korábbi éveket jellemző tendencia, hogy a marasztaló határozatok közel felét támadják meg, míg a megszüntető határozatok esetében gyakorlatilag minden ötödik határozat felülvizsgálatát kéri – szinte kivétel nélkül – a versenyfelügyeleti eljárást kezdeményező bejelentő.

A jelenlegi versenytörvény alapján eddig megtámadott 282 határozat több mint kétharmada (195 határozat) jogerősen elbírálásra került. Ezek közül a Fővárosi Bíróság és a Legfelsőbb Bíróság (illetve az Ítéltábla) 15 esetben változtatta meg a jogalap tekintetében a Versenytanács határozatát, további 14 esetben pedig kisebb-nagyobb mértékben csökkentették a bíróságok a kiszabott bírságot. Az előzőek egyértelműen jelzik, hogy a korábbi versenytörvény alkalmazásában a bíróságok és a GVH között kialakult jogalkalmazási harmónia, a hatályos versenytörvény alkalmazása során is fennmaradt.

ból történő ügyindítás lépett és az egyéni sérelmet felváltotta a „közérdek” sérelme, mint a versenyfelügyeleti eljárás megindításának egyik feltétele. Úgy érzem az egyes módosítások a gyakorlat során felmerülő kérdések figyelembevételével történtek. Talán lett volna még hasznosítható észrevételem, ha előzetesen, kellő időben megismerhettem volna a javaslatok szövegét.

Vt.: – Van-e valami a törvényben, amit különösen jónak vagy rossznak tart, Bírónő?

Ö. Á.: – Nagyon jónak tartom a GVH elnöke által elrendelhető ágazati vizsgálatokat. Hasznos információkhoz juthat így a Hivatal, amelyek akár lehetővé is tehetik bizonyos jogsértések feltárását.

Nem tartom szerencsésnek azt, hogy nem a Tpv.-ben, hanem közleményi formában szerepel a bíróság összegének meghatározásánál alkalmazandó tájékoztató - ez sok vitára ad okot.

Vt.: – Bár korábban egyesbíróként járt el versenyügyekben a Bíróság, most a bíróság összegétől függően 3 tagú tanácsban tárgyalnak. Önhöz melyik forma áll közelebb?

Ö. Á.: – Az ügyek nehézségét nem a bíróság összege, hanem a jogkérdés nehézsége határozza meg. Amikor egyesbíróként járok el, a döntés felelőssége kizárólag engem terhel - ez adja a bírói munka nehézségét, de szépségét is.

Vt.: – Mondhatjuk-e, hogy Ön a versenyjogra szakosodott?

Ö. Á.: – A közigazgatási perek közül természetesen más típusú ügyeket is tárgyaltam, ezek között is megtaláltam az

összefüggéseket – pl. a közbeszerzési eljárás és a versenyügyek ismerete sokszor egymásra épül. Ez a dolgok megértéséhez segítséget adhat.

Vt.: – Tudjuk, Ön még tárgyal versenyügyeket és már tárgyal polgári pereket is. Most miért váltott?

Ö. Á.: – Az elmúlt hosszú időszak szép volt, érdekes volt, örülök, hogy részt vehettem benne. A versenyjognak, de a Versenyhivatalnak is van presztízse, a bírói kollegák szeretik a versenyjogot, szívesen tárgyalják, megvannak az utódok is. Rám új feladatok várnak.

Vt.: – Sok sikert, köszönjük a beszélgetést!

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE:
LÁSZLÓ ILDIKÓ

Hargita Árpád:

Közbeszerzés vagy közbe szerzés?

Bevezető

Könnyen elképzelhető, hogy miközben az olvasó e cikket olvassa komoly üzletemberek elmélkednek arról, hogy a közeljövőben kiírandó közbeszerzési eljárások valamelyikén milyen módon fogják versenytársaik közreműködésével kiiktatni a számukra kényelmetlen versenyt. Rosszabb esetben éppen az isztambuli bazár eladóit megszegyenítő alkudozás folyik egy konkrét pályázattal meghirdetett „munka” előzetes (felosztásáról).

E magatartások elleni fellépés fontosságát felismerve a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) 2001-ben tűzte zászlajára a titkos versenykorlátozó megállapodások elleni harcot. A cél világos és mindenki számára érthető: a verseny tisztasága felett őrködő hivatalnak azon jogsértések feltárására kell összpontosítania erőforrásait, amelyek a fogyasztók (valamennyi állampolgár) számára a legnagyobb károkat okozzák.

A GVH gyakorlatában a feltárt titkos versenykorlátozó megállapodások nagy része valamely közbeszerzési eljárással volt kapcsolatos.

E cikk be kívánja mutatni a közbeszerzésekkel kapcsolatos titkos versenykorlátozó megállapodásokra vonatkozó szabályok lényegét, e megállapodások fajtáit, a GVH legfontosabb ügyeit, és egyes jogalkalmazási kérdéseket.

A közbeszerzési eljárások és azok jelentősége

A közbeszerzési eljárás során az ajánlatkérőként meghatározott szervezetek a törvény¹ által meghatározott áruk és szolgáltatások – a törvényben meghatározott értéket elérő mértékben –, ellenszolgáltatás fejében szereznek be.

A közbeszerzések célja a közpénzek és a köztulajdon törvényes és ésszerű mó-

don történő felhasználásának, működésének és ellenőrzésének biztosítása, más szóval a hatékonyság növelése - meghatározott áruk és szolgáltatások legalacsonyabb költségen történő beszerzése.

A jelen cikk témájául szolgáló kartellek tilalma arra vezethető vissza, hogy a magasabb árak és a csökkentett kibocsátás révén korlátozzák a hatékonyságot, illetve csökkentik a fogyasztói jólétet. A közbeszerzési és a versenyjogi szabályozás e tekintetben hasonló célokat követ. A közbeszerzésekkel kapcsolatos összefüggések nemcsak a versenyjogi szabályokat, hanem a közbeszerzések általános alapelveit² is sértik. Ezen alapelvek gyakran sérülnek, ezt tükrözi többek között e cikk megszületése is.

A közbeszerzések összértéke 2002-ben 804,6 milliárd forint volt, mely a hazai GDP 5%-át tette ki. A 2003-as évben a közbeszerzések értéke 600 milliárd forintra csökkent, azonban 2004-ben elérte az 1200 milliárd forintot. 2003-ban három építőipari vállalkozás vezette a közbeszerzési nyertesek listáját: Strabag Rt. (112 projekt 163,3 milliárd forint értékben), Betonút Rt. (26 projekt 86,1 milliárd forint értékben) és a Hídépítő Rt. (14 projekt 70,8

milliárd forint értékben). A tendereket kiíró szervezetek közül a Nemzeti Autópálya Rt. állt az első helyen 31 pályázat kiírásával 433 milliárd forint értékben.

A közbeszerzések értékének emelkedésével, a versenyjogi szabályok szigorú érvényesítésének jelentősége egyre inkább növekszik. Ezt mutatja a GVH tavalyi statisztikája: 2004-ben öt, az építőipari közbeszerzéssel kapcsolatos kartellügyben hozott döntést a Versenytanács. Több további közbeszerzéses kartell döntés a közeljövőben születik meg. Ezek szinte mindegyike építőipari beruházással kapcsolatos.

Az eljárások viszonylagosan nagy száma részben annak köszönhető, hogy a GVH fokozott figyelmet szentel ezen magatartásoknak. A Gazdasági Versenyhivatal 2001-ben hozta létre a Kartell Csoportot annak érdekében, hogy hatékonyabban tudja felvenni a harcot a kartellek ellen, és az elindított kartelleljárások nagy száma (kb. 30) mutatja, hogy ez a törekvés nem maradt eredménytelen.

A közbeszerzési kartellekkel kapcsolatos eljárások számának növekedése a „dominó-hatás” érvényesülésére vezethető vissza másrésztől, értve ezalatt azt az esetet, amikor egy adott eljárásban másik kartellre vonatkozó bizonyítékokat lel fel a GVH.

Az építőipari közbeszerzési kartellek nagy száma nem magyar sajátosság. Szá-

²Például a verseny tisztaságának, és nyilvánosságának tiszteletben tartása (A közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXIX. törvény 1. §-a).

¹ Jelenleg a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXIX. törvény szabályozza a közbeszerzési eljárásokat. A cikkben említett közbeszerzési eljárások idején ugyanakkor az 1995. évi XL. törvény volt hatályban.

Elemzések

mos versenyhatóság találkozik ilyen magatartásokkal.

A versenyjogi szabályozás

A versenyjogi kapcsolatos rendelkezéseket a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény tartalmazza. E törvény 11. §-a rendelkezik³ a versenykorlátozó megállapodások tilalmáról. A második bekezdés példálózva sorolja fel a versenykorlátozó magatartások, megállapodások egyes fajtáit: így pl. az a) pont tiltja az árakra vonatkozó megállapodásokat, a d) pont a piacfelosztást, míg az e) pont a versenyztetéssel kapcsolatos összejátszásokat. A 13. § rendelkezik a csekély jelentőségű megállapodásokról: a megállapodás abban az esetben mentesül a 11. §-ban meghatározott tilalom alól, amennyiben a megállapodást kötő felek piaci részesedése nem haladja meg a 10%-ot. Ha azonban a versenytársak közötti megállapodás az árak rögzítésére, vagy a piac felosztására vonatkozik, úgy a tilalom a piaci részesedéstől függetlenül érvényesül.

A GVH által feltárt építőipari kartellek rövid ismertetése

Az esetek rövid ismertetése előtt rögzítendő, hogy valamennyi határozat bírósági felülvizsgálata folyamatban van. Ítélet a Fiumei úti székház ügy kivételével még nem született, azonban ezen ítéletet ellen a GVH nyújtott be jogorvoslati kérelmet a Fővárosi Ítéletáblához.

A jogorvoslati kérelmek kapcsán megállapítható, hogy az eljárás alá vontak általában nem értettek egyet a határozatban foglalt érintett piac meghatározásával, vitatták a bizonyítékok beszerzésének jogosságát, állították, hogy a GVH a jogszerű alvállalkozóval folytatott tárgyalásokat/alvállalkozói minőségben kötött szerződéseket minősítette versenykorlátozó megállapodásnak, és végül úgy vélték, hogy a GVH megsértette a bírságotra vonatkozó közleményét.

³Tpvt. 11. § (1) Tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások társadalmi szervezetének, a köztestületnek, az egyesülésnek és más hasonló szervezetnek a döntése (a továbbiakban együtt: megállapodás), amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki. Nem minősül ilyennek a megállapodás, ha egymástól nem független vállalkozások között jön létre.

Fiumei úti székház⁴

Az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság 2001-ben nyílt előminősítéses eljárást hirdetett meg a fiumei úti székház teljes körű átalakítására, felújítására, a kapcsolódó kivitelezői, szakipari munkálatok elvégzésére, felhívását megjelentetve a Közbeszerzési Értesítőben. Ezen a Baucont Rt., továbbá a KÉSZ Kft. és az ÉPKER Kft., végül a Középületépítő Rt. is indult. A kiíró az eljárást érvénytelennek nyilvánította.

2002-ben a Főigazgatóság az eljárást ismét kiírta, de most már tárgyalásos közbeszerzési eljárást hirdetett. Erre a korábban említett négy vállalkozás ismét jelentkezett. A kiíró a részvételi felhívásban megadott értékelési szempontok alapján az ajánlattevőket rangsorolta; ajánlattételre a három legmagasabb pontszámot elért jelentkezőt, a Középületépítő Rt.-t, a Baucont Rt.-t és az ÉPKER Kft.-t kérte fel. E döntés ellen a KÉSZ Kft. jogorvoslattal élt a Közbeszerzési Döntőbizottságnál.

A Versenytanács (Vt.) megállapította, hogy a Baucont Rt. és az ÉPKER Kft. a végső ajánlattételt megelőzően olyan megállapodást kötött, amely bármelyikük nyertessé válása esetére a vesztes félnek - alvállalkozási megbízás, illetve pénzbeli kárpótlás formájában - ellentételezési kötelezettséget írt elő. A Vt. szerint ez a magatartás nem csupán felosztotta a piacot az érintett felek között, de jelentős mértékben csökkentette a gazdasági verseny egyik fontos elemét, a vesztes kockázatát. Az eljárás alá vontak magatartása megvalósította a versenyztetéssel kapcsolatos összejátszás tényállását.

⁴Vj-28/2003.

A Baucont Rt. és az ÉPKER Kft. később bevonta a megállapodásba a KÉSZ Kft.-t is, amely ennek ellentételezéséül később visszavonta jogorvoslati kérelmét, így szintén részesévé vált a tiltott összejátszásnak. A Baucont Rt. és ÉPKER Kft. kísérletet tettek a Középületépítő Rt. bevonására is, ez azonban – a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján – nem volt sikeres, a Középületépítő Rt. nem követett el versenyjogsértést.

A pályázatot végül a Baucont Rt. nyerte meg, a megvalósítási munkálatokba bevonta a KÉSZ Kft.-t és az ÉPKER Kft.-t is.

A Vt. a versenyztetés, ezen belül különösen a közbeszerzési eljárások során történő összejátszást, piacfelosztó magatartást a gazdasági verseny tisztaságát súlyosan sértő cselekménynek minősítette, s ezért a Baucont Rt.-t 227 millió forint, az ÉPKER Kft.-t ugyancsak 227 millió forint, végül a KÉSZ Kft.-t 136 millió forint bírság megfizetésére kötelezte.

Kaposvári egyetem⁵

Az Oktatási Minisztérium 2002. április 3-án közbeszerzési eljárást írt ki a Kaposvári Egyetem részére épülő hallgatói multifunkcionális központ, oktatási és szolgáltatói férőhelyek, valamint informatikai központ megvalósítására, amelyen - más vállalkozások mellett - a Középületépítő Rt. és a Baucont Rt. is elindult, az utóbbi a Klíma-Vill Kft.-vel alkotott konzorcium keretében. A pályázatok előzetes elbírálását követően csak e két vállalkozást kérték fel ajánlattételre.

A versenyfelügyeleti eljárás során megállapítást nyert, hogy a Baucont Rt. és a

⁵Vj-154/2003.

Középipületépítő Rt. a végső ajánlattételt megelőzően olyan megállapodást kötöttek, amely bármelyikük nyeresé esetére a vesztes félnek - alvállalkozói megbízás, illetve pénzbeli kárpótlás formájában - elmentételezési kötelezettséget írt elő. A GVH birtokába került ún. alvállalkozói tükörszerződések minden elemükben azonos tartalmúak voltak, csak a megbízó és megbízott cserélt helyet. A közbeszerzési törvény a vizsgált időszakban nem tilalmazta azt, hogy az ugyanazon közbeszerzési eljárásban versenytársként induló vállalkozások a megbízás elnyerését követően – műszaki és/vagy kapacitás kihasználtsági okok miatt – egymást bevonják a munka megvalósításába, és ez a magatartás önmagában véve a versenyjogot sem sértené. A Vt. álláspontja szerint ugyanakkor az ajánlattétel során, az eredményhirdetés előtt titokban megkötött tükörszerződések a fenti okokkal nem magyarázhatóak, ezért céljuk a gazdasági verseny egyik fontos hajtóerejének, a vesztes kockázatának a csökkentése volt. Ez a magatartás a versenytörvény 11. §-ának e) pontjába ütközően megvalósította a versenytársak közötti, a versenyztetéssel kapcsolatos összejátszás tényállását.

A Vt. a Baucont Rt.-t és a Középipületépítő Rt.-t egyaránt 149-149 millió forint bírsággal sújtotta.

A Fővárosi Bíróság hatályon kívül helyezte⁶ a GVH ezen határozatát, mivel az érintett piac tekintetében nem értett egyet az abban foglaltakkal, ugyanakkor a jogsértés bizonyítottságát megállapíthatónak tartotta. Az eljárás jelenleg a Fővárosi Ítéltábla előtt van folyamatban a GVH jogorvoslati kérelme folytán.

Bartók Béla út felújítása⁷

A BKV Rt. Metró Projekt Igazgatóság 2002 első negyedében több közbeszerzési eljárást írt ki a 4-es metró előkészítésével kapcsolatban.

A Vt. álláspontja szerint a belső Bartók Béla útra vonatkozó közbeszerzési eljárás ajánlati szakaszában induló Strabag Rt. és EGUT Rt. a verseny korlátozását célzó, illetve arra alkalmas összehangolt magatartást tanúsítottak. Ugyancsak jogellenes – a versenytársak közötti versenyztetéssel kapcsolatos –, összehangolt magatartást állapított meg a Vt. a Bocskai cso-

mópont átépítésére kiírt közbeszerzési eljárással összefüggően a Strabag Rt. és a RING Kkt. terhére.

A határozat indokolása szerint a pályázati ajánlatok beadása előtt fenti vállalkozások – a versenyhelyzetből következő ésszerű magatartással szemben – közvetlen kapcsolatot vettek fel a Strabag Rt. által küldött faxüzenetek formájában, melyek alkalmasak voltak a pályázaton induló versenytársak piaci magatartásának befolyásolására.

A Versenytanács álláspontja szerint a versenyt megalapozó és meghatározó üzleti érdek – jogszerű magatartás mellett – azt tételezi fel, hogy a pályázatok egyes szereplői (a versenytársak) önállóan határozzák meg piaci magatartásukat. Ez kizár minden olyan – közvetlen vagy közvetett – kapcsolatot, amelynek akár célja, akár hatása folytán befolyásolni kívánja, befolyásolja, vagy befolyásolhatja a versenytárs piaci viselkedését. Mindezen szempontokra figyelemmel a Versenytanács a Strabag Rt., valamint az EGUT Rt. és a RING Kkt. fenti magatartását a gazdasági versenyt korlátozóknak és így a versenytörvénybe ütközően jogsértőnek találta. Ezért a Versenytanács a Strabag Rt.-vel szemben együttesen 137 millió forint, az EGUT Rt.-vel szemben 56 millió forint, a RING Kkt.-vel szemben pedig 52 millió forint versenyfelügyeleti bírságot szabott ki.

Autópálya-kartell⁸

A GVH 2003 februárjában indított versenyfelügyeleti eljárást annak megállapítására, hogy a Nemzeti Autópálya Rt. által 2002 augusztusában (az M7 balatonszárszói, az M7-M70 Becsehely–Letenye, és az M3 görbeházai szakaszra) kiírt nyílt, előminősítéses közbeszerzés során az induló vállalkozások összejátszottak-e ajánlataik beadása során. A GVH az eljárást később kiterjesztette a 2002. júliusban kiírt, majd eredménytelennek nyilvánított ugyanezen szakaszokra vonatkozó meghívásos pályázatra is. A Vt. a felderített tényállás alapján megállapította, a cégek előzetesen felosztották egymás között melyik pályázó melyik autópálya szakasz kivitelezését szerzi meg, illetve a fővállalkozó melyik vállalkozást fogja alvállalkozóként bevonni az összesen 59,91 kilométeres, bruttó 160 milliárd forintos

építkezés során. A Vt. szerint az áregyeztetésben és a piacfelosztásban megnyilvánuló akarategyezés, az eredménytelenül nyilvánítás után, a megismételt pályázat során is fennmaradt. A bírság kiszabása során a Vt. azt mérlegelte, hogy az összejátszás piactorzító hatása számottevő volt, mert abban valamennyi, a kiíró feltételei alapján szóba jöhető, jelentős vállalkozás részt vett, illetve a nem versenykörülmények között kialakult árak több évre kiterjedően befolyásolták a magyarországi autópálya-építéseket. A Vt. a korábban ismertetett ügyekhez hasonlóan tekintettel volt arra is, hogy a jogsértés közpénzek felhasználását érintette, így annak hatása fokozottan sértette a társadalmi érdekeket. A kiszabott bírságok az alábbiak szerint alakultak: Strabag Rt. 2 468 000 000 Ft., Betonút Rt. 2 212 000 000 Ft., Hídépítő Rt. 1 371 000 000 Ft., Debmüt Rt. 496 000 000 Ft., Egút 496 000 Ft.

A versenyztetéssel kapcsolatos kartellek fajtái

A versenyztetéssel kapcsolatos kartellek a legsúlyosabb versenyjogi jogsértések körébe tartoznak. E jogsértések általában a piac felosztására, illetve az árak meghatározására vonatkoznak és számos országban büntetőjogi szankciók kiszabását vonják maguk után.

Általában az alábbi típusú versenyztetéssel kapcsolatos kartelleket különbözteti meg a nemzetközi szakirodalom:⁹

Színlelt ajánlat (Cover bidding): A megállapodásban részt vevő vállalkozások magasabb ajánlati árat adnak be, mint a nyeresésre kiválasztott vállalkozás, vagy olyan ajánlatot adnak, mely a kiíró számára elfogadhatatlan (pl. Autópálya ügy)

Ajánlat visszatartás (Bid suppression): A vállalkozások abban állapodnak meg, hogy nem tesznek ajánlatot, vagy visszavonják azt annak érdekében, hogy a kiválasztott vállalkozás nyerjen.

Ajánlatok körforgása (Bid rotation): Ez a változat egy több pályázatra kiterjedő, kifinomult rendszert takar, melyben a vállalkozások abban egyeznek meg, hogy melyik alkalommal ki lesz a legjobb ajánlatot beadó.

Piacfelosztó megállapodások: A versenyztetéssel kapcsolatos piacfelosztó

⁶ 2.K.32084/2004/2-1.sz. ítélet
⁷ Vj-138/2002.

⁸ Vj-27/2003.

⁹ Ld. pl. <http://competition.ic.gc.ca/epic/internet/incb-bc.nsf/en/ct01076e.html>

megállapodások során a vállalkozások abban állapodnak meg, hogy meghatározott területeken vagy meghatározott kiírók esetében nem adnak be ajánlatot.

Megemlítendő továbbá az ún. *kockázatsökkentő megállapodás*, melyben a felek abban állapodnak meg, hogy a nyertes meghatározott arányban alvállalkozóként alkalmazza a vesztes vállalkozást. Az elvégzendő munka általában nincsen konkrétan megjelölve a szerződésben, hanem csak a fizetendő pénzüsszeg.

E kockázatsökkentő megállapodások célja és hatása, hogy csökkentik a versenytársakra kifejtett versenynyomást. Nyilvánvaló ugyanis, hogy más ajánlatot tesz egy vállalkozás abban az esetben, ha „vesztés” esetén mindent elveszt, mintha a vesztes esetén is részesedik a kiírt munka elvégzéséből. A versenynyomás csökkenése egyben az árak emelkedésével jár, hiszen a pályázaton részt vevők nincsenek arra kényszerítve, hogy a lehető legalacsonyabb ajánlatot adják be.

E megállapodás-típussal a Versenytanács többek között a Kaposvári egyetem ügyben szembesült. A GVH több megállapodástervezetet talált, melyek ugyanazon rendelkezéseket tartalmazták, csak a felek neve cserélődött az egyes pozíciókban. A GVH arra a következtetésre jutott, hogy e megállapodások gazdaságilag nem ésszerűek, és egyetlen céljuk a vesztes kockázatának csökkentése.

A versenyzetetéssel kapcsolatos kartellek fajtái

- Ajánlat-visszatartás
- Színlelt ajánlat
- Ajánlatok körforgása
- Piacfelosztó megállapodások
- Kockázatsökkentő megállapodás

Konzorciális megállapodások és a közös vállalatok

A kockázatsökkentő megállapodások sok hasonlóságot mutatnak a közös vállalatokkal és a konzorciális megállapodásokkal.

Az előbbi megállapodások titkosak, a kiíró számára nem ismertek, és céljuk az, hogy minden félnek jusson egy szelet a „tortából”. Ennek megfelelően e megállapodások közvetett hatással vannak az árakra is, magasabb pályázati árat, vagy a tárgyalásos eljárásban kisebb áremérendőt eredményeznek.

Konzorciális megállapodások

A konzorciális megállapodások nyilvánosak, a kiíró számára is ismertek, és elősegítetik a verseny fejlődését azáltal, hogy növelik a pályázó vállalkozások számát és hatékonyság-alapon csökkentik az árakat. A konzorciális megállapodások lehetnek versenyellenesek, de a csekély jelentőségükre¹⁰ tekintettel egyedi mentesítésekre lehetőség van.

A vállalkozások mindaddig azonban jellemzően nem fordultak a GVH-hoz mentesítési kérelemmel - e lehetőségük a Tpvt. novemberben hatályba lépő módosítását követően meg is szűnik. Ennek feltehetőleg több oka is volt:

Egyrészt a közbeszerzési törvény lehetőséget ad a közös ajánlat adására. E rendelkezésre való hivatkozás Tpvt.-vel való összeegyeztethetőségének megmértetésére még csak egy alkalommal¹¹ került sor, és a Vt. nem tartotta elfogadhatónak azt, azonban e határozat nem kapott nagy nyilvánosságot. Megjegyzendő az is, hogy a közösségi dimenziójú eseteknél a nemzeti jog adta esetleges „védelem” is hiábavaló lesz a közösségi versenyjog alkalmazása következtében.

Másrészt a vállalkozások lehetnek azon az állásponton, hogy egy ilyen jellegű megállapodás nem versenykorlátozó: ez igaz is lehet abban az esetben, ha a felek önállóan nem lennének képesek az adott munka kivitelezésére¹².

¹⁰ Tpvt. 13. § (1) Nem esik a tilalom alá a megállapodás, ha csekély jelentőségű.

(2) Csekély jelentőségű a megállapodás, ha a megállapodást kötő feleknek és az azoktól nem független vállalkozásoknak az együttes részesedése az érintett piacon a tíz százalékot nem haladja meg, kivéve, ha az

a) a vételi vagy az eladási árak versenytársak közötti közvetlen vagy közvetett meghatározására, vagy b) a piac versenytársak által történő felosztására vonatkozik.

¹¹ „Gyakori, hogy a közbeszerzési eljárásban több vállalkozás konzorciumot alkotva közös ajánlattal vesz részt. Erre a Kbt. 36.§-a (2) bekezdésének első mondata (több ajánlattevő közösen is tehet ajánlatot) lehetőséget ad a közbeszerzési eljárások során, azonban a Kbt. e rendelkezése önmagában nem eredményezi a Tpvt. hatályának hiányát.... A kartelltilalom a vállalkozások más jogszabály által megengedett magatartás-koordinációjától függetlenül érvényesül (vö. a Legfelsőbb Bíróság, mint felülvizsgálati bíróság a Vj-49/1991. számú ügyben hozott Kfv. X. 25.428/1993/10. számú ítéletével). Ennek megfelelően a Tpvt. 11. §-ának rendelkezései csak abban az esetben nem alkalmazandók, ha egy világos, egyértelmű törvényi rendelkezés a vállalkozások számára egy olyan körülmény, konkrét magatartás tanúsítását teszi lehetővé, amely egyébként a Tpvt. előírásaiba ütközne.” (Vj-149/2003.)

¹² Az erre vonatkozó versenytanácsi álláspont vonatkozásában ld. Vj-149/2003.: „A Versenytanács szerint a versenyjogi tilomba ütközhet, ha olyan vállalkozások hoznak létre objektív gazdasági indokok nélkül konzorciumot (a jelen esetben konzorciumnak is minősülő együttbiztosítási csoportot), amelyek önállóan is képesek lennének a siker esélyével indulni a közbeszerzési eljárásban.”. Ld. továbbá a Bizottság 88/568/EEC számú döntését (Commission Decision IV.32.437/8-Eurotunnel)

Harmadrészt, ha a megállapodás versenykorlátozó is lenne, hivatkozhatnának a vállalkozások a csekély jelentőségű megállapodásokra vonatkozó kivételre. (A csekély jelentőség kapcsán ugyanakkor figyelemmel kell lenni arra, hogy az érintett piac meghatározása függ attól, hogy a közbeszerzési eljárás mely szakaszára vonatkozik a megállapodás.)

Könnyen előfordulhat, hogy a konzorciális megállapodások a versenyjogi szabályokba ütköznek: pl. amennyiben ugyanazon vállalkozások vesznek részt rendszeresen különböző konzorciumokban, úgy csökkenhet a verseny azáltal, hogy a konzorciumtagok megismerik egymás értékes üzleti titkait. Vegyük például azt a helyzetet, amikor X, Y, Z, W vállalkozások három konzorciumban nyújtanak be ajánlatot egy pályázatra: XY, YW, és WZ. Ilyen esetben nyilvánvaló, hogy megvalósul egy versenykorlátozó hatású információáramlás. E helyzetek könnyen elkerülhetőek azáltal, hogy kiíró megtiltja a jelentkezők számára, hogy több konzorciumban vegyenek részt.

Közös vállalatok

A GVH-nak lehetősége volt, hogy egy építőiparral kapcsolatos eljárás során véleményt nyilvánítson a közös vállalatokról.¹³ Az első kartellvizsgálatok idejében nyújtottak be a GHV-hoz egy összefonódási kérelmet, melynek értelmében négy építőipari vállalkozás létre kívánt hozni egy közös vállalatot. Mindegyik alapító vállalkozásnak 25%-os részesedése lett volna, és a közös vállalat az alapítókival azonos tevékenységét végzett volna. A Versenytanács arra a következtetésre jutott, hogy e tranzakció nem összefonódás, mivel a felek célja nem az alapítók tevékenységeinek és eszközeinek összeolvasztása volt, hanem a korábban független piaci tevékenységük koordinálása. Megjegyezte a Versenytanács, hogy a közös vállalat valószínűsíthetően olyan megállapodásnak minősül, mely alkalmas a verseny korlátozására, vagy akadályozására. Ezt támasztották alá az alábbi tények:

- a közös vállalat célja a felek piaci magatartásának koordinálása volt,
- a tulajdonosok ugyanazon piacon tevékenykedtek, mint a közös vállalat,

¹³ Vj-80/2003.

- a közös vállalat alaptőkéje alacsony volt, mely nem zárta ki, hogy a közös vállalat fő célja a közös ajánlatok beadásának lehetővé tétele volt,
- a közös vállalat irányítói az alapító vállalkozások vezetői voltak.

Az érintett piac meghatározása

A GVH szerint az érintett piac meghatározásának célja a közbeszerzési eljárások esetében azon potenciális és aktuális vállalkozások beazonosítása, amelyek a pályázat eredményének befolyásolására képesek. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy amennyiben a megállapodás kőkemény kartellnek¹⁴ minősül, úgy a releváns piac, és a felek piaci részesedése pusztán a bírágszámítás szempontjából fontos, hiszen a „csekély jelentőség” ezen ügyekben nem alkalmazható.

A releváns piac meghatározása számos körülménytől függ:

- a közbeszerzés típusa: nyílt, meghívásos, vagy tárgyalásos,
- a közbeszerzés érintett szakasza: részvételi vagy ajánlattételi szakasz,
- a pályázati kiírásban szereplő feltételek.

Néhány alapelv kikristályosodott az érintett piac meghatározása kapcsán a GVH gyakorlatában:

A nyílt¹⁵, vagy tárgyalásos pályázat esetében elméletileg számtalan vállalkozás nyújthat be ajánlatot, így piaci részesedésük alacsony. Ez ugyanakkor csak a részvételi szakaszban igaz, mivel az ajánlattételi szakaszban a GVH tapasztalata szerint általában már csak négy-öt vállalkozás marad. A meghívásos eljárásban a résztvevők száma már az elejétől kezdve korlátozott, miután többnyire csak néhány vállalkozás kerül meghívásra. Ez volt a helyzet pl. a első autópálya tender esetében, ahol négy vállalkozást hívott fel a kiíró ajánlattételre.

A pályázat feltételei szintén nagymértékben korlátozhatják az ajánlatot beadó vállalkozások számát. A második autópálya pályázat esetében kizárólag olyan magyar vállalkozások tehettek ajánlatot, amelyek az elmúlt öt évben az autópálya kivitelezésére kiírt közbeszerzés tárgyának megfelelő, vagy azonos súlyú referenciával rendelkeztek. E feltételek eredményeként az érintett piac szűk volt, pusztán négy vállalkozás tehetett ajánlatot. Ezen túlmenően az egyik vállalkozás „kettős” ajánlatot tett, egyet önállóan, egyet pedig egy konzorcium tagjaként, mivel tartott attól, hogy nem felel meg a referenciakövetelményeknek.

Az érintett piac meghatározása függ attól is, hogy az eljárás mely fázisában került sor a megállapodás megkötésére. Ha pl. X és Y vállalkozások közötti megállapodás, mely szerint a vesztes megkapja a munka 50 %-át, a tender kiírása előtt kötetik meg, úgy az érintett piac főszabály szerint rendkívül széles, hiszen a pályázatra jelentkezni képes vállalkozások száma nagy, akár Magyarország területén kívüli vállalkozások is szóba jöhetnek. Szűkebb lesz ugyanakkor a piac, ha a megállapodást a részvételi jelentkezés határidejének lejártát, vagy a részvételi szakasz lezárását követően az ajánlati szakaszban kötik meg, ahova csak néhány vállalkozás jut tovább. Az ajánlati szakaszban ugyanis már csak azok a vállalkozások vannak jelen, melyek megfeleltek a kiíró által meghatározott követelményeknek. A kiíró szempontjából csak ezek a vállalkozások vannak az adott piacon, hiszen az eljárásban nem indult, illetve tovább nem jutott vállalkozások nem képesek a „bentmaradók” magatartásának befolyásolására. Összegzőképpen elmondható tehát, hogy a pályázati szakasztól függően alakul a pályázaton történő összejátszás versenyre gyakorolt hatása.

Az érintett piacon aktív vállalkozások piaci részesedésének kiszámítása során a GVH az alábbiak szerint járt el: ha a vállalkozások lényegében azonos erőt képviseltek az ajánlatok beadása szempontjából, akkor azonos piaci részesedéssel rendelkezőnek tekinthetőek. Valamennyi vállalkozás piaci részesedése így 1/N, ahol N az ajánlatot adók száma.¹⁶

Az érintett piac meghatározása kulcskérdéssé vált a Fiumei úti székház bírósági felülvizsgálata során. Ezen ügyben a GVH ellentmondásosan indokolta, hogy az ügyben szereplő kockázatcsökkentő megállapodás piacfelosztásra vonatkozik-e vagy nem, és így lehetőség van-e a csekély jelentőségű megállapodásokra vonatkozó kivétel alkalmazására.

A felek álláspontja szerint az érintett piac a meghatározott volumen (érték) feletti építkezések magyarországi piaca, ahol a felek piaci részesedése jóval 10% alatti, és így a csekély jelentőség miatt a magatartásuk jogszerű.

A Fővárosi Bíróság lényegében a felek álláspontjával értett egyet. A GVH az Ítéletáblához fordult az elsőfokú ítélet megváltoztatása érdekében, arra hivatkozva, hogy a kockázatcsökkentő megállapodás a piacfelosztó megállapodások egy fajtája, így nem kerülhet sor a csekély jelentőségű megállapodásokra vonatkozó kivétel alkalmazására. Fenntartotta továbbá a GVH azon álláspontját mely szerint az érintett piac az adott meghirdetett építési-kivitelezési munka, így ha a megállapodás nem is kőkemény versenykorlátozásnak lenne, abban az esetben sem minősülne csekély jelentőségre folytán kivétel alá esőnek, tekintettel a felek majd 100%-os piaci részesedésére.

A megállapodás vagy az összehangolt magatartás bizonyítása

Bár a GVH Kartell csoportja egyre fejlettebb eszközökkel kutatja fel a bizonyítékokat, általában csak közvetett bizonyítékok (e-mailek, naptárbejegyzések, alá nem írt megállapodások és tanúvallomások) állnak a hatóság rendelkezésére.

A bíróságokra marad annak eldöntése, hogy a GVH megfelelő mértékben bizonyította-e az egyes összejátszásokat. A Fiumei úti székház ügyében hozott bírósági ítélet alapján elmondható ugyanakkor, hogy a bíróságok megfelelőnek tartják a közvetett bizonyítékokon alapuló bizonyítást. A Fővárosi Bíróság arra az álláspontra jutott, hogy közvetlen bizonyíté-

¹⁴ Kőkemény kartellnek a hazai szakirodalom azon versenykorlátozó megállapodásokat érti, amelyek nyilvánvalóan arra a célra irányulnak, hogy a verseny jogellenes korlátozása révén tisztességtelen haszonhoz jussanak a részes felek. Tipikusan ebbe a körbe tartozik az árverseny egymás közötti kizárása, a piac egymás közötti felosztása, vagy a pályázatokon, közbeszerzéseken való olyan összejátszás, melynek célja a verseny látszatának fenntartása mellett az ellenértékként kért díj magasán tartása.

¹⁵ Megjegyzendő, hogy az előminősítéses nyílt eljárás során az előminősítés már nagymértékben szűkíti a potenciális ajánlatot tevők körét.

¹⁶ Ld. The World Bank, Washington, D.C. and OECD, Paris, "A Framework for the Design and Implementation of Competition Law and Policy", (1998), 17. oldal

kok hiányában, a rendelkezésre álló közvetett bizonyítékok, így a megállapodástervezetek, a beadott ajánlatok, a jogorvoslat visszavonása, és a felek megállapodás tervezetben foglaltakkal nagymértékben megegyező magatartása elegendőek voltak a jogsértés megállapításához. A Bíróság vélekedése szerint egy korábbi akarategyezés hiányában nincs ésszerű és indokolható magyarázat arra, hogy a pályázatot megnyerő vállalkozás miért adja fel a jövedelmező fővállalkozói pozícióját, és miért vonja be a vesztes felet egyenrangú partnerként a kivitelezésbe, amikor ugyanezen feladat elvégzésére egyszerű alvállalkozóként is bevonhatná.

A kartellben részt vevőkre kiszabható „szankciók”

A kartellben részt vevőkre kiszabható „szankció”

- versenyjogi bírság,
- büntetőjogi szankció: szabadságvesztés, közérdekű munka, vagy pénzbírság,
- közbeszerzési szankció: kizárás,
- kártérítés.

Versenyjogi bírság

A Versenytörvény rendelkezései szerint a GVH megállapíthatja a jogsértést, eltilthatja a vállalkozást a magatartás további folytatásától, és bírságot szabhat ki, melynek legmagasabb összege a határozat meghozatalát megelőző üzleti évben elért nettó árbevétel 10%-a lehet.

A büntetőjogi szankciók

A versenytörvény 2005 első félévében aktuális módosítása kapcsán felmerült annak lehetősége, hogy természetes személyekkel szemben sor kerülhessen büntetőjogi szankció kiszabására a közbeszerzésekkel kapcsolatos kartellek esetében. Végül a Tpv. keretein kívül, a Büntető törvénykönyv módosításával került sor bizonyos kartellek „kriminalizációjára”.¹⁷

¹⁷Ld. a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más törvények módosításáról szóló 2005. évi XCI. törvény 14. §-át. A hatálybalépés időpontja 2005. szeptember 1-je.

A Büntető törvénykönyv új 296/B §-ának szövege

„Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban”

296/B. § (1) Aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében az árak (díjak), illetőleg egyéb szerződési feltételek rögzítésére, illetve a piac felosztására irányuló megállapodást köt, vagy más összehangolt magatartást tanúsít, és ezzel a versenyt korlátozza, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében a vállalkozások társadalmi szervezete, a köztisztviselő, az egyesülés és más hasonló szervezet olyan döntésének a meghozatalában vesz részt, amely a versenyt korlátozza.

(3) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, ha az (1) és (2) bekezdésben meghatározott cselekményt jelentős értéket meg nem haladó közbeszerzési értékre követik el.

(4) Nem büntethető az (1)-(3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetője, ha a cselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja. Hatóság alatt a verseny- vagy pénzügyi felügyeletet ellátó szerveket és a közbeszerzésekkel kapcsolatos jogorvoslati eljárást lefolytató szervet is érteni kell.”

A GVH álláspontja a „kriminalizáció” kapcsán mindvégig egyértelmű volt: a büntetőjogi szankciók növelhetik a kartellek elleni harc hatékonyságát, azonban a jogalkotónak biztosítania kell, hogy a büntetőeljárások ne akadályozzák a versenyfelügyeleti eljárást, és ne tegyék működésképtelenné az engedékenységi politikát.¹⁸

¹⁸Ezen politika lényege, hogy a jogsértő megállapodásban részes vállalkozás, ha felhagy a jogsértéssel és azt a hatóság előtt feltárja, mentesül a kifizetendő bírság alól, mellyel szembesülnie kellene, ha megállapodását egy másik részes fél jelentené be a hatóságnak, vagy ha az magától jönne rá arra, hogy az adott piacon ilyen jogsértő magatartás zajlik. Ld. a GVH elnökének és a GVH Versenytanácsa elnökének 3/2003. számú együttes közleménye a kartellek feltárását segítő engedékenységi politika alkalmazásáról.

Közbeszerzési eljárással kapcsolatos jogkövetkezmények

A közbeszerzési kartellekben résztvevő vállalkozások a büntetőjogi és versenyjogi következményeken túlmenően más jogkövetkezményekkel is szembesülhetnek. A közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvény 61. §-a szerint az ajánlatkérő az ajánlati felhívásban előírhatja, hogy az eljárásban nem lehet ajánlattevő vagy a közbeszerzés értékének tíz százalékát meghaladó mértékben igénybe venni kívánt alvállalkozó, aki a Versenytörvény 11. §-a (2) bekezdésének e) pontjával kapcsolatban - öt évnél nem régebben meghozott - jogerős és végrehajtható versenyfelügyeleti határozatban vagy a versenyfelügyeleti határozat bírósági felülvizsgálata esetén a bíróság jogerős és végrehajtható határozatában megállapított jogszabálysértést követett el; illetőleg ha az ajánlattevő ilyen jogszabálysértését más versenyhatóság vagy bíróság - öt évnél nem régebben - jogerősen megállapította.

Az ajánlattevő kizárása pusztán lehetőség, és nem kötelezettség, ugyanakkor a gyakorlat azt mutatja, hogy e rendelkezés az egyik legnagyobb akadálya az engedékenységi kérelmek előterjesztésének, mivel az esetleges 5 évre történő eltiltás a közbeszerzésektől jóval nagyobb visszatartó erővel bír, mint a versenyfelügyeleti bírság.

Kiegészítette a közbeszerzési törvény e rendelkezését a versenytörvény módosításáról szóló 2005. LXVIII. törvény¹⁹. E módosításnak megfelelően a Tpv. 11. §-ába, vagy az Európai Közösségeket létrehozó szerződés 81. cikkébe ütköző magatartás is a potenciális kizárás indoka lehet. Szűkítő feltétel lett ugyanakkor, hogy csak azon vállalkozások esetében érvényesül e rendelkezés, melyekre bírságot is kiszabtak.

¹⁹2005. évi LXVIII. törvény 63. § (1) 2005. november 1-jén a közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvény 61. §-a (1) bekezdésének b) pontja helyébe az alábbi rendelkezés lép: [Az ajánlatkérő az ajánlati felhívásban előírhatja, hogy az eljárásban nem lehet ajánlattevő vagy a közbeszerzés értékének tíz százalékát meghaladó mértékben igénybe venni kívánt alvállalkozó, illetőleg a d)-e) pont tekintetében alvállalkozó, aki]

„b) a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 11. §-a, vagy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 81. cikke szerinti - öt évnél nem régebben meghozott - jogerős és végrehajtható versenyfelügyeleti határozatban vagy a versenyfelügyeleti határozat bírósági felülvizsgálata esetén a bíróság jogerős és végrehajtható határozatában megállapított és bírsággal sújtott jogszabálysértést

Bodócsi András:

Változások az összefonódások ellenőrzésének szabályozásában

A 2005. évi LXVIII. törvény (a továbbiakban: Mtv.) 2005. november 1-jei hatállyal több új rendelkezést iktatott be a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvénybe (a továbbiakban: Tpv.). A változások érintették az eljárási jogi rendelkezéseket, az összefonódások ellenőrzéséhez kapcsolódó rendelkezéseket, az engedélykerési kötelezettség alá eső tranzakciók körét és az összefonódás elbírálásának szempontrendszerét is. Bevezetésre került egy új fogalom, a vállalkozás-csoport is.

A vállalkozás-csoport fogalma

A bevezetés indokoltsága

A mai gazdaságot világszerte rendkívül összetett tulajdonosi-irányítási struktúrák jellemzik. A végső tulajdonos(ok) üzemgazdasági, adózási megfontolások, illetve a tulajdonukban levő vállalkozásbirodalmak országhatárokon átnyúló jellege következtében általában többlépcsős irányítási struktúrákat alakítanak ki. A lehetséges irányítási struktúrák alapvetően abban térnek el egymástól, hogy az irányítás azonos vállalkozáson belül (gyáregységek között), vagy egymást irányító, de különböző vállalkozások (leányvállalatok között) történik. A piaci verseny szempontjából ugyanakkor gyakorlatilag közömbös, hogy a tulajdonos az általa irányított vállalkozás valamely tevékenységét gyáregységi vagy leányvállalati formában végezteti.

Az előzőekre tekintettel az Európai Bizottság versenyjogi gyakorlatában több olyan döntés is született, mely szerint a „vállalkozás” fogalma alatt egy olyan gazdasági egységet kell érteni, amely több természetes és jogi személyből tevődhet össze. Azt is rögzítette az Európai Bizottság, hogy az EGK-t létrehozó Szerződés 81. cikke nem alkalmazható, ha a megállapodás, döntés vagy összehangolt magatartás egy anya- és leányvállalkozásból álló csoporthoz tartozó vállalkozások között valósul meg, és e vállalkozások gazdasági egységet alkotnak, amelyen belül a leányvállalkozás nem rendelkezik valódi szabadsággal piaci magatartásának meghatározására, azonban ezen egység piaci viselkedése a Szerződés 82. cikke alatt értékelhető lehet.

A Tpv. a vállalkozás fogalma alatt az 1. § alapján egyetlen jogi vagy természetes személyt ért. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a konkrét helyzeteket a magyar versenyjogi gyakorlat ne az előzőekben foglalt elvek mentén vizsgálta volna eddig. A különbség „csak” annyi, hogy - szemben az EK versenyjogával - a Tpv. meghatározza ezen értékelés törvényi kereteit a 15. § szerinti nem független vállalkozás fogalom bevezetésével, és annak rögzítésével, hogy az ilyen vállalkozások közötti megállapodás nem esik a (Szerződés 81. cikkének megfelelő) 11. § alá. A versenyfelügyeleti gyakorlat (elsőként: a Vj-63/1997. sz. ügyben hozott határozatban) azt is egyértelművé tette, hogy a nem független vállalkozások közösen megvalósított egyoldalú piaci magatartása - mint esetleges közös erőfőlényvel való visszaélés - a Tpv. 21. § alá vonható, mely törvényhely megfelel a Szerződés 82. cikkének. Az összefonódások esetében pedig a Tpv. 26. § (2) bekezdése szerinti közvetlen résztvevő és az ahhoz a (3) bekezdés szerint kapcsolódó közvetett résztvevők által alkotott vállalkozáskör tartalmilag megegyezik azzal, amit egyébként a „gazdasági egység” fogalma takar.

A Tpv. szerinti független - nem független vállalkozáson alapuló magyar versenyjogi gyakorlat teljesen azonos ered-

ményre vezet, mint az EK-gyakorlat. Eltérés csak akkor lehet, ha két egymással irányítási (anya-leány) kapcsolatban álló (a Tpv. szerinti egymástól nem független) vállalkozást a nem egyértelműen szabályozott EK-gyakorlat nem tekint egy gazdasági egységnek azért, mert a leányvállalkozás valódi szabadsággal rendelkezik (más megközelítésben: az anyavállalkozás nem él irányítási jogával). Ez az eltérés azonban inkább megőrzendő előnyének tekinthető a magyar szabályozásnak, semmint hátrányának, figyelembe véve azt is, hogy az utóbbi évek EK-gyakorlatában nem tapasztalható a gazdasági egység előzőek szerinti leszűkítő értelmezése. Ezért nem volt indokolt a független - nem független vállalkozás terminológia felváltása a gazdasági egység fogalmával. A Tpv. szerinti vállalkozás kifejezés sem lett volna helyettesíthető a gazdasági egység fogalommal, mert a Tpv.-nek több olyan rendelkezése is van, ahol kifejezetten a jelenlegi tartalommal indokolt fenntartani a vállalkozás kifejezést.

Célszerű volt ugyanakkor egy, a „gazdasági egység”-nek megfelelő fogalmat bevezetni a (független-nem független) vállalkozás mellett, mert annak révén a Tpv.-ben szereplő egyes szabályokat - a jelenlegi nehezen értelmezhető forma helyett - az EK-rendelethez hasonló, egyszerűbb módon lehetett megfogalmazni. Az új terminológia kialakításakor arra is tekintettel kellett lenni, hogy az a lehetőség szerinti legkisebb mértékben térjen el a Tpv.-ben jelenleg használt fogalomrendszertől, illetve a lehető legkisebb változtatásokat igényelje a Tpv. jelenlegi szerkezetében. A tapasztalatok szerint ugyanis az mindig zavart okoz a jogalkalmazásban, ha ugyanazon fogalom mellé utóbb más tartalom társul. Ennek a követelménynek is megfelelő fogalom volt a Gazdasági Versenyhivatal elnöke és a Versenytanács elnöke által kiadott 1/2003. számú Közleményben is használt „vállalkozás-csoport”, ami valamely vállalkozás és az ahhoz, a közvetett résztvevőkre vonatkozó szabályok szerint kapcsolódó vállalkozások együttesét jelenti.

Az új szabályozás

Az előzőekkel összhangban az Mtv. 1. § által beiktatott új 15. § (2) bekezdés – gyakorlatilag azonosan a Tpvt. korábbi, a közvetett résztvevők körét meghatározó 26. § (3) bekezdésével – az alábbiak szerint határozza meg a vállalkozás-csoport fogalmát:

„15. § (2) Egy vállalkozás-csoportba tartozik a vállalkozás azokkal a vállalkozásokkal

- a) amelyeket a 23. § (2) vagy (3) bekezdésében foglaltak szerint önállóan irányít;
- b) amelyek az a) pont szerint irányítják;
- c) amelyeket a b) pont szerinti vállalkozás az a) pont szerint irányít;
- d) amelyeket az a)–c) pont szerinti vállalkozások és a vállalkozás közül kettő vagy több közösen irányít.”

A meghatározással kapcsolatosan lényeges, hogy az a) pont [és azon keresztül a b) és a c) pont is] a Tpvt. 23. § (2) bekezdés szerinti közvetlen irányítás mellett a (3) bekezdés szerinti közvetett irányításra is hivatkozik. Ez azt jelenti, hogy az irányítási lánc valamely pontján elhelyezkedő vállalkozás valamennyi, a lánc alatta lévő pontján elhelyezkedő vállalkozást irányítja (az eggyel alatta levőt közvetlenül, a többit közvetve), vagyis azok vele egy vállalkozás-csoportba tartoznak.

A meghatározás szükségszerű sajátossága, hogy nem egy irányban (felülről-lefelé vagy alulról-felfelé) építi fel a vállalkozás-csoportot, hanem két irányban, abból a vállalkozásból kiindulva, amely a versenyfelügyeleti eljárás látókörébe került (pl. irányítást megszerző vállalkozás, irányítás alá kerülő vállalkozás).

A vállalkozás-csoport tagjainak előzőek szerinti meghatározását az 1. ábra szemlélteti. Az ábrán a közvetlen egyedüli irányítást az „50%”-nál nagyobb szavazati jog [Tpvt. 23. § (2) bekezdés a) pont] jelzi, azonban értelemszerűen a Tpvt. 23. § (2) bekezdés b)–d) pontjai szerinti irányítási módok is a vállalkozás-csoport tagjává teszik a vállalkozás(oka)t.

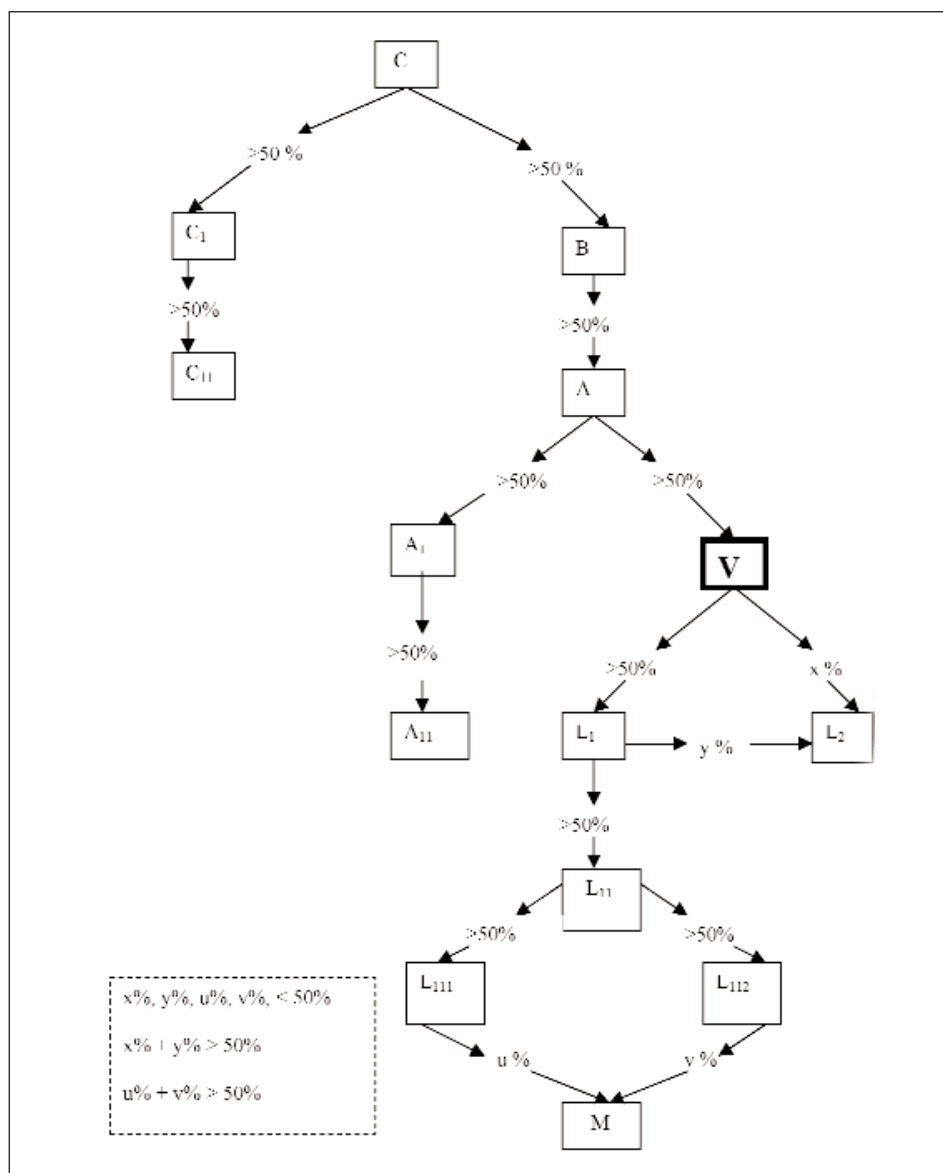
A 15. § (2) bekezdése alapján az 1. ábrán feltüntetett további vállalkozások az alábbiak szerint minősülnek a „V” vállalkozáshoz kapcsolódó vállalkozás-csoport tagjainak.

- az a) pont alapján a „V” által közvetlenül (L1) és közvetetten (L11, L111, L112) irányított vállalkozások;
- a b) pont alapján a „V”-t közvetlenül (A) és közvetetten (B és C) irányító vállalkozások;
- a c) pont alapján
 - = a „V”-t közvetlenül irányító „A” által közvetlenül (A1) és közvetetten (A11) irányított vállalkozások;
 - = a „V”-t közvetetten irányító „C” által közvetlenül (C1) és közvetetten (C11) irányított vállalkozások;
- a d) pont alapján a „V” és L1 által közösen irányított L2 és az L111 és L112 által közösen irányított M.

A d) pont szerinti (egy vállalkozás-csoportba tartozó) vállalkozások által megvalósított közös irányítás sajátossága, hogy ahhoz elegendő ezen vállalkozások együttesen 50% + 1 szavazatot biztosító részesedése. Az egy vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozások esetében ugyanis az azonos végső irányítóra tekintettel biztosított az együttszavazás lehetősége.

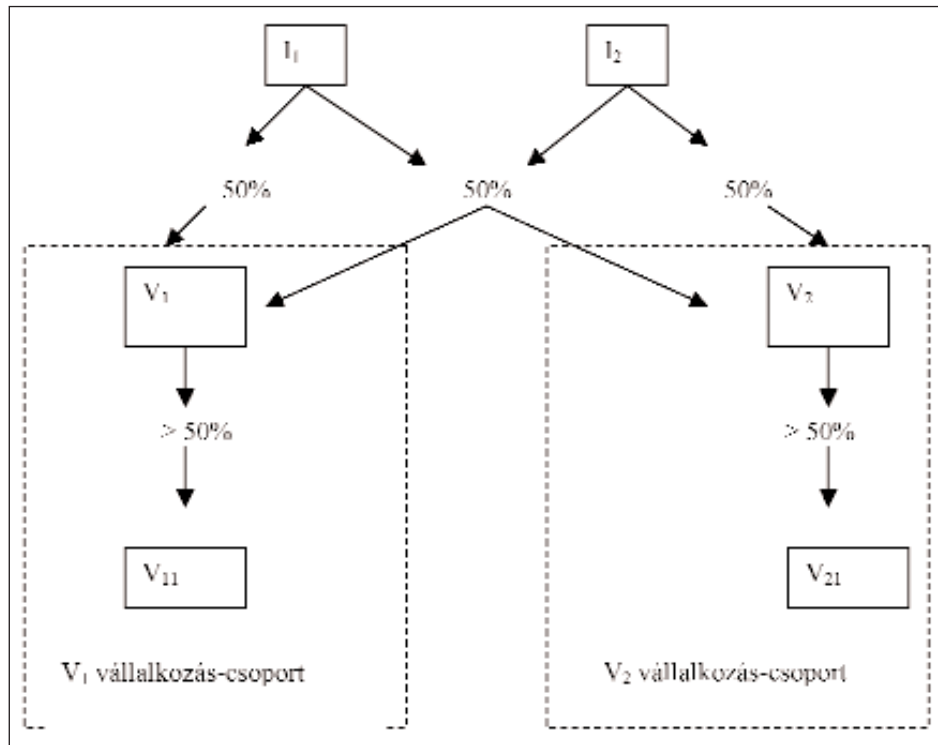
Az új szabályozás lényeges – és a Tpvt. eddigi 23. § (3) bekezdése szerinti közvetett résztvevő meghatározáshoz képest egyetlen tartalmi eltérést jelentő – eleme, hogy egy vállalkozás-csoport tagja(i) és egy másik vállalkozás-csoport tagjai által közösen irányított vállalkozás (ami főszabályként a két vállalkozás-csoport 50-50 százalékos szavazati jogát feltételezi) nem tartozik egyik vállalkozás-csoportba sem. Az ily módon közösen irányított vállalkozás és az általa közvetlenül vagy közvetve irányított vállalkozások külön vállalkozás-csoportot alkotnak. Abban a speciális esetben, ha ugyanaz a két vállalkozás (csoport) két vagy több vállalkozást irányít közösen, akkor a Tpvt. új 15. § (2) bekezdése alapján ezek is külön-külön vállalkozás-csoportot alkotnak. Mindezt a 2. ábra szemlélteti.

A „V” vállalkozáshoz kapcsolódó vállalkozás-csoport

1. ábra

A közösen irányított vállalkozás-csoportok

2. ábra

A vállalkozás-csoport és a függetlenség

Az Mtv. 1. § által beiktatott új 15. § (1) bekezdés az alábbiakat rögzíti:

„15. § (1) Nem függetlenek az egy vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozások, valamint azok a vállalkozások, amelyeket ugyanazok a vállalkozások közösen irányítanak.”

Az új 15. § (1) bekezdés azon rendelkezése, mely szerint az egy vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozások nem függetlennek minősülnek, csak formálisan tér el a korábbi szabályozástól, mely közvetlenül (a vállalkozás-csoport fogalom közbeiktatása nélkül) az irányítási kapcsolatra alapította a függetlenségét.

A közös irányítás esetében az új szabályozás szintén nem tér el az eddigi szabályozás versenyfelügyeleti gyakorlatban kialakított értelmezésétől (Vj-158/2002.). Egyértelművé teszi azonban, hogy:

- az ugyanazon közös irányítók által irányított vállalkozások egymástól nem függetlenek (és így a köztük létrejött „versenyt korlátozó megállapodások” nem tiltottak; illetve a köztük létrejött „összefonódás jellegű” tranzakciók nem minősülnek összefonódásnak);

- a közös irányítók az általuk irányított vállalkozásoktól függetlennek minősülnek (és így a közös irányítók számának csökkenése összefonódásnak minősül).

Az engedélykérési kötelezettséghez kapcsolódó szabályváltozások

Az engedélykérési kötelezettséget érintő szabályváltozások közös tartalma, hogy - csökkentve a vállalkozások adminisztratív terheit - szűkítik az engedélyezés alá eső tranzakciók körét.

Egyértelműen ilyen hatása van annak, hogy az engedélykérés feltételét megjelenítő egyik küszöbszám (az összefonódásban részt vevő vállalkozások együttes nettó árbevétele) az eddig 10 milliárd forintról 15 milliárd forintra emelkedik. Ugyanebbe az irányba mutat az is, hogy a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások esetében a jövőben a kamat- és egyéb bevételek összegét kell figyelembe venni, az ugyanis a tapasztalatok szerint jellemzően alacsonyabb, mint a nettó árbevétel helyett eddig figyelembe veendő mutató, a mérlegfőösszeg 10 százaléka. Ez utóbbi változtatás egyben megteremtette az összhangot az EK összefonódási rendelet* (a továbbiakban: EK rendelet) 5. cikk (3) bekezdés a) pontjában a hitelintézetekre és más pénzügyi intézetekre előírt mutatószámmal.

*139/2004/EK rendelet.

Szintén az EK versenyjoggal való harmonizációt szolgálják

- az 500 milliós szabály;
- a kétéves összevásárlási szabály; valamint
- a közösen irányított vállalkozások forgalmának megosztása tekintetében történt változások.

Az 500 millió forintos szabály

Az eddigi szabályozás szerint a 10 (a jövőben 15) milliárd forintos küszöbérték túllépése esetén sem kellett engedélyt kérni, ha az irányítás alá kerülő, illetve a beolvadó vállalkozás-csoport (vállalkozásrész) nettó árbevétele nem érte el az 500 millió forintot. A szabály azon a megfontoláson alapult, hogy a piaci méret egy viszonylag csekély mértékű növekedése nem valószínű, hogy alapot adhat versenyagályokra. Ez a megközelítés azonban arra (az eddigi szabályozással nem lefedett) esetre is igaz, ha az irányítást megszerző, illetve befogadó vállalkozás-csoport nettó árbevétele marad 500 millió forint alatt. Ezért az Mtv. 6. §-ával beiktatott új 24. § (1) bekezdés szerint csak akkor kell engedélyt kérni, ha az összefonódásban részt vevő vállalkozás-csoportok közül (függetlenül attól, hogy azok milyen szerepet töltenek be az összefonódásban) legalább kettőnek 500 millió forint felett van a nettó árbevétele.

Az új szabályozás (mely egyébként összhangban van az EK rendelettel) értelemszerűen szintén szűkíti az engedélykérési kötelezettség alá eső összefonódások körét. Így például a jövőben nem kell már engedélyt kérni az olyan összefonódáshoz, amikor egy, a magyar piacon nem jelenlévő (így értelemszerűen 500 millió forint alatti magyarországi nettó árbevétellel rendelkező) vállalkozás szerez irányítást egy 15 milliárd forint feletti magyar vállalkozás-csoport felett.

A kétéves összevásárlás

Az 500 millió forintos szabály esetében az eddigi rendelkezések szerint - kivétel alóli kivételként - engedélyt kellett kérni, ha a vállalkozás-csoport ugyan 500 millió forint alatti vállalkozással valósított meg összefonódást, de azzal együtt az adott összefonódást megelőző kétéves idő-

Elemzések

szakban 500 millió forintot meghaladó összefonódást hajtott végre. Ez a szabály szélesebb körben teremt engedélykerési kötelezettséget, mint az EK-rendelet. Annak 5. cikk (2) bekezdése szerint ugyanis kizárólag az azonos vállalkozás-csoportok közötti két éven belüli, még nem engedélyezett ügyleteket kell összevonni. A Bizottság által kiadott 98/C66/04. számú közlemény 32. pontja egyértelműen rögzíti azt is, hogy az EK-rendeletben a „két-éves összevásárlás” szabályozásának funkciója annak megakadályozása, hogy a vállalkozások a megcélzott tranzakciók több lépésben történő végrehajtásával elkerüljék az összefonódás-ellenőrzést. Ehhez nyilvánvalóan elégséges a szabálynak az azonos eladó és vevő közötti ügyletekre történő kiterjesztése.

Már a 2001. évi törvénymódosításkor is felmerült az EK-szabály átvételének lehetősége, de (alapvetően az akkor még folyó kábeltelevíziós hálózat felvásárlás kontrollálási lehetőségének fenntartása érdekében) arra nem került sor. A kábeltelevíziós hálózatok felvásárlása mára gyakorlatilag befejeződött, így az már nem indokolja a jelenlegi szabályozás fenntartását. Természetesen nem zárható ki, hogy a jövőben más területeken is kialakulhat a kábeltelevíziós hálózatokhoz hasonló helyzet. Nem látszott azonban célszerűnek egy-egy szakma esetleges sajátos versenyproblémájának kezelhetősége érdekében egy, a gazdaság egészét tekintve szükségtelen (és így felesleges eljárásokat eredményező) és az EK-rendelettel is ellentétes szabályt fenntartani. Abban az esetben ugyanis, ha egyes piacokon az szükséges, mód van ágazati jogszabályokkal (mint például jelenleg a média-törvényben) speciális összevásárlási szabályokat előírni.

Mindezek alapján az Mtv. 6. § az EK-rendeletnek megfelelő szabályt iktatta be a Tptv. 24. § (2) bekezdéseként. Az új rendelkezés az „engedélyezési kötelezettség alá nem esett” szövegrész beiktatásával egyben megszüntette a korábbi szabályozásnak azt a – nem szándékolt – elemét is, hogy a két éven belüli engedélykerési kötelezettség alá esett (és így egyszer már elbírált) összefonódásokat is figyelembe kellett venni.

A 24. § (2) bekezdés szerinti rendelkezés gyakorlati alkalmazását az alábbi példa szemlélteti.

„A” vállalkozás-csoport, amelynek nettó árbevétele 15 milliárd forint, az alábbi táblázat szerinti összefonódásokat tervezi végrehajtani.

„A” vállalkozás-csoport összefonódási lépései

Az irányítását elvesztő vállalkozás-csoport	A megszerzés időpontja	A megszerzett vállalkozás (-csoport)* nettó árbevétele a megszerzést megelőző évben (millió Ft)
B	2006. február 1.	700
B	2007. április 1.	250
C	2007. április 31.	400
B	2008. március 1.	350
B	2008. június 15.	300
B	2010. július 1.	300

* Beolvadó, és irányítás alá kerülő, összeolvadásban részt vevő vállalkozás-csoport, vállalkozásrész.

– A 2006. február 1-jei összefonódáshoz engedélyt kell kérni, mert a két vállalkozás-csoport együttes nettó árbevétele meghaladja a 15 milliárd forintot és mindkettő az 500 millió forintot.

– A 2007. április 1-jei összefonódáshoz nem kell engedélyt kérni, mert a „B” vállalkozás-csoporttól megszerzett vállalkozás-csoport nettó árbevétele 500 millió forint alatt van, és a szintén „B” vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozás-csoporttal két éven belül (2006. február 1-jén) megvalósított összefonódáshoz engedélyt kellett kérni.

– A 2007. április 31-i összefonódáshoz nem kell engedélyt kérni, mert a „C” vállalkozás-csoporttól megszerzett vállalkozás-csoport nettó árbevétele 500 millió forint alatt van, és „C” vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozás-csoporttal az „A” vállalkozás-csoport a megelőző két évben nem valósított meg összefonódást.

– A 2008. március 1-jei összefonódáshoz engedélyt kell kérni, mert azzal együtt a 2008. március 1-jét megelőző két éves időszakban (2006. március 1. után) az „A” vállalkozás-csoport a „B” vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozás-csoporttal $250 + 350 = 600$ millió forint nettó árbevétel összegű nem engedélyköteles összefonódást valósított meg.

– A 2008. június 15-i összefonódáshoz engedélyt kell kérni, mert a „B” vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozás-csoporttal a megelőző két éves időszakban (2007. április 1-jén) megvalósított nem engedélyköteles összefonódás nettó árbevételével együtt az adott összefonódás nettó árbevétele több mint 500 millió forint ($250 + 350 = 550$).

– A 2010. július 1-jei összefonódáshoz nem kell engedélyt kérni, mert az azt megelőző két éves időszakban (2008. július 1-jét követően) „A” vállalkozás-csoport nem hajtott végre összefonódást.

Közösen irányított vállalkozás nettó árbevétele

Miként arról az előzőekben már szó volt, az új szabályozás élesen elkülöníti egymástól az azonos vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozások által közösen irányított vállalkozásokat [Tptv. 15. § (2) bekezdés d) pont] azoktól a vállalkozásoktól, amelyeket különböző vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozások irányítanak közösen.

Ez a különbségtétel érvényesül az összefonódással érintett vállalkozás-csoportok nettó árbevételének meghatározásakor is: az összefonódással érintett vállalkozás-csoport tagjai és más vállalkozások által közösen irányított vállalkozás nettó árbevételét ugyan figyelembe kell venni a küszöbszámok szempontjából [Mtv. 6. §-ával beiktatott 24. § (1) bekezdés], azonban csak olyan arányban, amilyenben az adott vállalkozás-csoport a közös irányításban részt vesz. Ezt rögzíti az Mtv. 8. §-ával beiktatott 27. § (5) bekezdés, mely szerint:

„A közösen irányított vállalkozás nettó árbevételét egyenlő arányban kell megosztani az azt irányító vállalkozások között oly módon, hogy az azonos vállalkozás-csoportba tartozó vállalkozásokat az irányítási arány számítása szempontjából egynek kell tekinteni.”

Nagy Krisztina:

A szellemi szabadfoglalkozásúak és a versenyjog

Magyarország versenyképessége, felzárkózása szempontjából nagy jelentősége van annak, hogy az egyre jelentősebb részarányt képviselő szakmai szolgáltatási piacok milyen szabályok alapján működnek, illetve az állam milyen hatékonyságot ösztönző szabályozási megoldásokat alkalmaz.

Bevezetés

Az ún. szellemi szabadfoglalkozások bölcsészeti vagy tudományos szakképesítéshez kötött szakmák. A szabadfoglalkozású (jogi, egészségügyi, műszaki, számviteli) szolgáltatók fontos szerepet töltenek be a gazdasági versenyképességben, a társadalom számára értékes közjavakat állítanak elő, s közvetlen hatást gyakorolnak a fogyasztókra.

Ezt az ágazatot az állam széles körű szabályozás alanyává teszi, közvetlen, állami státusz szabályok megállapításával, vagy a szabályozási hatáskörök átruházásával, a szakmai szervezetek önszabályozásán keresztül. E szabályok határozzák meg a foglalkozásgyakorlók számára az általuk kizárólagosan végezhető tevékenységi köröket, az alkalmazható szolgáltatási díjakat, a szolgáltató vállalkozások szervezeti formáját, vagy a szolgáltatók magartási szabályait.

A szakmai szabályozások által biztosított alapértékek

Mivel az említett szakmai szolgáltatások a társadalom szempontjából speciális értéket képző közjavakat állítanak elő, így társadalmi elvárás, közérdek indokolja, hogy az állam megfelelő szabályozásokon keresztül biztosítsa azok magas színvonalát, s védje a fogyasztókat a szakmai hibákkal szemben. Ezek közé tartozik például a független jogi tanácsadás az igazságszolgáltatásban, a mindenki számára biztosí-

tott jogbiztonság a közjegyzői szolgáltatások kapcsán, a jó minőségű városi környezet kialakítása vagy az elérhető árú egészségügyi szolgáltatások.

A szakmai szabályozások alapvető feladata a közjavakhoz kapcsolódó közérdek leghatékonyabb védelme, így a magas minőségű, megfelelő szakmai hozzáértésű, elérhető árú szolgáltatás, valamint a fogyasztók bizalmának biztosítása. A szakmai szabályozások azonban csak akkor képesek és alkalmasak ezek hatékony védelmére, ha a hozzájuk kapcsolódó közérdek pontosan meghatározható.

Szabályozásuk mellett a szakmai szolgáltatások piacán fennálló versenyből eredő problémák, ún. piaci kudarcok kezelése, kiküszöbölése miatt is szükséges.

Az egyes szakmai szolgáltatások bizalmi jellegéből eredően figyelhető meg a szolgáltató és a fogyasztó között fennálló magas információs aszimmetria problémája.

Az önszabályozás versenyjogilag elismert előnyei

Az önszabályozás állami szabályozáshoz viszonyított előnye, hogy a tagok számára konkrét, közérthető szakmaspecifikus viselkedési szabályokat tartalmaz, szélesebb körű, jogi normákon túlmutató, társadalmi elvárásokat is leképező magartási szabályokkal, a tagok piaci tevékenységének olcsóbb, hatékonyabb ellenőrzését lehetővé téve. Ezek a szabályok rugalmasabbak, gyorsabb korrekcióra képesek a jogszabályokhoz képest, hiszen az adott piaci igényeket a szakma gyakorlói hamarabb felismerik, s alkalmazkodnak hozzá. A jól működő önszabályozás végül a fogyasztók számára megbízható információkat ad, elősegítve a fogyasztói döntések megalapozottságát, javítva és átláthatóbbá téve a verseny körülményeit.

Az önszabályozás lehetséges veszélyei

Az önszabályozás ugyanakkor természeténél fogva magában hordozza a ver-

senykorlátozás lehetőségét, amikor az önszabályozó szervezet léte, valamint a rá vonatkozó státusz szabályok tartalma nehezítik meg a piacralépést, vagy az önszabályozásba versenykorlátozó célú vagy hatású elemek épülnek be, illetve a szabályok eseti alkalmazásának módja (egyedi döntések) korlátozza vagy torzítja a versenyt, esetleg az önszabályozó szervezet működése teremt alkalmat versenykorlátozó megállapodások szervezésére.

Versenyskorlátozó önszabályozások

A szakmai szervezetek ugyanakkor gyakran meghaladva az állami felhatalmazás kereteit, olyan önszabályozásokat alkotnak, amelyekben a vállalt önkorlátozások különböző mértékben versenykorlátozó hatásúak lehetnek, így pl.:

- az etikai szabályzat alapján vállalt árversenykorlátozást eredményező rendelkezések, pl. ár-aláajánlás megtiltása;
- az árrögzítés különböző fokozatai: irányárak, minimálárak kamarai szabályozása; az ajánlott ártól való eltérés szankcionálása, a tranzakciós árakról való tájékoztatási kötelezettség előírása stb.
- magartási szabályként az aktív vevőtoborzástól való tartózkodás előírása általában, vagy bizonyos területeken;
- „működési” terület meghatározása, a területen kívüli vevőkre vonatkozó aktív ajánlközési, vagy kiszolgálási tilalmak;
- különböző mélységű reklámtilalmak;
- az alkalmazottak versenytárrsá válását nehezítő szabályok;
- sajátos továbbképzési, vizsgázási előírások;
- tevékenységi forma meghatározása, szakmák közötti együttműködés korlátozása, összeférhetetlenség.

A Gazdasági Versenyhivatal tevékenysége

A szakmai szabályozások fentiekben bemutatott sajátosságai miatt a Gazdasági Versenyhivatal, 2004-2005-ös célkitű-

Elemzések

zéseitevel összhangban, kétoldalú megbeszéléseket folytatott az egyes kamarai képviselőkkel a szabályozások versenyjogi elvekkel való összeegyeztetéséről, valamint az esetleges versenykorlátozások kiiktatásának lehetőségéről, azokban az esetekben pedig, ahol ez indokoltnak mutatkozott, versenyfelügyeleti eljárásokat indított.

Mind az Európai Bizottság, mind a nemzeti versenyhatóságok célkitűzése ugyanis az, hogy az esetleges versenykorlátozások alkalmazását felszámolják, illetve megvizsgálják azt, hogy ezek alkalmazása nélkülözhetetlen-e a közérdek érvényesítéséhez. Ennek megfelelően, a korábban már sikeresen lefolytatott eljárásokhoz hasonlóan, 2004–2005 során újabb versenyfelügyeleti eljárásokat indított a Hivatal számos szakmai kamara (így pl. ügyvédi, könyvvizsgáló, orvosi, gyógyszerészeti, grafikus kamara) etikai kódexének vizsgálatára. A szakmai kamarák által alkalmazott, potenciálisan versenykorlátozó minősülő szabályozások ugyanis mind a tisztességtelen piaci magatartásról és a versenykorlátozás tilalmáról szóló, 1996. évi LVII. törvény (Tpvt.) 11.§-a, mind az Európai Közösséget létrehozó szerződés 81. Cikke alapján vállalkozások társadalmi szervezetének versenykorlátozó megállapodásaként értékelhetők és versenyfelügyeleti eljárás tárgyává tehetők.

Ezen túl, az állami felhatalmazás útján megalkotott, státusz szabályokban megállapított versenykorlátozások felülvizsgálata az egyes nemzeti szabályozók hatáskörébe tartozik. Ennek érdekében a Gazdasági Versenyhivatal átfogó verseny szempontú szabályozási reform megindítását javasolta a szakmai szolgáltatások törvényességi felügyeletét ellátó valamennyi ágazati minisztériumnak.

A Gazdasági Versenyhivatal javaslatot tett a közjegyzői tevékenységre vonatkozó szabályozások felülvizsgálatára, valamint az aggályosnak ítélt rendelkezések újr szabályozására (lásd www.gvh.hu).

Az Európai Bizottság álláspontja

Az Európai Bizottság az Unió Lisszabonban meghirdetett 2010-ig terjedő gazdasági reform programja keretében megállapította, hogy a szakmai szolgáltatások fontos szerepet játszanak az európai gazdaság versenyképességének javításában, és előrehaladásuk része a fejlődéssel és foglalkoztatással kapcsolatos Lisszaboni

Stratégiának, melynek célja, hogy az Európai Unió 2010-re a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává váljon.

Ennek megfelelően, az Európai Bizottság 2002-ben kiadta a szolgáltatások belső piacáról szóló jelentését¹, majd ennek folytatásaként 2003 januárjában a Bizottság Versenyügyi Főigazgatósága által, egy független intézettel készített átfogó elemzést a szabadfoglalkozásokra vonatkozó tagállami szabályozásokról². Az elemzés az Európai Unió 15 tagállamának szakmai szervezetei körében 2002–2003 során végzett empirikus kutatására alapozva külön-külön értékeli az egyes korlátozási típusokat, valamint azok mértékét a kiemelt szellemi szabadfoglalkozások (ügyvédek, közjegyzők, könyvelők, építésszek, mérnökök és gyógyszerészek) esetében, összehasonlítva a jellemző szabályozási megoldásokat, figyelemmel a szabályozások indokaira, valamint a reguláció okozta piacralépési és versenykorlátozások mennyiségére, mértékére.

A tanulmány nyomán a Bizottság 2004. február 9-én adta ki a szakmai szolgáltatások versenyjogi megítéléséről szóló Közleményét³. A Közlemény a szakmai kamarák szabályozási jogosultságait és gyakorlatát értékeli versenyjogi szempontból, s határozza meg a lehetséges versenykorlátozó rendelkezések körét és azok megítélését. Egyrészt azonosította azokat a tagállamok által leggyakrabban alkalmazott, s a versenyt potenciálisan akadályozó szabályozási korlátokat, amelyek mögött tárgyszerűen igazolható, valós közérdekek nem fedezhetők fel, illetve meghatározta a következő időszak feladatainak irányát is.

A Közlemény elsősorban az alábbi lehetséges versenykorlátozó szabályozások körét határozza meg:

- kötelező vagy ajánlott díjtételek megállapítása,
- reklámkorlátozások (a reklámozás helyének vagy tartalmának meghatározása),

- belépési korlátok és kizárólagos szolgáltatási jogosultságok (képesítési követelmények, szakmai vizsgák, gyakorlat idejének meghatározása, exkluzív szolgáltatási körök),

- tevékenységi struktúra meghatározása (együttműködés lehetősége más szolgáltatókkal, társasági forma meghatározása, tulajdonosi korlátozások),
- illetve az ezekhez kapcsolódó fegyelmi eljárási gyakorlatok.

A Bizottság álláspontja szerint biztosítani kell a szolgáltatók közötti versenyt kevésbé akadályozó, a valós szabályozási célokat és indokokat jobban szolgáló megoldások kialakítását. A Bizottság elsősorban a nemzeti versenyhatóságok és szabályozó hatóságok feladataként határozta meg a szakmai kamarák által alkalmazott esetleges versenykorlátozó rendelkezések feltárását, áttekintését, ezek megváltoztatását, vagy, a megfelelő versenyfelügyeleti eljárások lefolytatását.

Következő lépésként az Európai Bizottság az említett 15 tagállam körében végzett felmérését 2004 során kiterjesztette a csatlakozó országok szakmai szervezetei jogalkotási, önszabályozási és etikai gyakorlatának vizsgálatára, melynek eredményét 2004 novemberében tették közzé⁴. A tanulmány átfogó képet ad a 10 új tagállam szakmai szervezetei által alkalmazott szabályozások típusairól és mértékéről.

A leginkább szabályozott szakmák valamennyi új tagállamban, a régi tagállamokhoz hasonlóan a közjegyzők, valamint a gyógyszerészek, míg a jogi szolgáltatók (jogászok, ügyvédek) esetenként közepesen, a technikai szakmák (építésszek, mérnökök) pedig kevésbé szabályozottak. A könyvelői szakmák (könyvelők, könyvvizsgálók, adótanácsadók) ugyanakkor sokkal liberálisabb szabályozási környezetben folytathatják tevékenységüket a csatlakozó országokban.

Összességében a kamarák válaszai és a kutatás eredményei alapján Csehország, a Balti-államok, valamint Szlovákia tűnik a leginkább szabályozott országnak, míg Magyarország és Lengyelország esetében a szakmai szabályok csak szűk körben határoznak meg versenykorlátozásnak tekinthető rendelkezéseket.

Lapzárta után érkezett: Az EU Bizottság 2005. szeptember 5-i közleményében egyebek mellett felhívja a tagállamokat, hogy a szakmai szabályok modernizálását vonják be a lisszaboni menetrendet végrehajtó, 2005 őszi előterjesztendő nemzeti reformprogramjukba.

¹ COM(2002) 441 final of 30.7.2002 „Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the State of the Internal Market for Services presented under the first stage of the Internal Market Strategy for Services”

² „Economic impact of regulation in the field of liberal professions in different Member States - Regulation of professional services” Institute for Advances Studies, Vienna, 2003 (Iain Paterson, Marcel Fink, Antony Ogus et al.) http://europa.eu.int/comm/competition/publications/prof_services/executive_en.pdf

³ Communication from the Commission; Report on Competition in Professional Services (Brussels, 9 February 2004, COM (2004) 83); http://europa.eu.int/comm/competition/liberal_professions/final_communication_en.pdf Magyarul: <http://www.gvh.hu/index.php?id=3805&l=h>

Remetei Filep Zsuzsa¹:

Az állami támogatások versenyszempontú ellenőrzése az új EU tagállamokban a bővítést követően

A Versenytükör a versenypolitika legszélesebb területéről próbál képet adni az olvasóinak. Nem csak a GVH hatáskörébe tartozó versenyjogi kérdéseket megvitató tanulmányoknak adunk helyt, hanem célunk egy-egy „vendégcikk” megjelentetése is. Először – és vélhetően nem utoljára – a közösségi versenypolitika azon kiemelkedően fontos területét mutatjuk be, amely sok szempontból újszerű Magyarországon, s egyben az EU csatlakozási tárgyalások egyik legkényesebb témájának mutatkozott.

A támogatások ellenőrzése az EU-ban és Magyarországon

A tíz új tagállam 2004. május 1-jei EU csatlakozása számos okból mérföldkő volt az európai történelemben. A német újraegyesítéssel megvalósuló tulajdonképeni EU-bővítés bizonyosan példát mutatott egy szocialista gazdaságpolitika közös piacba történő integrálása tekintetében, ám a német példa két ponton is eltér a közelmúlt bővítési folyamatától: a volt NDK, az NSZK-val történt egyesülése folytán lett az EU tagja, így hatalmas mértékű humán és pénzügyi erőforrás, többek kö-

zött jelentős mértékű állami támogatás is jutott a volt NDK-ba. Ennek ellenére a remények nem teljesen váltak valóra, az iparban foglalkoztatottak száma még ma sem megfelelő, míg a munkanélküliek aránya jóval nagyobb, mint Nyugat-Németországban.

Az EU-hoz nemrégiben csatlakozott, volt szocialista államok külső forrásból sokkal kevesebb pénzügyi támogatásra számíthatnak, mint Kelet-Németország. Másfelől, ezek az államok nem hirtelen és váratlanul veszítették el versenyképességüket hagyományos piacaikon, mint ahogy ez a nyugatnémet márka bevezetése következtében Kelet-Németországgal történt. A most csatlakozott államok-

nak több mint egy évtized állt rendelkezésükre a tervezettségéről a működő piacgazdaságra való áttérésre. Az 1993-ban meghatározott koppenhágai kritériumok egyikét, a piacgazdaságra való áttérést, a csatlakozási tárgyalások tanúsága szerint valamennyi csatlakozó állam teljesítette. 2002 végére – az Unió álláspontja szerint – az intézményi stabilitás, mint politikai feltétel és a csatlakozás gazdasági feltétele, az Unióban folyó versenyben való helytállás képessége is teljesült. Ezek a következtetések azokon a tényeken alapultak, hogy valamennyi csatlakozni szándékozó állam közelítette nemzeti jogszabályait a közösségi acquis-hoz.

EK Szerződés 87. cikk (1) bekezdése
„Ha a jelen Szerződés másként nem rendelkezik, összeegyeztethetetlenek a közös piaccal azok a bármilyen formájú állami vagy állami forrásból biztosított támogatások, amelyek bizonyos vállalatoknak vagy egyes áruk termeléséhez nyújtott kedvezményekkel a versenyt torzítják, vagy azzal fenyegetnek, feltéve, hogy a tagállamok közötti kereskedelmet befolyásolják.”

Az állami támogatások területén ez a folyamat eddig egyedülálló mértékben zajlott le. A folyamatot nehezítette, hogy az állami támogatások közösségi szabályozása nem tartalmaz konkrét definíciót sem az állami támogatás fogalmára, sem az összeegyeztethető támogatások körére. Ez arra vezethető vissza, hogy a támogatások közös piaccal való összeegyeztethetőségéről való döntés – tagállami támogatások esetében – az Európai Bizottság kizárólagos hatásköre, amely az Unió egyéb céljait is szem előtt tartva folyamatosan alakítja politikáját.

Az Európai Megállapodások sem pontosították az új tagállamok kötelezettségeit kellő részletettséggel a közösségi állami támogatási szabályok végrehajtása tekintetében. Ugyanakkor az Unió részéről a csatlakozó országokkal szemben határozott elvárás volt, hogy olyan rendszert építsenek ki az állami támogatások versenyszempontú ellenőrzésére, amely a Közösségéhez hasonló, azaz hozzanak létre egy központi szervet, amely a támogatások előzetes engedélyezéséért felelős. Ehhez az országok többségében – így Magyarországon is – szükség volt arra, hogy az eljárási szabályok mellett a közösségi anyagi jogi szabályokat is kihirdessék, mivel a nemzeti jogrend nem tette lehetővé

¹ A szerző a Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Irodájának munkatársa; a cikkben foglaltak nem tekinthetők a minisztérium álláspontjának.

a közvetlen hivatkozást az uniós szabályokra.

Ebben a kissé zavaros, a követelményeket nem pontosan definiáló környezetben az újonnan csatlakozott országok különböző, az állami támogatásokra vonatkozó szabályokat (törvény, végrehajtási rendeletek, tájékoztatók stb.) fogadtak el, amelyeket az uniós szabályok változásához való igazodás, illetve az alkalmazás során kialakult gyakorlat alapján számos esetben módosítottak, így azok végül csak csekély mértékben tértek el egymástól.

Magyarországon először eljárási szabályok kerültek elfogadásra², kötelezővé téve a támogatási tervezetek pénzügyminiszter felé történő előzetes bejelentését és engedélyeztetését. Két évvel később, a transzparencia növelése érdekében, újabb kormányrendelet³ léptett hatályba, amely már anyagi jogi szabályokat is tartalmazott, tulajdonképpen az uniós acqius összefoglalásaként.

Az ellenőrzési rendszer „középpontjában” a nemzeti, támogatásokat vizsgáló hatóságok álltak, amelyek a Bizottság feladatát biztosították nemzeti szinten. Ezek a nemzeti hatóságok és véleményezési gyakorlatuk kulcsfontosságúak voltak a jogközelítés folyamatában. Szerepük a csatlakozás után átalakult, általában az állami támogatási ügyek nemzeti koordinátorai lettek. Jól képzett, tapasztalt szakemberek igen jelentős szerepet töltenek be az Európai Bizottság és a nemzeti támogatást nyújtó szervek közötti kapcsolattartásban, kooperációban.

Magyarországon a Pénzügyminisztérium szervezeti keretein belül került 1999 tavaszán felállításra a Támogatásokat Vizsgáló Iroda (TVI). Az Iroda jelentős szerepet tölt/ött be a hazai támogatási rendszer ellenőrzésének kialakításában, a versenyszabályok tudatosításában, a csatla-

kozási szerződés tárgyalásában, illetve annak végrehajtásában. Csatlakozás óta szerepe változott, ám jelentősége korántsem csökkent.

A 2004. május 1-jén hatályba lépett új hazai eljárási rend a TVI feladataként határozza meg – többek között – a hazai támogatási intézkedések engedélyezésével összefüggő feladatokat, azaz

- az Európai Bizottság felé történő bejelentések koordinálását,
- az előzetes bizottsági engedélyt nem igénylő,
- a csoportmentességi rendeletek hatálya alá tartozó támogatások ellenőrzését,
- a támogatást nyújtó szervek tájékoztatását,
- a Csatlakozási Szerződés végrehajtásából eredő feladatok teljesítését, valamint
- a Verseny Főigazgatósággal való kapcsolattartást, együttműködést.

	A TVI által kiadott vélemények száma
1999	46
2000	197
2001	360
2002	211
2003	272
2004	224 (csatlakozás óta 81)
2005	104

Természetükénél fogva, az állami támogatási eszközök az állami szférától a magánszféra felé előnyt közvetítenek. A Bizottság bizonyos indokolt, és a közösségi politikákkal összhangban lévő esetekben, az általa szabott szabályok betartása esetén engedélyezi a támogatás nyújtását. A támogatás nyújtása során azonban számos probléma fordulhat elő, mint például egy projekt elszámolható költségeinek téves számolása, vagy a kumulációs szabály figyelmen kívül hagyása, amely végül a támogatás visszafizetetéséhez vezethet. A Bizottság minden bizonnyal nincs/nem lesz abban a helyzetben, hogy valóban valamennyi nemzeti támogatási programot és egyedi támogatást ellenőrizzen, ezért az Unió által kitűzött célok sikere tekintetében sok múlhat a nemzeti támogatásokat ellenőrző hatóságok hatékony közreműködésén és szigorán a nemzeti támogatási szabályok következetes érvényesítése által.

Az új tagállamok új problémái

Magyarország EU-tagsága a hatályos közösségi rendeletek közvetlen alkalmazandóságával jár. Az eljárásról szóló 659/1999 EK tanácsi rendelet⁴, valamint a csoportmentességi rendeletek (de minimis⁵, KKV⁶, képzés⁷, foglalkoztatás⁸, vidékfejlesztés) közvetlenül alkalmazhatóak a csatlakozás napjától. A relatív kis összegű támogatást biztosító támogatási programoknak komoly jelentősége van a szűkös költségvetéssel rendelkező új tagállamokban, annak ellenére, hogy a túl sok alacsony költségvetésű támogatási program átláthatóságának biztosítása nehezebb mind a támogatást nyújtók, mind a kedvezményezettek részére, beleértve az igencsak remélt új befektetőket is. Figyelembe véve az EU Strukturális Alapjaiból biztosított forrásokat is, az előbbi célokra nyújtott támogatások szintén kulcsszerepet játszhatnak. Amennyiben azonban egy ilyen támogatási program nem minősül a Bizottsághoz történt bejelentés alapján létező támogatásnak, az új tagállamoknak lehetősége van rövid időn belül – többek között – a csoportmentességi rendeletek valamelyikének hatálya alá tartozó támogatási programokat kiírniuk.

A csoportmentességi rendeletekben meghatározott feltételeknek mindenben megfelelő támogatási intézkedések esetében ugyanis nincs szükség az Európai Bizottság előzetes engedélyére. A tagállam az adott támogatási programot annak hatályba lépése után, a csoportmentességi rendeletben meghatározott határidőn belül köteles az Európai Bizottság felé, tájékoztatás céljából megküldeni. Az Európai Bizottság természetesen ezekben az esetekben is vizsgálhatja a bejelentett támogatás közösségi szabályokkal való összeegyeztethetőségét, és felhívhatja a

⁴ A Tanács 1999. március 22-ei 659/1999/EK rendelete az EK-Szerződés 93. cikkének alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról

⁵ A Bizottság 69/2001. számú rendelete a Római Szerződés 87. és 88. cikkében foglalt állami támogatási szabályok alkalmazásáról a csekély összegű támogatások vonatkozásában (HL L sorozat 10. szám; 2001.01.13.)

⁶ A Bizottság 70/2001. számú rendelete a Római Szerződés 87. és 88. cikkében foglalt állami támogatási szabályok alkalmazásáról a kis- és középvállalkozások vonatkozásában (HL L sorozat 10. szám; 2001.01.13.)

⁷ A Bizottság 68/2001. számú rendelete a Római Szerződés 87. és 88. cikkében foglalt állami támogatási szabályok alkalmazásáról a képzési célú támogatások vonatkozásában (HL L sorozat 10. szám; 2001.01.13.)

⁸ A Bizottság 2204/2002. számú rendelete a Római Szerződés 87. és 88. cikkében foglalt állami támogatási szabályok alkalmazásáról a foglalkoztatási célú támogatások vonatkozásában (2002.12.12.)

² A vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások előzetes bejelentési kötelezettségéről és annak Európai Megállapodással való összhangjának vizsgálatáról szóló 76/1999. (V. 26.) Korm. rendelet

³ A vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások tilalmáról mentességek egységes rendjéről szóló 163/2001. (IX. 14.) Korm. rendelet

tagállamot annak módosítására is, ennek ellenére az eljárás egyszerűbb és így gyorsabb is.

Ha egy új, létező támogatási listán nem szereplő támogatási intézkedés nem csoportmentességi rendelet alapján kerül meghirdetésre, akkor azt a Bizottsággal előzetesen engedélyeztetni kell. E folyamat legkevesebb 2-6 hónapot vesz igénybe, amely idő alatt a támogatás nem nyújtható (standstill clause). A támogatásokat ellenőrző tagállami hatóságoknak a csoportmentességi rendeletek alapján történő támogatási programok kialakításában való közreműködése lehet tehát az egyik olyan terület, ahol mind a tagállami támogatást nyújtó szervek, mind az Európai Bizottság munkáját nagymértékben megkönnyíthetik.

Új tagállamok nehézségei:

- csatlakozás előtt is már létezett támogatások kezelése
- nagy mennyiségű szabályozás, mely csak részben hozzáférhető magyarul
- szigorú, előzetes brüsszeli engedélyezési eljárásrend
- hiányzó regionális támogatási térkép

Az újonnan csatlakozott országokban gondot okoz, hogy a teljes *acquis* – különösen a bírósági ítéletek és egyéb szövegek, mintegy 90 ezer oldal – még nem érhető el valamennyi új hivatalos nyelven. A szabályok hatályos szövegét a Hivatalos Lap különkiadásában kell közzétenni. Az új tagállamok, valamint a Bizottság közösen készítik a fordítást. Míg a csatlakozás időpontja előtt a nemzeti szabályozásban találhattak értelmező rendelkezéseket a támogatást nyújtók és a kedvezményezett vállalatok, addig csatlakozás után – a fordítások elkészültéig – mind az új tagállamok adminisztrációja, mind a bírói testületek a sajátjuktól eltérő hivatalos nyelven készült anyagokat kell alkalmazzanak, tekintettel arra, hogy a nemzeti állami támogatási joganyag jelentős része a közösségi jog elsőbbsége folytán hatályát kellett veszítse a csatlakozás időpontjában.

Magyar nyelvre a hatályos állami támogatási rendelkezések jelentős része, ám nem a teljes joganyag, a Bizottság által és többségében a TVI szakmai lektorálásával már a csatlakozás időpontja előtt lefordításra került.⁹

⁹ A nem hivatalos fordítás a Pénzügyminisztérium honlapján (www.p-m.hu) belül a Támogatásokat Vizsgáló Iroda oldalairól letölthető (TVI információs füzetek 13–18. számok)

Újszerű megközelítést igényelt a létező állami támogatások kezelése. A Csatlakozási Okmány által meghatározott eljárás szerint – amely eltér az eddigi bővítések során alkalmazott gyakorlattól – a csatlakozás előtt hatályba lépett támogatások ún. létező támogatásnak minősülhetnek, ha a nemzeti jogszabályok alapján, a nemzeti támogatásokat ellenőrző hatóság által összeegyeztethetőnek minősített támogatási intézkedést az Európai Bizottság részére a tagállam csatlakozásig bejelentette, és a Bizottságnak nem merült fel komoly kétsége az intézkedés *acquis*-val való összeegyeztethetőségét illetően.

Amennyiben a Bizottságnak komoly kétsége merült fel, mint ahogy ez eddig több esetben is [Lengyel villamosenergiaipart illetően, az átállási költségekkel kapcsolatban, a cseh Agrobanka, valamint a magyar Postabank] történt, igen részletes hivatalos vizsgálati eljárást kezdeményez. A hivatalos vizsgálati eljárásról szóló döntés 2004. május 1-jével hatályosul, és az ügyet az állami támogatási *acquis* alapján ítéli meg.

A létező támogatási kategória mind a támogatási programokra, mind az egyedi támogatásokra alkalmazható. A létező támogatások igen nagy előnye, hogy ezeket a támogatási programokat, illetve egyedi támogatásokat az Unióhoz történt csatlakozás ténye tulajdonképpen nem érinti, azokat változatlan formában és feltételekkel lehet lejáratukig – általában 2006. december 31-ig – működtetni. A létező támogatások Bizottság általi esetleges vizsgálata nem vonhatja maga után a vizsgálat előtt már kifizetett támogatások visszafizetetésének kötelezettségét még akkor sem, ha az adott támogatási intézkedést a jövőre nézve esetleg meg kell változtatni, vagy meg kell szüntetni.

Magyarországnak a Csatlakozási Okmány mellékletében felsorolt 21 létező támogatási program¹⁰ mellett a csatlakozásig tartó időszakban az ún. interim eljárás keretében volt lehetősége újabb támogatások létező támogatásként történő bejelentésére. Magyarország 2003-ban 11 támogatási intézkedést jelentett be. 2004-ben további 24 bejelentés történt. A bejelentett támogatási programok között jellemzően célleírányzatok, adórendeletek, tőke- és hitelprogramok szerepelnek¹¹. A 2004-ben bejelentett esetek vizsgálata néhány esetben még folyamatban van. A Bizottsági eljárás alapvető kérdése, hogy egy-egy bejelentett intézkedésnek valóban van-e csatlakozáson túlnyúló hatása, és ha igen, akkor az intézkedés összeegyeztethető-e az állami támogatási *acquis*-val. Hivatalos vizsgálati eljárás – mint ahogy arra az előbbieken a lengyel, a cseh és a magyar eseteket említve már utaltam – csupán az összeegyeztethetőséget illető komoly kétség esetén indulhat.

A szállítási és a mezőgazdasági ágazatban nyújtott támogatások esetében, a Csatlakozási Okmány alapján az előbbtől eltérő – enyhébb – szabályozás érvényesült, nevezetesen a csatlakozást követő négy hónapon belül bejelentett esetek¹² automatikusan létező támogatásnak minősülnek. Az összeegyeztethetőség e támogatások esetében nem feltétele a létező támogatássá nyilvánításnak¹³.

A Csatlakozási Okmány szerint az állami támogatási *acquis* teljes alkalmazása alóli mentességek limitáltak (Szlovénia és a balti államok nem is rendelkeznek ilyen kedvezményekkel) és a hazai vonatkozásúak¹⁴ legkésőbb 2011-ben megszűnnek. A megállapodások minden

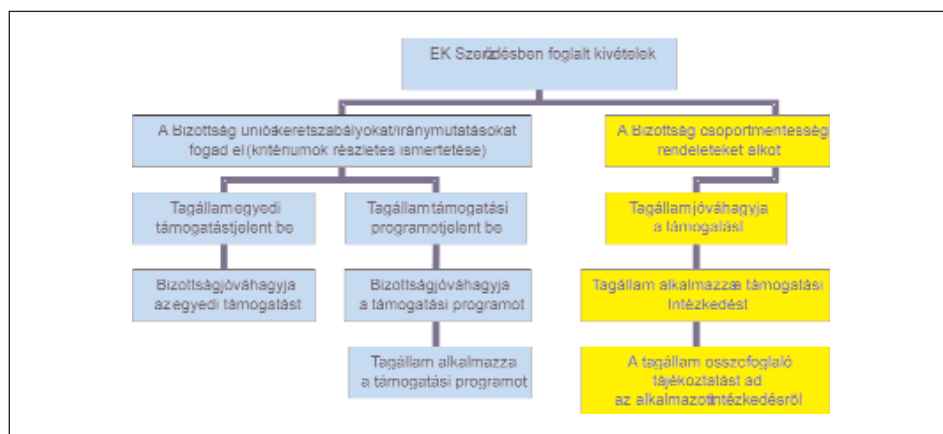
¹⁰ A Csatlakozási Okmány mellékletében szereplő 223 darab létező támogatási intézkedés megoszlása az országok között: Csehország 170, Ciprus 31, Magyarország 21, Szlovénia 15, Szlovákia 9, Lengyelország 8, Málta 7, Litvánia 6, Lettország és Észtország 3-3. Az eltérés a támogatási rendszerek különbözőségéből is adódik, a Cseh listán lévő támogatások jelentős része egyedi támogatás.

¹¹ A bejelentett és a Bizottság által létező támogatásnak minősített támogatási intézkedések listája a Pénzügyminisztérium honlapján (www.p-m.hu) belül, a TVI-oldalán megtalálható.

¹² Szállítási ágazatban: 55 intézkedés
Mezőgazdasági ágazatban: 108 intézkedés

¹³ A Csatlakozási Okmány értelmében az új tagállamok a szállítási ágazatban létezőnek minősülő támogatások mind-egyikét módosítják annak érdekében, hogy azok legkésőbb a csatlakozást követő harmadik év végére megfeleljenek a Bizottság által alkalmazott iránymutatásoknak.

¹⁴ A Csatlakozási Szerződés Magyarország vonatkozásában az ún. nagyberuházói adókedvezmények, az off-shore vállalkozások, valamint a helyi iparüzési adó tekintetében tartalmaz átmeneti mentességet (X. melléklet 4. Versenypolitika pont).

egy-egy elemét teljes mértékben figyelembe kell venni, a Bizottság semmilyen könnyítést sem enged, azaz ezeken a területeken az állami támogatási szabályok betartásában a nemzeti ellenőrző hatóságoknak nagyobb lehet a szerepe, amennyiben nem kívánatos az átmeneti mentesség által biztosított kedvezmény kockáztatása.

A regionális támogatási térképek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az új tagállamok regionális beruházási támogatást nyújthassanak. Ez a térkép határozza meg ugyanis, hogy adott beruházáshoz az állam maximálisan mennyi támogatást adhat. A Bizottság nem tudta elkészíteni a csatlakozás időpontjáig a regionális támogatási térképekről szóló határozatait, a regionális támogatások leállítására viszont elképzelhetetlen lett volna az új tagállamok tekintetében, hiszen ez az egyik alapja az Unió strukturális alapjaiból finanszírozott támogatásoknak is. Ennek megfelelően az új tagállamok azt a tanácsot kapták, hogy a csatlakozás előtt hatályos, általában a Társulási Tanács által elfogadott regionális térképeik¹⁵ meghosszabbítását kérik a Bizottságtól a létező támogatásokra vonatkozó eljárás keretében a strukturális alapok jelenlegi programozási időszaka végéig tartó lejáratával, azaz 2006. december 31-ei hatályval. Hasonló a helyzet azokkal a nemzeti támogatási programokkal is, amelyek a Strukturális Alapokból történő támogatások társfinanszírozásának biztosítására hivatottak.

A jelenleg hatályos magyar támogatási térkép¹⁶ szerint beruházásokhoz adható

maximális támogatási intenzitás a következő:

Térség	Maximális támogatási intenzitás ¹⁷
Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Közép-Dunántúl és Dél-Dunántúl, valamint Nyugat-Dunántúl és egyes kistérségeiben ¹⁸	50%
Nyugat-Dunántúl ¹⁹ néhány kistérség kivételével főszabályként	45%
Pest megye	40%
Budapest	35%

Az adók és egyéb közterhek elengedése, mérséklése a támogatáspolitikánál különösen fontos területet jelenti. A veszteséges vagy kritikus helyzetben lévő vállalkozások adóterheinek és egyéb köztartozásainak elengedése, ha nem is valamennyi, ám számos új tagállamban gyakorlat. Amennyiben ezt a kedvezményt, azaz az illetékes hatóság, állami szerv egyedi határozata alapján hozott döntést a közterhek optimalizálásának lehet tekinteni, igazolni lehet azt az álláspontot, hogy az adott kedvezmény, állami forrása ellenére sem minősül állami támogatásnak, tekintettel arra, hogy bármely piaci magánbefektető hasonlóan cselekedett volna. Amennyiben az ilyen intézkedéseket nehéz helyzetben lévő vállalkozásoknak juttatott támogatásként ítéljük meg, a Bizottság megmentési és szerkezetátalakítási támogatásokra vonatkozó iránymutatása²⁰ szerint szükséges eljárni. Az iránymutatás nem csak azt határozza meg, hogy tízévente egyszer lehet ilyen jellegű támogatásban részesíteni egy-egy vállalatot, ha-

nem egy olyan szerkezetátalakítási terv kidolgozása és pontos végrehajtása is a támogatás elengedhetetlen feltétele, amely eredménye egy elfogadható időn belül talpraálló, életképes vállalkozás.

A csatlakozás következményei

Az Európai Unióhoz történt csatlakozás az állami támogatások tekintetében az új tagállamokban, így természetesen Magyarországon is, elsősorban eljárási újdonságokat eredményezett – az engedélyezési eljárás fóruma és időtartama jelentősen változott, a TVI „átállt a hazai oldalra”, a kizárólagos hatáskörrel rendelkező Európai Bizottság eljárásának hossza többszöröse a korábbi hazai gyakorlatnak. Ennek megfelelően, a támogatást nyújtók új kihívások előtt állnak, elsősorban a Bizottság előzetes jóváhagyását igénylő támogatási intézkedéseiket jó előre meg kell tervezniük, amennyiben azok nem tarthatnak valamely csoportmentességi rendelet hatálya alá.

Másodsorban, komoly figyelmet kell szentelni egy-egy létező támogatásnak minősített intézkedés módosításának, elkerülendő a módosított támogatási program új támogatásként való bejelentését. A hazai gyakorlat ugyanis azt mutatja, hogy a támogatást nyújtókban még nem tudatosult kellőképpen, hogy egy létező támogatási program megváltoztatása új támogatásnak minősül, amelyet a Bizottsággal – az általános eljárási szabályok szerint²¹ – engedélyeztetni kell. A kedvezményezett vállalkozások feladata továbbra is az arról való meggyőződés, hogy az igénybe vett támogatást a Bizottság valóban engedélyezte-e (ehhez segítséget nyújthatnak, többek között a nemzeti ellenőrző hatóságok is).

Végül, valamennyi tagállam számára kihívás, hogy a 25-ök Európájában hogyan lehet a hatályos állami támogatási szabályok betartása mellett a befektetők „kegyeit elnyerni”, illetve – már a jövőbe tekintve – hogyan lehet a meghirdetett szabályozási reform²² végrehajtása során az igencsak eltérő tagállami érdekeket érvényre juttatni.

¹⁵ A magyar regionális támogatási térkép 2001. szeptemberben került kihirdetésre, az akkor hatályos közösségi acquis szabályai alapján adható maximális mértékekhez képest kedvezőbb mértékekkel. A csatlakozási tárgyalások előrehaladtán megfelelően a térkép többször is módosult, míg az Európai Bizottság a 2003. évről szóló országjelentésében nyugtázta a 2003. január 1-jétől hatályba lépett módosítás megfelelőségét.

¹⁶ 85/2004. (IV. 19.) Korm. rendelet 30. § (1)–(2) bekezdése.

¹⁷ A kis- és középvállalkozások esetében a fenti értékek mind-egyike 15 százalékponttal növekszik.

¹⁸ Cellsdömölki, Letenyi, Óriszentpéteri, Téli, Vasvári, Zalaszentgróti

¹⁹ Ld. a fenti kistérségek kivételével

²⁰ A nehéz helyzetben lévő vállalkozásoknak nyújtott megmentési és szerkezetátalakítási támogatásokról szóló közösségi iránymutatás (2004/C 244/02), 2004. október 10.

²¹ A Tanács 1999. március 22-ei 659/1999/EK rendelete az EK Szerződés 93. cikkének alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról

²² A jelenlegi szabályok jelentős része 2006 végén hatályát veszti, a módosításról való egyeztetések az Európai Bizottság és a tagállamok szakértőiből álló állami támogatási tanácsadó bizottság között több rendelkezés tekintetében már folyamatban vannak.

Bemutatjuk a GVH Kartell Csoportját

A 2001. februárjában hatályba lépett verseny törvény-módosítással lettek olyan jogosítványai a versenyhivatalnak, melyek segítségével lehetővé vált a "kőkekmény" kartellekkel szembeni hatékonyabb hatósági fellépés. Ezek az új rendelkezések mérföldkőként jelentek meg a hivatal kartellek feltáró tevékenységében, hiszen ezzel megtettük az első nagy lépést a közvetett bizonyítékok használatától kiindulóponttól a közvetlen bizonyítékok beszerzésének lehetőségé felé. Mind ez persze azt is jelentette, hogy a GVH még nagyobb hangsúlyt kíván fektetni ezen ügyek felderítésére. Ennek gyakorlati megvalósulása azt is jelentette, hogy ezeket a versenyt súlyosan korlátozó magatartásokat szervezetenként is elkülönülten kell kezelni, melynek leghatékonyabb formája, ha egy erre a célra létrehozott, elkülönült szervezeti egység foglalkozik ezekkel, kizárólag ezekkel az ügyekkel ágazati besorolástól függetlenül. Ezért alakította meg a hivatal vezetése a Kartell Csoportot.

A Kartell Csoport élére irodavezetőként 2001 derekán Szolnoky Péter kapott

kinevezést, aki egységessé és működőképessé tette a hivatal adott ügytípusra specializálódott egységét. A csoport tagjai jogászok és közgazdászok, valamint egy nyomozói tapasztalattal is rendelkező munkatárs. Az eltérő végzettségű munkatársak szorosan együttműködve, egymás ismereteit kiegészítve dolgoznak. Szükség is van erre, hiszen ezen munkatársak hajtják végre az úgynevezett előzetes értesítés nélküli hajnali rajtaütéseket, melyhez az időigényes előkészítés (és bírósági engedély) mellett megfelelő koordináció, informatikai ismeret és természetesen alapos gyanú szükséges. A „kőkekmény” kartellek feltárását nagyban nehezíti, hogy az erről szóló megállapodások túlnyomórészt titokban születnek, mely nagyban megnehezíti a hatósági bizonyítást. A Kartell Csoport munkatársai – hasonlóan a hivatal más szervezeti egységén dolgozókhöz – törekednek arra, hogy a korábbi eljárásaik során felmerült problémákat a későbbi eljárásaikban elkerüljék, valamint ezen tapasztalataikat feldolgozva tekintenek jövőbeni feladataikra.

Az utóbbi években, a Kartell Csoport aktivitásának köszönhetően, több, nagy jelentőségű kartellmegállapodás felderítésére került sor. Ezek közül nagy sajtó nyilvánosságnak és -érdeklődésnek örvendtek azok az építési (épület, illetve autópályák) kartellek, melyek közbeszerzési tenderkiírásokra történő pályázások során voltak tetten érhetőek. Az ilyen típusú ügyek szűk csoportját jelentik a kartelleknek, azonban annál súlyosabb versenykorlátozást jelentenek. Valójában ilyen esetben nem tud érvényesülni a közbeszerzési eljárás egyik fontos természetéből, mégpedig a valódi versengés az adott tender elnyeréséért. Ilyen esetekben adott kiírás tekintetében egymás versenytársainak tekinthető vállalkozások megállapodnak egymással a kockázat kiküszöbölése reményében és érdekében.

Természetesen nemcsak egy közbeszerzéses kiírás adhat arra alkalmat, hogy a konkurens vállalkozások titokban megállapodjanak az árakban vagy piacfelosztásban. Erre is számos példa akad a Kartell Csoport elmúlt több, mint négy éves gyakorlatában.

A jóból is megárt a sok

A GVH Jogászklubot azzal a céllal hoztuk létre, hogy a versenyjoghoz közvetve kapcsolódó jogterületek kiemelkedő szakértőitől tanulhassunk. Első vendégünk Ficsor Mihály, a Szabadalmi Hivatal elnökhelyettese volt, aki a szabadalmi szabályozás napos és árnyoldalairól számolt be.

A szabadalmi paradoxon

Az előadó egy paradoxonnal kezd: „A szabadalmi rendszer látszólag világszerte sikeres. Mégis a szabadalmi hivatás gyakorlói, legyenek azok szabadalmi hivatali szakemberek vagy hivatásos képviselők, szabadalmi ügyvivők, furcsa pszichózisban élnek. Úgy érzik, hogy ostromlott várban védekeznek, és próbálják az omladozó bástyák mögül megvédeni a legalapvetőbb értékeket, a féltve őrzött kincseket.” Vajon mi magyarázza ezt a paradoxont? Hogy ezt világosan lássuk, először a mérleg két serpenyőjét kellene alaposan szemügyre vennünk.

A szabadalmi rendszer sikerei

Miért lehet azt mondani, hogy a szabadalmi rendszer világszerte sikeres, vagy legalábbis látszólag sikeres? Miért lehet ezt mondani Európára? Európában két szinten zajlanak az események: egyrészt az Európai Szabadalmi Szervezetben, másrészt az Európai Unióban. Az Európai Szabadalmi Szervezet önálló nemzetközi szervezet, annak nemcsak az Európai Unió tagállamai a szerződő felei, és nem is minden EU-tagállam részese ennek a szervezetnek. Ez a szervezet sikeresnek mondható, ha mást nem nézünk, pusztán a földrajzi kiterjedése okán. Jelenleg 30 szerződő tagállamot számlál, az EU tagállamait, Lettország kivételével, és 6 EU-n kívüli országot, köztük Svájcjal, Törökországgal, Romániával, Bulgáriával. 6 ország fogadta el ezenkívül tagság nélkül az európai szabadalmak hatályának a területükre való kiterjesztését. A szabadalmi bejelentések számát vizsgálva is sikerről adhatunk számot. Az elmúlt évtizedben ezeknek a

mennyisége exponenciálisan növekedett: 2000-ben 140 ezer bejelentést fogadott az Európai Szabadalmi Hivatal, 2001-ben ez a szám elérte a 160 ezres plafont, és azóta ezen a szinten mozog. A megadott európai szabadalmak száma is meredeken emelkedik: 2000-ben 28 ezer európai szabadalmat adtak meg. Ez a szám 2001-ben 35 ezer volt, 2002-ben 47 ezer, 2003-ban 60 ezer. Ez azt jelenti, hogy 1980 óta 650 ezer európai szabadalmat adtak meg, ami mintegy 4,7 millió nemzeti szabadalomnak felel meg. Már ezek a számok is sokat sejtetnek arról a dilemmáról, amiről szó van: *irdatlan mennyiségű kizárólagos hasznosítási joggal nézünk szembe az európai piacon.*

Az Európai Szabadalmi Szervezetben sikernek számít továbbá néhány olyan politikai, illetve szabályozási kezdeményezés, amelyet az 1990-es évek második fele óta indítottak útjára.

Mi történt az Európai Unióban, ami a szabadalmi rendszer sikerének számíthat? Mindenekelőtt a szabadalmi szakma számára az számított áttörésnek, hogy az európai innováció és versenyképesség ügyét összekötötték a szellemi tulajdon kérdésével. Ez a felismerés és politikai áttörés a 90-es évek elejére tehető. A Bizottság javaslatot tett a közösségi szabadalomról szóló rendelet elfogadására, és ennek a tervezetét 2000 augusztusában vitára is bocsátották. Ez annyiban eltérő jogintézmény, mint az európai szabadalom, hogy miközben a közösségi szabadalmakat, ugyanúgy, mint az európai szabadalmakat, az Európai Szabadalmi Hivatal engedélyezné, a közösségi szabadalom nem válna szét a megadást követően nemzeti szabadalmakra, hanem meghaladva a jelenlegi territoriális rendszert, az Unió belső piacán egységesen érvényesülő oltalmat eredményezne. Úgy „viselkedne”, mintha a Közösség valóban egységes piac volna, mint valamely nemzeti piac, és arra egyetlen szabadalmat adnának meg. Ez nem példátlan vagy szokatlan a szellemi tulajdon területén az Unión belül, hiszen létezik közösségi védjegy- és „design”-oltalom, valamint a földrajzi árujelzők egyes fajtáira és a növényfajtákra is szerezhető közösségi oltalom.

A közösségi szabadalomról szóló rendeletet azonban azóta sem fogadták el. Ennek két fő vitakérdés az oka: egyrészt nem sikerült egyezsége jutni abban,

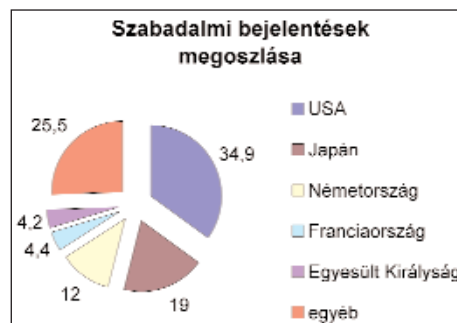

hogy a közösségi szabadalmat milyen bírósági rendszer működtesse. A közösségi védjegyekkel kapcsolatos bíraskodásban az a modell érvényesül, hogy minden tagállam erre a célra kijelölt nemzeti bírósága közösségi jogi bíróságként működik, és az ilyenként eljáró közösségi védjegy bíróságok határozatai a Közösség egész területén hatályosulnak. A szabadalmi szakma számára ez nyugtalanító távlat volt; hiszen ebben a rendszerben – *horribile dictu* – pl. egy lett vagy egy máltai bíróság döntené el, hogy egy nagy német cégnek megadott szabadalom érvényes-e, és ráadásul ez az egész Közösség területén egységesen érvényesülő hatályú döntés volna. A rendelettervezet kudarcának oka az is, hogy a fordítási követelményekről nem sikerült megegyezni. Az ideális eset nyilván az volna, ha a szabadalom a Közösség valamennyi hivatalos nyelvén rendelkezésre állna. Ha ezt - a nyilvánvalóan magas költségek miatt - nem sikerült is elérni, a kicsikart kompromisszum szerint legalább a legfontosabb szövegnek - az igénypontok szövegének - ilyen módon is rendelkezésre kellene állnia. A vita abban áll, hogy ezt mennyi idő alatt kell elkészítenie a szabadalmasnak.

Vitás volt az is, hogy a fordításokhoz milyen jogkövetkezmények fűződjenek. A mediterrán és a közép-európai államok felfogása szerint a fordítás minősége és pontossága is fontos: ha az eltér az eredeti szövegtől, akkor annak legyen valamilyen jogkövetkezménye. Nem mindegy, hogy a fordítás hitelességében bízva járhatok-e el, vagy a fordítás nem rendelkezik semmilyen jogi jelentőséggel.

A Bizottság a már említett „zöld könyv” folyamánként a szabadalmi ügyvivők jogi helyzetét megvilágító bizottsági közleményt is kilátásba helyezett. Ez a közlemény – amelyet később ki is adtak –, azt

vizsgálja, hogy a szabadalmi ügyvivők hivatása területén hogyan érvényesülnek a határokon átnyúló szolgáltatás, illetőleg a letelepedés alapszabadságai. Ez egy értelmező jellegű bizottsági közlemény, amelyet egyébként figyelembe vettünk akkor, amikor előkészítettük a szabadalmi ügyvivőkről szóló törvény 2003. évi módosítását. A Bizottság tervbe vette a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvjavaslat megalkotását is. E javaslat elkészült 2002 februárjában, és azt jelenleg második olvasatban tárgyalja az Európai Parlament. Elfogadták időközben 1998-ban a biotechnológiai találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvet, amelyet a legtöbb tagállam, köztük Magyarország, át is ültetett nemzeti jogrendszerébe. Az ún. Lisszaboni Stratégia központi kérdéseként jelölték meg a közösségi szabadalomról, illetve a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló tervezetek elfogadását. Ez történt tehát európai szinten, ami miatt sikerrel beszélhetünk.

A szabadalmi rendszer árnyoldalai

Miért érezzük, hogy ostromlott vár a szabadalmi rendszer? Először is vannak bizonyos kudarcok, amelyekről számot kell adnunk. Sok kezdeményezés nem hozott eredményt: a fordítási követelmények enyhítését célzó Londoni Megállapodás még nem lépett hatályba, a közösségi szabadalmi rendeletet nem fogadták el, a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvjavaslatot sem sikerült még keresztül vinni. Még csak tervezeti formában létezik az európai szabadalmi bíraskodásról szóló egyezmény. A második dolog az – ami már sajátos európai életérzés –, hogy Európa lemarad. Kiténik ez a számokból is. A harmadik jelenség az, hogy a

szabadalmi hivatalok nem bírnak a munkateherrel. Ezzel összefüggésben panaszokodnak az átfutási időre az ügyfelek, és minőségi kifogások is érik a szabadalmi hatóságok munkáját.

Az Európai Szabadalmi Szervezetben válságjelenségnek számít az is, hogy mély törésvonalak mutatkoznak a szerződő államok között egy olyan vitában, amely úgy foglalható össze, hogy vajon az európai szabadalmi rendszernek a további centralizáció irányában kellene-e elmozdulnia, vagy valamilyen hálózatos modellt kell-e megcélozni. Az Európai Szabadalmi Hivatal ennek a rendszernek a középpontjában helyezkedik el 6000 fős személyzettel, az Európára vonatkozó szabadalmak többsége ezen a hivatalon keresztül születik meg. A nemzeti hivatalok számára kevesebb érdemi feladat jut, ami viszont gyengíti a nemzeti innovációt és iparjogvédelmi infrastruktúrát. Ez hosszú távon akár az európai szabadalmi rendszer legitimációs válságát is előidézhetheti, mivel a szerződő államokban már nem lesznek olyan szakemberek, akik érdemben tudnák felügyelni az Európai Szabadalmi Hivatal működését. Ráadásul az Európai Szabadalmi Hivatal nem szükségképpen áll az európai ipar szolgálatában. Ugyanis a legtöbb ügyfele japán, amerikai, dél-koreai. Ha az európai iparnak nem megy olyan jól, attól még az Európai Szabadalmi Hivatalnak nagyon jól mehet. A nemzeti hivatalok viszont a saját országuk kormányzatán belül működnek, amely kormányzatnak nemcsak szellemi tulajdoni megfontolásai vannak. Lehetnek versenypolitikai, fogyasztóvédelmi, közegészségügyi megfontolásai is.

Minden rendben van-e a szellemi tulajdon körébe és a közkinccs körébe tartozó alkotások, szellemi teljesítmények elhatárolásában? Ez egy nagyon fontos kérdés.

A szabadalom nem más, mint a találmány hasznosítására államilag engedélyezett monopólium. A szabadalmi rendszer azon a kényes egyensúlyon alapul, amely egyfelől az innováció ösztönzésének szempontjait, másfelől a versenypolitikai megfontolások között alakulhat ki. És persze nemcsak versenypolitikai megfontolások, hanem egyéb megfontolások is bekerülhetnek a mérleg serpenyőjébe.

A szabadalomnak hasznos közgazdasági rendeltetése van, merthogy ez az időleges monopólium hozzájárul a kutatási és fejlesztési ráfordítások megtérüléséhez, előmozdítja a találmány nyilvánosságra hozatalát és megvalósítását, továbbá ösztönzi az alkotó tevékenységet. Mindezt hogyan éri el? Az utánpótlás időleges tiltásával, jogilag védett hasznosítási pozíció megteremtésével. A társadalom remélt vagy valós eredmények fejében kész arra az áldozatra, hogy elfogadja a találmányra adott időleges hasznosítási monopóliumot és a gazdasági alapszabadságok ezzel együtt járó korlátozását. Ez egy nagyon kényes egyensúly, és csak akkor nem borul fel, ha a szabadalmi rendszer valóban produkálja az említett előnyöket, valóban hasznot hajt a társadalom számára, és összeegyeztethetők maradnak az innováció ösztönzéséhez fűződő szempontok és a versenypolitikai, társadalmi politikai megfontolások. Hogy ezt az egyensúlyt miként látjuk, az nagymértékben attól függ, hogy a szellemi tulajdon gazdagságpolitikai eszközként fogjuk-e fel vagy alapjogként.

A szellemi tulajdon mint alapjog: a gazdasági, szociális és kulturális jogokról szóló ENSZ-egyezségokmány megköveteli a szerződő államoktól, hogy védelemben részesítsék az irodalmi, tudományos és művészeti alkotások szerzőinek erkölcsi és anyagi érdekeit. Az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez fűzött első kiegészítő jegyzőkönyv szerint minden természetes vagy jogi személynek joga van javai tiszteletben tartásához.

A magyar Alkotmánybíróság hogyan gondolkodik erről? A magyar Alkotmánybíróság osztja azt a nemzetközi felfogást, amely az alkotmányos tulajdonvédelmet minden magánjogi, vagyoni jogosultságra kiterjeszti. 1992-ben egy konkrét ügyben ezt az elvet a magyar Alkotmánybíróság a szabadalmak tekintetében megerősítette, világossá tette, hogy a szabadalmi jogosultságok is részesednek az alkotmányos tulajdonvédelemben.

Az alkotmányos tulajdonvédelemnek az Alkotmánybíróság milyen funkciót tulajdonít? Az 1990-es években azt mondta ki az Alkotmánybíróság, hogy az Alkotmány a tulajdonjogot mint az egyéni cselekvési autonómia hagyományos anyagi alapját részesíti alapjogi védelemben. A szakirodalom kritizálta az Alkotmánybíróságnak ezt a korai döntését. Ma már az alkotmányos tulajdonvédelem jórészt azért érvényesül, hogy eredetétől és funkciójától függetlenül a tulajdon vagy a tulajdoni

Vendégváró

védelemben részesülő más vagyoni jogosultság a tulajdonosnak hasznára legyen, az ő javát szolgálja. Hangsúlyozza azt is az Alkotmánybíróság, hogy a tulajdonszerzéshez való jog nem alapjog. 1995-ben már arra jutott az Alkotmánybíróság, hogy a tulajdonvédelem a saját vagyonnal vagy az értékteremtő munkával áll összefüggésben; a tulajdon védelme közérdekből - arányosan - korlátozható; a tulajdon megszerzésére pedig nem áll fenn alapjog.

Mit jelent ez a szellemi tulajdon területén? Teljes mértékben elfogadható, és a gazdaságpolitikai megközelítéssel is összecseng, hogy csak az értékteremtő teljesítmény részesülhet védelemben. Ha a tulajdonszerzés nem alapjog, joggal támaszthatunk feltételeket a szellemi tulajdon megszerzése előtt, és elfogadhatók a szellemi tulajdonnak a közérdek védelmében felállított korlátjai is.

Milyen zavarok támadtak az említett egyensúlyi helyzetben? Először is a szabadalmazhatóság követelményeit illetően tapasztalunk ilyen zavarokat. Kétfajta módon devalválódnak a szabadalmak: vertikálisan és horizontálisan. A vertikális devalválódás az oltalmazhatóság feltételeit illetően, a feltalálói tevékenység követelménye tekintetében tapasztalható. Miért követeljük meg a szabadalmazhatósághoz azt, hogy a találmány új legyen és feltalálói tevékenységen alapuljon? Azért, hogy ami már egyszer szabadon megismerhetővé és felhasználhatóvá vált, ne legyen újból monopolizálható. Másrészt pedig a kettős szabadalmazást is el kell kerülni, tehát, hogy ugyanarra a találmányra többeknek legyen egymástól függetlenül szabadalma. Ezt az egyensúlyt bontják meg az úgynevezett triviális szabadalmak. Arról van szó, hogy *a szabadalmi hivatalok az oltalmazhatósághoz megkívánt feltalálói tevékenység küszöbét egyre alacsonyabbra teszik*. Ez úgy jelentkezik az elbíráló munkájában, hogy a bejelentett találmányt megvizsgálja abból a szempontból, hogy talál-e olyan korábbi megoldást, amely részben vagy egészben megegyezik a bejelentett találmánnyal. Általában nincs olyan, ami „egy az egyben” ugyanolyan. Megnézi, hogy az eltérés, az előrelépés a szakember tudásához tartozik-e, vagy ennél többről, tehát feltalálói tevékenységről van-e szó. Ez a „feltalálói lépés” egyre kisebb. Tehát már régen nem beszélhetünk Edison-féle úttörő szabadalmakról. Ugyanakkor a valóban úttörő megoldások számára túl széles oltalmi körrel adják meg az oltalmat. Különösen a

biotechnológia területén figyelték ezt meg. Az első géntechnikai találmányokra olyan széles oltalmat szereztek, hogy a „ráfejlesztések”, a továbbfejlesztések sem voltak szabadalmazhatók, sőt, beleütköztek a megadott szabadalom oltalmi körébe. Egy-egy találmány és az arra megadott szabadalom így az egész terület technikai fejlődését blokkolta.

Egy másik szabadalmazhatósági követelménnyel is bajok mutatkoznak: ez az ipari alkalmazhatóság vagy hasznosság követelménye. Ez alapvetően egy Amerikából kiinduló tendencia, és a szabadalmak horizontális devalválódásának tekinthető. Az amerikai felfogás szerint bármi, amit ezen a világon ember alkotott, szabadalmazható. Az USA-ban ismerték el először a biotechnológiai találmányok szabadalmazhatóságát, és ezzel egy egész technikai terület szabadalmazhatósága előtt nyitották meg az utat. 1998-ban pedig az üzleti módszerek szabadalmazhatóságát ismerték el.

Az Európai Szabadalmi Hivatal mintegy 30 000 olyan szabadalmat adott meg, amely számítógéppel megvalósított találmányra vonatkozik, noha az egyezmény szerint a számítógépi program mint olyan nem szabadalmazható. Ezzel a horizontális devalválódással az a probléma, hogy a „hagyományos” műszaki újítások testére szabott szabadalmi rendszer ruhája nehezen húzható rá egyes új technikai területek megoldásaira. Ezért született pl. a biotechnológiai találmányok szabadalmazhatóságára külön irányelv az EU-ban, amely elég sok speciális normát tartalmazott - főleg morális indíttatásból.

A zavarok második zónája a szabadalmi jogosultságok nem rendeltetésszerű gyakorlása. Itt kétféle - egybefonódott - tendenciát lehet megfigyelni. Egyrészt ma már a szabadalmakat nemcsak arra használják, hogy a ténylegesen megvalósított megoldásoknál a ráfordítások megtérülését biztosítsák, és a versenytársakat kiszorítsák a piacról, hanem arra is, hogy „papírtigriseket” tenyészsenek belőlük, amit portfólióépítésként is számon tartanak. Különösen a nagyobb cégek hatalmas szabadalmi portfóliókat építenek ki, és ezeket alapvetően az üzleti nyomásgyakorlás eszközeként használják. A szabadalmi rendszer egyes kritikusai szerint a szabadalom ma már inkább „ráerősít” a meglévő monopolhelyzetekre. Tehát ha valakinek monopóliuma van, akkor ő a szabadalmat is inkább arra használja, hogy a monopolhelyzetét még jobban megerősítse vagy azzal akár vissza is éljen.

Azt szokták mondani, hogy a kis- és középvállalkozások számára, ha igénybe veszik, hasznos lehet a szabadalmi rendszer. De azt is el kell ismerni, hogy a belépés akadályai nemegyszer távol tartják ezeket a vállalkozásokat a szabadalmi rendszertől. Kétféle akadály van: egyik a pénzügyi akadály. (Nem olcsó szabadalmaztatni, de Magyarországon lényegesen olcsóbb, mint Európában). Egy európai szabadalom teljes átlagos összköltségét közel 30 000 euróra becsülik. Magyarországon, ha semmilyen kedvezményt nem vesznek igénybe, 100-120 ezer forintból szabadalmat lehet szerezni. A másik akadály, hogy a vállalkozók nem tudják: mi a szabadalom. Súlyos szabadalmi információs deficittel küzdenek. A szabadalmi hivatalok sokat tesznek ennek a deficitnek a csökkentése érdekében - de talán nem eleget és nem elég jól.

Egyéb kérdések

Az előadást követő kérdések egyike az volt, hogy a bejelentések hány százalékát utasítja el a hivatal? Magyarországon az „elhullott” bejelentések aránya 60-70 % között van. De ezeket is inkább hagyják „meghalni”, mintsem, hogy azokat a Magyar Szabadalmi Hivatal (a továbbiakban: MSZH) utasítaná el. Tehát azokat visszavonják, vagy olyan mulasztás történik az eljárásban, ami miatt visszavontnak kell tekinteni a bejelentést. Nem a formális elutasítás a legtöbb, de az is előfordul. A Párizsi Konferencián azt a célt tűzték ki az Európai Szabadalmi Hivatal elé, hogy 3 év alatt fejezzék be az ügyeket, de jelenleg még mindig átlagosan 5 év az átfutási idő. Ez nálunk azért rövidebb.

Az Európai Szabadalmi Egyezményhez való csatlakozás - a várakozásnak megfelelően - azzal járt, hogy a külföldiek első sorban nem az MSZH-nál közvetlenül, hanem az Európai Szabadalmi Hivatalon keresztül igényelnek Magyarország területére szabadalmi oltalmat. Az Európai Unióba való belépésünk pedig főként a design- és védjegyhatósági tevékenységre gyakorolt - részben kedvező, részben kedvezőtlen - hatást. Összességében korai volna még megvonnunk az iparjogvédelmünk európai integrációjából származó hatások egyenlegét.

**FICSOR MIHÁLY JOGÁSZKLUBBAN TARTOTT
ELŐADÁSÁT ÍRÁSBAN ÖSSZEFOGLALTÁK:
A GVH MUNKATÁRSAI**

Horváth László:

Grófi egyezés a XVII. század végén

A Versenytükör segítségével vizsgálhatjuk régebbi korok verseny szempontból különleges, a harmadik évezred emberének is tanulsággal szolgáló eseményeire is. Az alábbi, eredeti levéltári gyűjtésből származó példa is mutatja, hogy a malomiparban a potenciális versenytársak gyakran örültek egy malomban.*

Érdekes üzleti megállapodás született 1698. április 24-én a rohonci kastélyban. A házigazda Gróf Battyhany Ádám horvát bán, országbíró tárgyalóasztalhoz ültette a térség legnagyobb birtokosait - unokatestvéreit -, hogy a malmok ügyében érvényt szerezzenek a közös érdekeiknek. A vendégek, Gróf Battyhany Ferenc főpohárnok, Gróf Battyhany Zsigmond valóságos belső titkos tanácsos és Gróf Erdődy Sándor valamennyien egyetértettek a kastély urával abban, hogy az idő sürget. Szent György napján persze nem csak a jónak ígérkező új gabonatermesre gondoltak, hanem arra is, hogy a török kiszorítása után nem árt sietni a piaci pozíciók megszerzésével. Buda visszafoglalása óta senki sem lehetett elég ügyes a vagyonszerzésben. Ezen a téren a lemaradás, a késlekedés különben sem illett a már hercegi és grófi ágra vált Battyhanyok és a néhai nagybácsi, Bakócz Tamás érsek révén vagyonszerzéshez jutott monyorókeréki Erdődy család tradícióihoz. A történelmi viharok között mindig gondosan őrizték és erősítették szerzett jogaikat, a királyi kegyből szerzett monopóliumaikat és a saját erejükkel megszerzett gazdasági befolyásukat. Ha kellett, latba vetették családi kapcsolataikat is. Ádám úr az apósa, Strattmann kancellár révén megbízható

értésülésekkel rendelkezett arról, hogy a bécsi udvar újabb megszorító intézkedéseket tervez. Számítani lehetett rá, hogy az országra újabb adót vetnek ki és Eszterházy nádor tiltakozása ellenére azt be is hajtják, akkor pedig erősen megcsappannak az országlakosok jövedelmei a török uralmat követő „Habsburg-rendszerváltás” terheit nyögő országban. Különösen azok után, hogy előző esztendőben a Tokaj-Hegyalján kitört zavargások nagy károkat okoztak egész Felső-Magyarországon, ahol kárba vészett a termés, visszaesett a borkereskedelem, hiába mennek az adószedők. (Ezek a körülmények néhány évvel később elősegítették a bán és országbíró tisztelője, ifjú Rákóczi Ferenc felkelésének elindítását.)

Gróf Battyhany Ádám 36. évében járt ekkor, fiatal kora ellenére fényes katonai sikereket ért el a török elleni csatákban, különösen kitüntette magát Kanizsa 1690. évi visszafoglalásakor. Országos tisztségeket töltött be, de nem hanyagolta el a családi birtok igazgatását sem. A gazdálkodásban nagy segítséget jelentett számára az a jól működő gazdasági adminisztráció és üzemszervezés, amelyet még nagyapja alakított ki nyugat-európai minták alapján. Mivel a török a család ősi fészket, Németújvárt soha sem tudta elfoglalni, a gazdag levéltár évszázadokra visszamenően pontos képet adott a gazdasági folyamatokról, különösen a határmenti piaci helyzetről. Az információk mellett a gazdasági jellegű döntés meg-

*Forrás: MOL. Battyhany család levéltára. P.1313. 123. rakt. sz., Fasc. 27. 46–50. p.

Visszapillantó

hozatalához a megfelelő készség sem hiányzott Ádám úrnál, hiszen a Battyhányok Mohács óta mindig jelentős katonai feladatok megoldására kényszerültek, szinte állandóan sok pénzt kellett előteremteni hadicélokra és a hatalmi törekvéseik finanszírozására. Ha nem tudtak volna pénzt csinálni, elégséges jövedelmek híján régen elvesztek volna. Ezért a rohonci kastélyban megjelent főurak inkább rutinfeladatnak tekintették a malmokról szóló egyezség kialakítását.

Gróf Battyhány Ádám és vendégei szabályos szerződést kötöttek a birtokukban lévő több tucat malom működtetésével kapcsolatban, nyolc pontba szedve a megállapodásban érintett kérdéseket. A szerződés bevezető szakaszában azzal indokolják közös fellépésüket, hogy „a mostani szűk és nehéz időkben” fölöttébb megnövekedtek a malmok fenntartásának terhei, egyre emelkednek a költségek, amelyben szerepet játszik a vármegye malmaiban kialakított „dicséretes rendtartás” is. Nem szólva arról, ami ugyan kevésbé ismert, hogy a molnárok a maguknak engedett részeken kívül – a céhek színe alatt –, a cselédjeik részét is kiveszik a közből. A hatósági díjak és a munkaerő

költsége tehát egyaránt apasztja a hasznót, és „ez okáért egyeztünk meg közönséges végzésből, ezen contractusban foglalt punctumok inviolabiliter (sérthetetlen) megtartására” - indokolják a felek az egyezséget.

Az első és második pontban rögzítik, hogy a vármegyei gyakorlathoz igazodva, az egyezséget követően a malmaikban „tizedet vesznek mércéül” az eddigi tizenhatod helyett, mivel „nekünk sem tellik kevesebb költségbe a malmok conservatioja, mint másoknak” – írják. A molnároknak pedig nem engednek többet, csak negyed részt, mivel a tizenhatod rész helyett szedett tizedrészt ugyanis automatikusan emeli a járandóságukat.

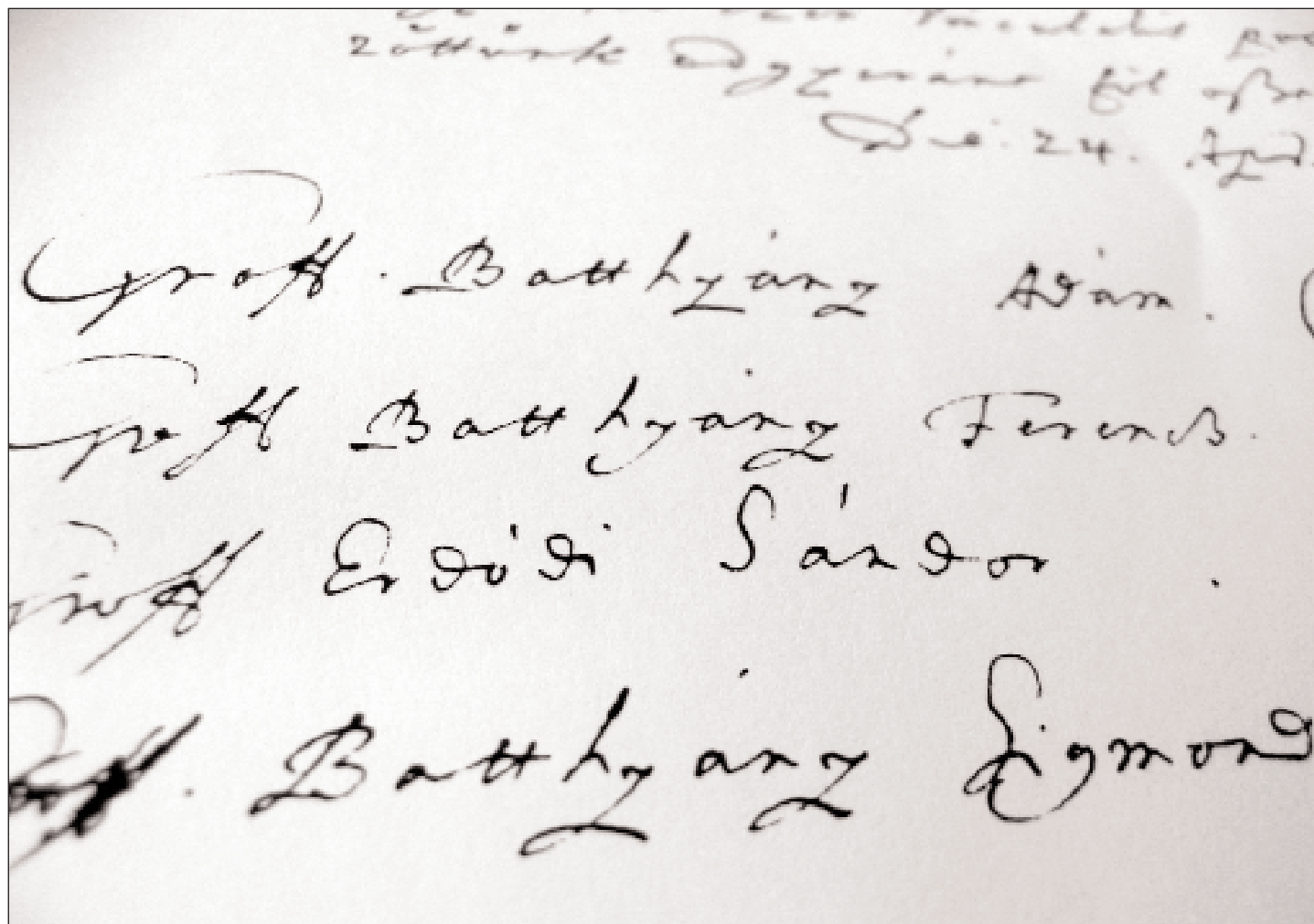
A harmadik és negyedik pontban szigorúan megtiltják a molnároknak, hogy az „örlendő gabonát ne merészeljék a garatra felönteni, minek előtte meg nem mérik” és kiveszik a részt. Ezen túl pedig szigorúan büntetik a „közből való élést”.

A szerződés további pontjaiban kitérnek arra is, hogy a jobbágyaik és bérlőik által közvetetten működtetett malmaikra is kiterjesztik az egyezséget, ha kell, felmondás árán is. Az egyezség végrehajtása

során pedig esküt tetetnek a molnárokkal, a legényekkel és az inasokkal, és „hitöztetés nélkül” nem szerződnek velük. A gondosan szerkesztett megállapodásban nem feledkeznek meg arról sem, hogy egyes örletők külön pénzt is fizetnek azért, hogy kétszer vagy háromszor felöntsék a garatra gabonájukat, természetesen ezeket a pénzeket is beszedik. Végezetül megállapítják, hogy helyenként eddig a molnároké volt a malompor, de sertést általában nem hizlaltak. Ezen változtatnak, a malompor fejében sertéseket hizlaltatnak a molnárokkal, máskülönben a malomporból is csak azt a részt kapják meg, mint a gabonából.

A záradékában a felek a szerződés megtartására kötelezik magukat. Ugyanakkor ha valamilyen okból az egyik fél megsértené azt, vita vagy per támadna, száz talért köteles fizetni, amelyet a többi szerződő fél között arányosan felosztanak.

A grófi egyezség utóéletéről nincs pontos információnk, de sokat elárul a szerződés komolyságáról, hogy a szövege Ádám úr fia, Gróf Batthyány Lajos, az utolsó magyar nádor fél évszázaddal később, az 1750-es években keletkezett egyik gazdasági iratcsomójában lelhető fel.

Statisztikai adatok

a Gazdasági Versenyhivatal versenyfelügyeleti tevékenységéről

(A 2004-ről áthúzódott és a 2005-ben kezdődött bejelentésekről és a versenyfelügyeleti eljárásokról)

Az összeállítás időpontja: 2005. augusztus 25.

I. Bejelentések

Megnevezés	száma
2004-ről áthúzódott	180
2005-ben érkezett	591
együtt	771
Ebből: jogerősen elutasított	333
Versenyfelügyeleti eljárás indult	171
Elbírálás alatt, folyamatban lévő	333

Elbírált jogorvoslati kérelmek száma

Megnevezés	A jogorvoslati kérelmet	
	elfogadta	elutasította
Versenytanács	16	84
Fővárosi Bíróság	2	15
Összesen	18	99

II. Versenyfelügyeleti eljárások

Megnevezés	száma
2004-ről áthúzódott	88
2005-ben indult	138
Együtt	226
Ebből: versenyhivatali határozattal lezárt	101
Folyamatban lévő	125

Az eljárások megoszlása

Megnevezés	száma
Fogyasztók megtévesztése	81
Erőfölény	46
Kartellmegállapodás	38
Fúziókontroll	61
Összesen	226

III. Versenyfelügyeleti eljárásban hozott határozatok megoszlása

Megnevezés	Törvény- sértés	Bírság 1000 Ft-ban	Meg- szüntetés	Engedé- lyezés	Elutasítás	Nem engedély- köteles	Egyéb lezárás	Összesen
Fogyasztók megtévesztése	21	167 000	11					32
Erőfölény	5	4 000	9					14
Kartellmegállapodás	2	211 000	5	5	0	0	0	12
Fúziókontroll	(2)*	4 305	2	35	0	5	1	43
Összesen	28	386 305	27	40	0	5	1	101

* ügyben hozott további határozat, összesítésben nem szerepel